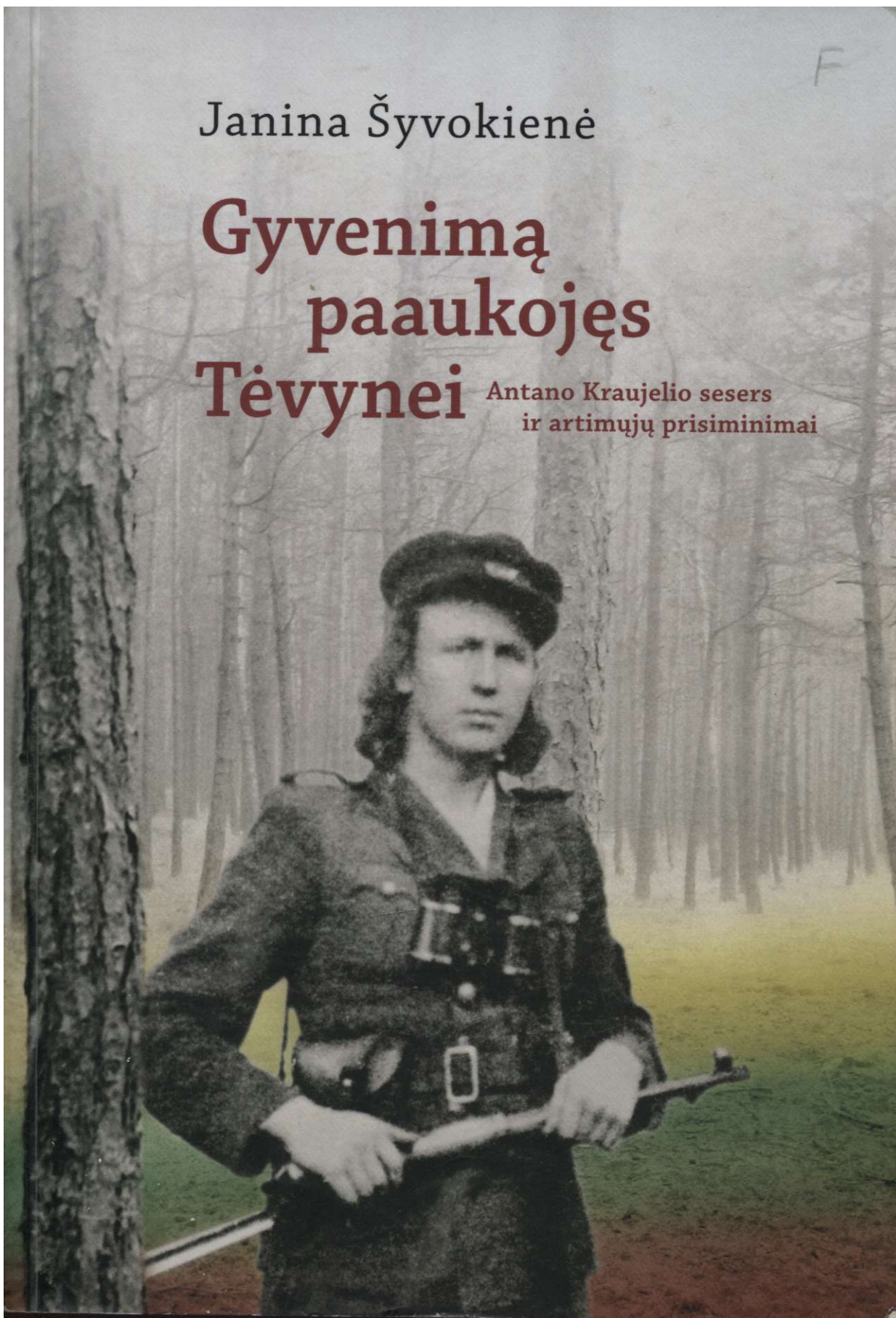


F

Janina Šyvokienė

Gyvenimą paaukojęs Tėvynei

Antano Kraujelio sesers
ir artimųjų prisiminimai





Antanas Kraujelis-Siaubūnas. 1950 m.

Janina Šyvokienė

Gyvenimą paaukojęs Tėvynei

Antano Kraujelio sesers ir artimųjų prisiminimai

Vilnius 2006

UDK 355.42(474.5):929Kraujelis

Ši-122

Rėmėjai:

AB „Lietuvos geležinkeliai“

Molėtų rajono savivaldybė

Utenos rajono savivaldybė

Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo,
aukų rėmimo ir atminimo įamžinimo fondas

Recenzantai:

Dalia Kuodytė,

prof. habil. dr. Antanas Tyla

Redaktorė Gražina Žiukaitė

Dailininkas Arūnas Prelgauskas

© Janina Šyvokienė, 2006

© Lietuvos nacionalinis muziejus, 2006

© Krašto apsaugos ministerija, 2006

ISBN 9986-738-80-6

*Šią knygą skiriu savo tėvams, patyrusiems rūsčių dalią,
ir broliui Antanui, nuėjusiam sunkų, bet garbingą kovotojo kelią
ir niekada neišsižadėjusiam laisvės siekio*

Turinys

Padėka ... 9

Pėdsakai istorijoje ... 10

Drašos, ryžto ir atkaklumo atmintis ... 13

Praeities prisiminimai...

Gimtosios žemės lopinėlis ... 17

Tėtės rūpesčiai ... 17

Parfionas ... 19

Nuojauta ... 20

Mamutė mums ir partizanams ... 20

Šeima, kurioje augau ... 22

Brolis, seserys - partizanų ryšininkai ... 24

Kratos ir tardymai, bunkeris ... 26

Trispaivės pagerbimas ir išdavystė ... 28

Partizanai pasitraukia iš mūsų sodybos ... 29

Gyvenimo vingiais

Antanas palieka namus ... 39

Partizano rėmėjai ... 41

Antano gaudynės ... 43

Vladas Petronis apie Antaną ... 47

Antanas sukuria šeimą ... 48

Veikia vienas ... 50

Paskutinė kulka ... 52

Tremtis

Lemtingasis rytas ... 103

Naujieji namai ... 105

Antano laiškai ... 107

Šeimos narių tardymai ... 107

Šv. Kalėdos tremtyje ...	108
Tremtinių darbai ...	109
Mokykla taigoje ...	110
Kraustymasis į gyvenvietę ...	111
Gimtinė nepriėmė ...	112
Saugumiečių teroras	
Slapti susitikimai ...	141
Siūlymai legalizuotis ...	142
Vėl į Sibirą... Kurundusai ...	143
Bandito sesuo - studentė ...	144
Saugumiečių perspėjimas ...	145
Saugumiečiai primindavo praeitį ...	146
Partizano veiklos įamžinimas	
Antano darbai įvertinti ...	147
Paskutinė viešnagė Kaniūkuose ...	148
Prabėgus dešimtims metų ...	150
Liko tik trobelė ...	151
Antano Kraujelio amžininkų prisiminimai	
Antano Kraujelio žmonos Janinos Snukiškytės prisiminimai ...	177
Vienintelė nuotrauka ...	184
Paskutinis nepriklausomos Lietuvos mohikanas ...	190
Pasakoja buvęs KGB darbuotojas Petras Laguckas ...	193
Šaltiniai ir literatūra ...	204
Priedai	
Life Sacrificed for Motherland ...	206
Literatūra apie paskutinį Vytauto apygardos partizaną	
Antaną Kraujelį-Siaubūną ...	208
Pavardžių rodyklė ...	221
Antano Kraujelio ir Janinos Snukiškytės bylose esančių	
įdomesnių dokumentų kopijos ...	225

Nuotraukas pateikusių asmenų sąrašas

Džoja Gunda Barysaitė, Edvardas Burokas, Stefanija Ivanauskienė,
Jovitas Jankauskas, Vytautas Kimštas, Antanas Snukuškis, Algirdas
Šiukščius, Janina Šyvokienė, Eleonora Targonskienė, Anelė Tauginienė,
Vitalija Telksnienė, Stasys Žegūnas, Sigitas Žukas, Bronė Žukienė

Padėka

Už moralinį paskatinimą rašyti šiuos prisiminimus esu dėkinga Seimo nariui Antanui Stasiškiui, Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro generalinei direktorei Daliai Kuodytei, Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių bendrijos pirmininkui Vytui Miliauskui, buvusiam Utenos apskrities viršininkui Rimantui Dijokui. Ypač dėkoju molėtiškiui Algirdui Šiukščiui, negailėjusiam jėgų, sveikatos bei lėšų pasiaukojamai renkant medžiagą apie Aukštaitijos krašto partizanus, o ypač apie mano brolių Antaną Kraujelį-Siaubūną - paskutinį Vytauto apygardos partizaną. Esu labai dėkinga Antano Kraujelio žmonai Janinai ir sūnui Antanui, savo seserims Onai Budrienei, Vitalijai Telksnienei, Bronei Žukienei, Anelei Tauginienei, Stefanijai Ivanauskienei už papasakotus praeities prisiminimus. Nuoširdžiai dėkoju Gražinai Žiukaitei už teksto redagavimą ir vertingas pastabas rašant knygą, Algimantui Jakimavičiui už literatūros apie Antaną Kraujelį bibliografinės rodyklės sudarymą. Taip pat dėkoju Lietuvos nacionalinio muziejaus direktorei Birutei Kulnytei ir jos vadovaujamo kolektyvo darbuotojams: vyriausiajam dailininkui Arūnui Prelgauskui ir vyriausiajai saugyklos darbuotojai Halinai Paškevičienei už žmogišką šilumą, rūpestį ir bendradarbiavimą rengiant knygos rankraštį. Išskirtinai dėkoju savo vyrui Benjaminui ir dukrai Žydrei už pritarimą mano ketinimui išleisti šį leidinį bei visapusišką paramą. Dėkoju visiems, suteikusiems žinių apie mano brolio gyvenimą ir veiklą, bei visiems, prisidėjusiems leidžiant šią knygą.

Asmenis, žinančius daugiau faktų apie partizaną Antaną Kraujelį-Siaubūną ar jo palaikų palaidojimo vietą arba norinčius pateikti pastabų apie aprašomus įvykius, prašome kreiptis į šios knygos autorę adresu: Architektų g. 25-57, LT-04105 Vilnius, tel. (8 5) 240 1774.

Pėdsakai istorijoje

DALIA KUODYTĖ

Skaitydama Janinos Šyvokienės knygą, vis pagalvoji apie tai, kad tik taip, paprastais be patetikos žodžiais galima kalbėti apie tikrus dalykus, apie tikrąsias vertybes, pagaliau apie laikmečio heroiką. Žodžiais, kurie lyg juoda rupi duona, užgerta šaltinio vandeniu, maitina sielą šiame cinizmo, pragmatizmo amžiuje.

Apie ką gi ši knyga? Žinoma, apie Antaną Kraujelį, partizaną Siaubūną, 17 metų (iki 1965 m.) sovietinėje Lietuvoje, kurioje prisitaikymas buvo norma, išlikusį nepriklausomos Lietuvos piliečiu... Ir ne tik apie jį. Tai knyga, kurioje vienos šeimos istorija atspindi visos Lietuvos istoriją pokariu. Ir ko tik čia nebūta: tremtys, netektys, išsiskyrimai, skausmas, kančios, begalinis ilgesys, išdavystės, neapykanta, mažyčiai džiaugsmi...

Galbūt atsiras tokių, kurie atsainiai mestels - ir vėl apie tą patį, juk tai seniai žinoma, girdėta, nebeįdomu, gana apie tai... Vis dėlto pats gyvenimas rodo - negana! Reikia kalbėti, pasakoti apie nelaisvės metų patirtį. Ir skaityti apie tai reikia, pasistengti įsigilinti į laikmetį, suprasti to meto žmones, o gal ir susitapatinti su jais... Ir tegul šios istorijos jau nebesukelia šoko - jos tik siūlo mąstyti apie laisvės kainą, jos vertę, kiekvieno pareigą bei atsakomybę. Tai nėra lengva - net mintyti apie tai - tačiau kitos išeities nėra, jei nenorime išlikti vergais bei dvasios elgetomis.

Jei apie Antaną Kraujelį-Siaubūną pasakysime, kad jis tesėjo priešai iki galo, - pasakysime beveik viską. Ūkininko sūnus, ne kariškis, praėjus ne vieneriems okupacijos metams, 1948 m., kai jau nebeskambėjo laisvės vilties varpai, prisiekė savo valstybei - Lietuvos Respublikai, jos

idėjai. Antano Kraujelio-Siaubūno sesuo Janina savo knygoje atskleidžia esminius jo gyvenimo įvykius iki pat žūties. Tik Kūrėjas žino, ką reiškė tas priesaikos tesėjimas - 17 nelegalaus gyvenimo metų, nuolat jaučiant mirties alsavimą į nugarą, alkį, šaltį... Ir taip diena po dienos... Buvo šiame gyvenime ir begalinės šviesos: meilė, sūnaus (tokio panašaus į tėvą) gimimas, žmonių gerumas, pritarimas bei parama... O kai atėjo laikas, jis oriai išėjo į amžinybę, nes kitaip nemokėjo ir negalėjo.

Iš tiesų, nepriklausoma, atkurtoji, išsvajotoji ir iškentėtoji Lietuva nepamiršo Siaubūno ir jo bendražygių. Dešimtys, tarp jų ir partizanas Siaubūnas, apdovanoti aukščiausiais valstybės apdovanojimais, jiems suteikti garbingi kario savanorio statusai, įstatymais įteisintas Lietuvos laisvės kovos sąjūdis, jo politiniai dokumentai, leidžiamos knygos, albumai, rengiamos parodos jau ne tik Lietuvoje... Tapo ramiau - jie niekada nebus užmiršti. Kitas klausimas - kaip mes juos prisiminsime: ar tik „valdiškai“, ar visgi suvoksime jų vertybes, jų buvimo šioje žemėje prasmę, jų pėdsakus, paliktus mūsų istorijoje.

Partizanų Vytauto apygarda, kurios narys buvo ir Antanas Kraujelis, pradėjo formuotis jau 1944 m. Kaip ir visoje Lietuvoje, čia kūrėsi dideli būriai, kurie tuomet stodavo į atvirus mūšius su kariuomene bei vykdavo beatodairiškas akcijas. Antai 1944 m. rugpjūčio mėnesį Zarasų apskrityje Nepriklausomybės kovų savanoris Vyčio kryžiaus kavalierius Antanas Streikus su dviem sūnumis Izidoriumi ir Juozu drauge su 300 vyrų būriu puolė Antazavės kalėjimą bei bandė išvaduoti ten laikomus politinius kalinius. Tokių pavyzdžių galima rasti ir Švenčionių (Kiauneliškio kautynės), Utenos apskrityse - čia buvo įkurta Tigro rinktinė, kuri ir buvo Vytauto apygardos steigimo pradžia. Jau 1945 m. pavasarį kūrėsi Sakalo rinktinė (dalis Zarasų ir dalis Švenčionių apskričių) bei Šarūno rinktinė (dalis Utenos apskrities).

Jau 1945 m. rugpjūčio mėnesį iš minėtų rinktinių buvo įkurta apygarda, kuri, tęsiant Lietuvos laisvės armijos tradiciją, buvo pavadinta Lie-

tuvos laisvės armijos 3-iaja Vytauto apygarda. Tuomet buvo patikslintos rinktinės ir jų veikimo ribos: Tigro - Švenčionių apskritis, Šarūno - Utenos apskritis ir Švenčionių apskrities Saldutiškio valsčius, Lokio - Zarasų apskritis ir Baltarusijos Svyrių rajonas. Šios apygardos vadu tapo Lietuvos kariuomenės leitenantas Jonas Kimštas-Žalgiris. Vado bei jo štabo laukė nelengvas darbas koordinuojant rinktinių veiklą, atkuriant sunaikintus žemesnius štabus, užtikrinant ryšius su kitomis besikuriančiomis apygardomis bei rinktinių štabais.

Per visą savo istoriją Vytauto apygarda neišvengė MGB-KGB smūgių (Markulio provokacijų), nuosmukių bei pakilimų, vadų tarpusavio nesutarimų bei reorganizacijų ir vis dėlto jai pavyko išlaikyti kovos dvasią - dar 1948-1949 m. buvo nevengiama aktyvių veiksmų kovojant su kariuomene, rengiant išpuolius prieš sovietines įstaigas bei kolaborantus. Didelį darbą apygardos štabai dirbo leidybos srityje - nuolat buvo leidžiami laikraščiai, propogandiniai atsišaukimai ir kt.

1950 m. kovotojų gretos labai išretėjo - rinktinėse veikė po keliasdešimt kovotojų. MGB pasitelkus smogikus, iki 1953 m. beliko 6 būrių likučiai - apie 20 kovotojų. Nuo 1954 m. Siaubūnas veikė vienas ir pasiekė moralinę pergalę - jis liko nenugalėtas ir neparklupdytas, kaip ir Lietuva...

Drąsos, ryžto ir atkaklumo atmintis

Prof. habil. dr. ANTANAS TYLA

Nuo 1918 iki 1940 m. Lietuva ir lietuvių tauta išgyveno savo kūrybinį renesansą. Jai teko daryti tai, ko negalėjo atlikti daugiau kaip šimtmetį užsitęsęs Rusijos imperijos priespaudai. Patiems reikėjo gintis nuo agresyvių kaimynų, patirti ir iškęsti didžiulius teritorinius ir etninius nuostolius, kurti valstybės valdymo struktūrą, lietuvišką švietimo bei susisiekimo sistemas, Lietuvos kariuomenę, visuomenines organizacijas, tobulinti ūkį, plėsti prekybą. Atsisukusi į Europos vertybes, įveikdama ar apeidama sunkumus, Lietuva keitėsi nusikratydama priespaudos žymes. Nušviestas Valstybės kūrimo auros išaugo Lietuvos pilietis, pagal galimybes išsilavinęs, mylintis savo Tėvynę, jos laisvę, siekiantis jos gerovės ir pažangos.

Kokias asmenybes išugdė Lietuvos mokykla, kariuomenė, Saulių sąjunga ir kitos visuomeninės organizacijos ar tiesiog patriotinė ištikimybė, Lietuva ir tauta pamatė tuomet, kai netekome nepriklausomybės ir prislėgė pusamžė sovietinės komunistinės imperijos okupacija, ypač antroji, prasidėjusi 1944 m. vasarą. Lietuvos partizanų karas prieš komunistus buvo politinis ryžtas ne tik priešintis okupacijai, siekti Lietuvos nepriklausomybės, bet ir išsaugoti savo asmeninę laisvę nuo okupantų prievartos. Šis pasipriešinimas bus dar ilgai prisimenamas, apie jį bus kalbama, rašoma ir didžiuojamasi tais, kurie savo drąsa nugalėjo priešus, nes okupantų jau nebėra, o Laisvės kovotojai yra mūsų gerbiami, jų vardai iškalti granite. Sovietinės sistemos okupantai, slegiami baimės ir baisios neapykantos, žiauriai elgėsi su kovotojais už mūsų laisvę. Jie net žuvusiųjų ar nužudytų partizanų bijojo, laidojo juos slapčia miestelių

palaukėse, nuošaliuose vietose, kaip antai Vilniuje, Tuskulėnuose. Kiek jų - nežinomų palaikų - tebelaukia garbingo perlaidojimo. Nepriklausomybės metais daugelis jų buvo surasti ir iškilmingai perlaidoti, jiems pastatyti paminklai, Vilniuje Rasų kapinėse atidengti kenotafai su partizanų vardais.

Šioje knygoje legendinio Aukštaitijos partizano Antano Kraujelio sesuo mokslininkė Janina Šyvokienė pasakoja apie jo vaikystę, jaunystę ir laisvės kovų metais išaugusią valią kovoti, priešintis okupacijai bei saugoti viltį, kad sulauks laisvos Lietuvos. Šį siekį Antanas Kraujelis išsaugojo visus 17 kovos metų iki tragiškos žūties 1965 m. kovo 17 d. Papiškių kaimo sodyboje. Tik sesuo galėjo geriausiai jį pažinti, suprasti. Ji rašo apie vieną iš dvidešimties tūkstančių kovojusių ir žuvusių Lietuvos partizanų, atskleidžia Antano Kraujelio ryžto ir drąsos motyvus.

Autorė pasakoja ne vien apie brolių Antaną, bet ir apie visą Kraujelių šeimą, okupantų persekiotą, iškentusią tremtį į Sibirą, nuolatinius enkavedistų ir skrebų siautėjimus, kratas, apie grįžusių iš tremties šeimos narių persekiojimą, trukdymą įsikurti. Tiesiog sunku įsivaizduoti okupantų nuožmumą. O kiek tokių šeimų istorijų taip ir liks jų pačių paslaptimi. Be to, ši knyga rodo ir autorės, žymios mokslininkės biologės, atkaklumu nužymėtą kelią į mokslą.

Knygoje kalbama apie žmogaus tikrąsias vertybes. Jos neišnyksta ir nepasensta, tik reikia jas nuolat gaivinti mūsų atmintyje ir perduoti ateities kartoms.

*... visas jėgas Tu paaukėjai laisvei,
Bet laisvo krašto Tu jau nematei...*

(Iš Lietuvos partizanų dainos)

Praeities prisiminimai...

Gimtosios žemės lopinėlis

Patys stiprausi yra vaikystės prisiminimai. Jie iki šiol dar neišblėso iš mano atminties. Tas lopinėlis žemės, kurioje gimiau, žengiau pirmuosius žingsnius, laukai, medžiai, krūmai, šulinys, namas, klojimas, kuriame praleista daug laiko šokinėjant ant kvepiančio šieno, miškas, visa tai - Kaniūkai (Molėtų r.), gimtinė Lietuva. Čia norisi sugrįžti, pastovėti, pasvajoti, prisiminti... Gražiausias vaikystės sapnas buvo nutrauktas okupantų. Tremtyje, toli nuo Kaniūkų, savo gimtinę visada siedavau su žodžiu Lietuva.

*Čia kapai senolių, motinos ir tėčiai,
Čia kiekvieno laukia protėvių dvasia.
Grižkim, vai, sugrižkim, mylimi žemiečiai,
Nes gimta padangė - Amžina Šviesa.*

Julius Jurevičius¹

Tėtės rūpesčiai

Puikiai suprasdavau tėtę, kuris gyveno pas mane Vilniuje, bet veržte veržėsi į Kaniūkus. Ruošdavosi iš anksto, pasipuošdavo gražiais marškiniais, pasirišdavo kaklaraištį ir apsirengdavo geresnį kostiumą. Sakydavo, kad ten turi daug reikalų.

O tie „reikalai“ - tai praeities prisiminimai, kurie užplūsdavo žvelgiant į laukus, kuriuose kažkada tiek daug dirbta, pievas, dirvonus. Tėtė buvo dėkingas žmonėms, kurie nenumelioravo, nesunaikino jo su Antaniuku (taip tėveliai vadino Antaną) sodinto sodo. Žvilgsniu jis glostydavo obelis, kurių tiek daug Kaniūkų sodyboje. Gyvendamas Vilniuje, jis sakydavo: „Jei negalite nuvežti, pėsčias nueisiu - aš žinau kelią į Kaniūkus“.

Pėsčiam neteko eiti, mes jį nuveždavome. Automobilyje sėdėdavo tylus, kažką galvodavo. Pasukus iš plento į Skudutiškį, jis atgydavo, nušvisdavo jo akys, žvalgydavosi į šalis ir pradėdavo pasakoti, kur kas gyveno, o ties Kurminų dvaru pasijusdavo kaip namuose. Tėtė be galo džiaugdavosi sutikęs savo pažįstamus, gimines, kurių jau nedaug buvo likę gyvų. Tuomet jis dalydavosi su jais savo mintimis, rūpesčiais ir atrodė, kad niekada iš čia nebuvo išvykęs. Mylėjo jis savo kraštą, žmones, rūpinosi jų likimais. Tėtė gėrėdavosi gerai užderėjusiais rugiais ir vasarajumi, liūdėdavo, jei pasitaikydavo lietinga vasara - bulvės bus prastos.

Tėtė buvo geros širdies, labai kantrus ir mokėjo išklaudyti. Iki paskutinės gyvenimo akimirkos jis su ilgesiu prisimindavo savo gyvenimą Kaniūkuose ir tikėjosi, kad sužinos, kur ilsisi jo sūnaus kūnas...

Tėtė dažnai norėdavo važiuoti pas savo pusbrolių Steponą Valį. Jį ten labai traukdavo.

Kiekvienais metais jis ruošdavosi į Skudutiškį į Šv. Trejybės atlaidus. Norėdavo susitikti, pasikalbėti su draugais bei pažįstamais, papasakoti, kaip sekasi. Dar visai neseniai, 1999 m. rugsėjo 4 d. aplankęs Skudutiškio parapijos bažnyčią (tai buvo paskutinis jo apsilankymas), pasakojo, kad 1939 m. atstatant bažnyčią jis pats vežė rąstus.

Bažnyčios šventoriuje palaidotas tragiškai žuvęs jo tėvas Antanas Kraujelis ir motinos brolis Jokūbas Valys.

Tėtė visą gyvenimą sąžiningai atlikdavo jam pavestus darbus. Net tremtyje jo nuotrauka kabėjo gamyklos garbės lentoje. Jau sugrįžus iš

tremties, apie jį, kaip garbingą, pareigingą darbuotoją, rašė laikraštyje „Vakarinės naujienos“².

Tėtė sugebėdavo išlaikyti dvasinę pusiausvyrą. Net ir baisiąją trėmimo dieną (1951 m. rugsėjo 20 d.) man, dar vaikui, atrodė ramus, nors šiek tiek sutrikęs. Bėgo į tvartą ir atgal į trobą, iš trobos - į klojimą ir vėl atgal. Laiko buvo duota nedaug, reikėjo skubiai viską apgalvoti.

Parfionas

Tėtė į politiką stengdavosi nesikišti. Jis buvo taikaus būdo. Su sribais ir saugumiečiais buvo santūrus ir nekalbus, visą gyvenimą buvo pasinėręs į žemės reikalus. Jam buvo brangus kiekvienas gimtosios žemės grumstelis, rūpėjo ūkio darbai. Tėtė meistravo lankus arkliams kinkyti. Prisigaminęs jų, veždavo į turgų parduoti, grįždavo į namus su „barankomis“.

Pamenu tėtės prieš mirtį pasakotą įvykį. Okupavus mūsų kraštą, Parfionas Kolpakovas buvo skirtas Kaniūkų apylinkės įgaliotiniu. Nemėgo jo žmonės. Tėtė kartą turėjo vežti jį į Alantą į pastotę ir buvo proga su juo pasikalbėti. Tėtė prašė Parfiono, kad jis elgtųsi su žmonėmis padoriai ir atsisakytų ginklo, bet jis tėtės nepaisė.

Kartą partizanams buvo pranešta, kad Parfionas ketina vežti burokus. Jie pasislėpė negyvenamoje troboje ir laukė, kada jis važiuos pro šalį. Pravažiuojant vežimui, kuriame ant buroko sėdėjo Parfionas su žmona, iš trobos pasipylė šūvių serija. Žmoną iš karto nušovė, o Parfionas mėgino atsisaudyti. Tuomet atsivėrė trobos durys ir buvo paleista automato serija. Parfionas išsyk žuvo. Partizanai pasiėmė jo automatą ir pasislėpė miške.

NKVD (SSRS vidaus reikalų liaudies komisariatas) greitai sužinojo apie šį įvykį ir po keleto valandų atsiuntė į Kaniūkus kariuomenę.

Tuo metu, kai kaime pasirodė sovietų kareiviai, mama ėjo perkelti karvių, kurios ganėsi močiutės Natalijos (tėtės motinos) žemėje. Pribė-

gęs rusų karys mamai taip smogė per veidą plaštaka, kad ji nukrito apsipylusi krauju.

Netrukus aplinkiniai pamatė degantį Pakenių namą, kurį kerštau-dami rusai sudegino.

Nuojauta

Paskutinę gyvenimo žiemą (2000 m.) tėtė pajuto, kad vis labiau silpsta kojos, skauda akis, vis dažniau nudiegia širdį, tačiau jis buvo be galo kantrus, nemėgo lankytis pas gydytojus ir vartoti vaistų. Vis sakydavo: „Bai-ka, praeis!“

Jis nenorėjo jaudinti, graudinti artimųjų.

Likus kelioms dienoms iki jo mirties, į namus kiekvieną dieną at-eidavo medicinos sesuo. Ir štai jis rodo medicinos seseriai nuotrauką ant sienos ir sako: „Tai mano žmona. Kokia ji graži! Tokios nebuvo nei Sugin-čiuose, nei Skudutiškyje... tik Alantoje. Tokia graži... O koks balsas! Mat 13 metų giedojo Alantos parapijos bažnyčioje. O mano sūnus ..." - rodo ant sienos kabantį portretą. - „Jis buvo stipriausias Kaniūkuose. Į veži-mą vienas įmesdavo medį", - ir susigraudina.

Retai taip būdavo, kad susigraudintų... Tėtė buvo santūrus ir šią savybę išsaugojo iki paskutinės gyvenimo akimirkos.

Mamutė mums ir partizanams

Visą namų ūkį tvarkė mama. Tėtė jai parnešdavo uždirbtus pinigus. Ji nedirbo valdiško darbo, nes augino vaikus, o jų buvo daug - dešimt, vė-liau likome tik šešios. Mama rūpinosi buitimi ir buvo paskendusį namų ruošos darbuose.

Bendraudama su sribais ar saugumiečiais, ji aršiai atsakinėdavo į jų klausimus. Mama kovodavo dėl kiekvieno kąsnelio, nes sribams

pirmiausia rūpėjo, kaip nugvelbti lašinių, dešros. Jie nieko nepalikdavo, nors troba buvo pilna vaikų, viską pasiimdavo, tačiau ilginiui mama išmoko nuslėpti nuo nekviestų svečių dalį maisto ir sukaupti šiek tiek jo atsargas.

Ji maitino ne tik savo šeimą, bet ir partizanus, kurie mūsų namuose slėpdavosi arba užeidavo maisto, drabužių. Mama juos globojo kaip savo vaikus. Ne kartą pas mus lankėsi Algimanto apygardos vadas Antanas Slučka-Šarūnas su žmona. Mūsų namuose rasdavo prieglobstį ir besislapstantys nuo tremties kaimynai, ir sribų persekiojami partizanų artimieji.

Vėliau, jau būdama toli nuo Lietuvos, mama niekada neprarado vilties, kad vis dėlto okupantai bus priversti palikti Lietuvą ir vėl būsimė laisvi, tikėjosi, kad ir Antaniukas to sulauks.

„Ilgai taip negali tęstis“, - sakydavo mama.

Visada, net tremtyje, ji jautėsi laisvos Lietuvos piliete, partizano motina.

Nors mama buvo nebaigusi mokyklos, bet skaitė laikraščius, knygas, išmokė mus gerbti savo kalbą, uždegė mūsų širdyse meilę lietuviškai dainai, savo kraštui. Jos dėka dar iki mokyklos iš maldaknygės išmokome sudėlioti maldos žodžius, kurie išliko visą gyvenimą ir sunkiausiais metais širdį nuramindavo.

Mama buvo puiki kaimo giesmininkė. Jos dainos skambėdavo visur: bažnyčioje, prie vaikų lopšio, užstalėse, gegužinėse, Sibiro barakuose, šermenyse. Jos gražų sopraną buvo galima išgirsti ir jaunimo vakaronėse. Kai gyvenome Lietuvoje, mama eidama į kaimą giedoti ir mane pasiimdavo drauge (man tada buvo 6-7 metai). Pirmą kartą iš jos lūpų išgirdau kompozitoriaus Juozo Naujalio „Jaunimo giesmę“ pagal Maiornio žodžius.

Šeima, kurioje augau

Mano tėtis Steponas Kraujelis gimė 1903 m. gegužės 8 d. Jačių kaime (Molėtų r.). Jo tėvų Antano Kraujelio ir Natalijos Valytės šeimoje buvo 3 vaikai. Vyriausiasis buvo Steponas, dviem metais už jį jaunesnė sesuo Ona (gim. 1905 m.), kuri šiuo metu gyvena Floridoje, ir aštuoneriais metais už jį jaunesnis brolis Pranas (gim. 1911 m.), kuris jau miręs Kanadoje.

Mano mama Anelė Pagalytė gimė 1901 m. liepos 20 d. Tomo Pagalio ir Marijonos Nečiūnaitės šeimoje Kazlų kaime prie Alantos (Molėtų r.). Jų šeimoje buvo 8 vaikai: Marijona (gim. apie 1898 m.), Anelė (gim. 1901 m.), Stasė (gim. 1903 m.), Petronėlė (gim. 1906 m.), Simonas (gim. 1908 m.), Povilas (gim. apie 1909 m.), Albina (gim. 1911 m.), Leonora (gim. 1913 m.).

Mamos tėvas Tomas Pagalys buvo labai išvaizdus, bet mėgo išgerti. Jis anksti mirė ir vaikai liko našlaičiai. Šeima teturėjo 3 ha žemės, todėl visiems vaikams teko tarnauti. Mano mamai teko tarnauti 12 metų, nors jos motina buvo kilusi iš turtingos šeimos.

Tėtė pasakojo, kad Nečiūnai giminiavosi su vyskupu Kukta.

Tėveliai būdami ištremti (15 metų tremties) dažnai kalbėdavo apie sūnaus Antano gyvenimo kelią, prisimindavo Lietuvą. Jie labai ilgėjosi savo sodybos, gimtųjų laukų. Aptardavo Antano ir kitų partizanų, kuriuos pažinojo, likimą ir kovų su okupantais prasmę. Jie prisimindavo Kaniūkų kaimo žmones, kurie laimingai gyveno savo vienkiesiuose, augino vaikus, sėjo ir pjovė javus. O patys tėveliai buvo toli nuo Lietuvos ir nežinojo, ar kada nors sugrįš į gimtinę, ar atguls tėvų žemelėje, tačiau Aukščiausiasis taip lėmė, kad jie laimingai sugrįžo į savo Tėvynę.

Mano tėvai darniai sutarė ir nugyveno 64 bendro gyvenimo metus.

Antanas mūsų šeimoje buvo antras vaikas (gim. 1928 m. spalio 28 d.), vyriausioji - Ona, dviem metais jaunesnė už Antaną Vitalija ir

dar keturios jaunesnės seserys: Anelė, Bronė, Janina, Stefanija bei brolis Bronius, kuris, nesulaukęs dešimties metų, mirė nuo difterito. Dvynukai Konstancija ir Alfonsas, išgyvenę 3-4 savaites, taip pat mirė, todėl šeimoje Antanas buvo vienintelis tėvų ramstis.

Namuose buvo daug valgančiųjų ir nedaug dirbančiųjų. Vaikus reikėjo maitinti, prižiūrėti, globoti. Šia pareiga draugiškai dalijosi paaugę vyresnieji vaikai. Visi mūsų šeimoje augę vaikai lankė Kaniūkų pradinę mokyklą, tačiau tik Antaną tėveliai nutarė leisti mokytis Alantos progimnazijoje, bet ir tai ne iš karto, nes paaugęs turėjo padėti tėtei dirbti ūkio darbus.

Sesuo Vitalija pasakoja, kad Antanas buvo labai pareigingas ir drausmingas, gerai mokėsi. Jis mėgo žaisti kamuoliu, dainuoti. Dažnai su broliu Broniumi užtraukdavo dainą:

Kai užaugsiu, būsiu vyras, būsiu risto žirgo draugas.

Ristą žirgą pabalnosiu ir į Vilniaus kraštą josiu.

Ir į Vilniaus kraštą josiu, ginsiu brangią tėviškėlę...

- Vaikystėje tai buvo jų dažnai dainuojama daina, - prisimena sesuo Vitalija.

Antanas mokėjo susitarti, sugebėjo su žmonėmis gražiai bendrauti, pagarbiai elgėsi su vyresniaisiais, kiekvienam pasakydavo gerą žodį. Jis nekenė apgavikų, melagių, išdavikų.

- Buvo, labai stiprios valios, tiesiog geležinės, - tokį jį prisimena sesuo Vitalija.

Jis sakydavo: „Kiekvieno lietuvio šventa pareiga kovoti už laisvę, tikėjimą, tiesą, savo tautą. Tas ne žmogus, kuris svyruoja, - pasirinkai kelią ir ženk!"

Baigęs 6 progimnazijos skyrius, 1945 m. jis norėjo išvažiuoti į Debeikius (Utenos aps.) ir įsidarbinti restorane padavėju, bet saugumas jo neišleido.

Mūsų namuose tarybinės valdžios iniciatyva buvo įrengtas klubas-skaitykla. Skaityklos vedėju buvo paskirtas Antanas. Namuose vykdavo dažni kaimo jaunimo susibūrimai, gegužinės, vakaronės, kuriose lankydavosi ir partizanai.

Vitalija jau buvo baigusi su pagyrimu keturias pradžios klases, norėjo toliau mokytis, bet nebuvo galimybių - turėjo padėti ūkyje, nes augo dar keturios seserys ir dvi jau buvo pradėjusios lankyti pradinę mokyklą.

Brolis, seserys - partizanų ryšininkai

Atėjus sovietų okupantams, žmonės pasijuto neramūs dėl savo ir vaikų ateities. Prisimenu, kaip 1949 ar 1950 m. vėlyvą rudenį kaimo žmonės pradėjo varyti į kolūkius, tačiau jie nenorėjo juose dirbti, todėl surengė susirinkimą, kurio metu ištūžę šaukė, kad į kolūkius neis. Mūsų šeima atsідūrė kryžkelėje. Ką daryti? Įstojo.

Namuose apsilankydavo naujos valdžios atstovai, ginkluoti šautuvais, dalijo prievolių lapus, šaukimus į kariuomenę.

O žmonės pranašavo, kad į Lietuvą ateina ilga naktis, nes Lietuva be pasipriešinimo atiduota kruviniems okupantams. Buvo ir tokių, kurie sakė, kad nuo jų išvaduos Amerika. Kai kam nauja valdžia buvo gera.

Sovietai Antaną pradėjo kalbinti, kad jis papildytų liaudies „gynėjų“ gretas, o kiek vėliau reikėjo apsispręsti, ar eiti į sovietų kariuomenę. Daugelis Lietuvos jaunuolių, besislapstančių nuo okupacinės kariuomenės, išėjo į miškus, kiti sutiko būti igaliojiniais, partorgais, viršininkais. Tie, kurie išsigando, ėjo į apskritį, buvo paimiti į kariuomenę, vėliau bėgo iš jos ir slapstėsi miškuose, tikėdamiesi greitų permainų.

Tuo metu dar labai jauno Antano širdyje jau buvo prasikalęs patriotizmo daigelis.

Sumanų, mokantį laikyti liežuvį už dantų Antaną netrukus pastebėjo partizanai. Antanas gaudavo daug jų įpareigojimų vykdyti įvairias

užduotis, pergabenti ginklus, šaudmenis. Jis savarankiškai atlikdavo jam pavestus darbus. Antanas turėjo ginklą ir buvo pagrindinis partizanų ryšininkas. Be to, ir sesuo Ona buvo partizanų ryšininkė, jos slapyvardis buvo Ramunėlė.

Tėvai su nerimu stebėjo įvykius. Ruseno viltis, kad Vakarai Lietuvos nepaliks sovietų savivalei. Į mūsų namus užsukdavo partizanai, jiems nenusileido ir sribai.

Namuose prasidėjo kratos, nes atsirado „geradarių“, parodančių sodybą, kurioje gali būti partizanų. Tėtę vis dažniau išsiveždavo Molėtų saugumiečiai, o namo jis pareidavo pėsčiomis, grįždavo liūdnas ir nekalbus.

Nors buvo be galo darbštus, tėtė neilgai dirbo kolūkyje už skurdžius darbadienius. Jį išmetė iš kolūkio, nes dukra Ona jau slapstėsi, o ir Antaną pradėjo rimtai „globoti“ saugumiečiai.

Dažnai naktimis į mūsų langus šviesdavo jų žibintuvėliai, ramų miegą nutraukdavo baisus durų trenksmas. Saugumiečiai ieškodavo banditų ir reikalaudavo pasakyti, kur jie slapstosi. Tėtę varydavo į klojimą ir liepdavo parodyti, kur yra bunkeris. Dažnai mūsų sodybą stebėdavo apsupę iš tolo.

Sykį Antanas su savo draugu Danieliumi Bružu namuose tvarkė ginklus. Sesuo Vitalija pastebėjo į namus įeinantį sribų vadą Lapatkiną. Ji puolė į miegamąjį pranešti Antanui apie „svečius“. Vyrai skubiai po pagalve paslėpė ginklus. Sribai buvo geros nuotaikos, nedarė kratos, tik nuotaikingai paklausė: „Kaip vyrai gyvena?“

1948 m. Antanas kartu su Danieliumi Bružu nuo Skudutiškio malūno iš sribų panosės pavogė partizanų Jono Vyžinto-Svirplio ir Broniaus Steiblio-Marso gerokai apirusius palaikus. Mūsų šeima juos sutvarkė ir vogčiom palaidojo Kaniūkų kaimo kapinėse. Už partizanus buvo draudžiama laikyti mišias, už jų vėles skambinti varpais, o juo labiau buvo užginta laidoti juos kapinėse. Tiems, kurie tai darė, kilo didelė grėsmė.

Su grėsme ir rizika buvo susijusi ir sesers Vitalijos veikla. Ji pasakojo, kaip su skrebo žmona Žičkiene nuvažiavo į Utenos švietimo skyrių, kuriame pasiėmė stalą, kėdžių bibliotekai ir, grįžtant į namus, Žičkienei pasakė, kad reikia užsukti pas gimines. Jos užvažiavo pas partizanų ryšininką Pampušką prie Utenos, išgėrė arbatos, o tuo metu šeimininkas perkrovė jų vežimą ir į jo dugną po šiaudais padėjo kulkosvaidį, kurį jos sėkmingai nuvežė į nurodytą vietą - pas Praną Jasiulionį, slapyvardžiu Perkūnas, gyvenantį Mokilių kaime (Alantos apyl.).

Vėliau dar kartą teko vežti ginklus. Kad nekiltų įtarimas, ant ginklų pasodino mane, šešiametę, ir pas tą patį Jasiulionį nugabeno ginklus.

Kratos ir tardymai, bunkeris

Represijų Lietuvoje daugėjo. Antanas vis rečiau pasirodydavo namuose. Noras matyti Lietuvą nepriklausomą jam buvo svarbesnis už gyvenimą. Jis tvirtai tikėjo laisva Lietuva. Antanas guosdavo tėvus sakydamas, kad okupacija baigsis, Lietuva bus savarankiška valstybė.

Mamutė labai išgyveno dėl vis pavojingesnės Antano veiklos.

Ilgiau pasilikti namuose jis negalėjo, nes kratos metu rugiuose buvo rasta skaityklos knyga Nikolajaus Ostrovskio „Po audros“, kurią skaitė partizanai ir puslapius perskyrė virvele, skirta ginklams valyti.

Tuomet skaityklai vadovavo nebe Antanas, o sesuo Vitalija, todėl ją, kaip skaityklos vedėją, namuose tardė ir mušė Molėtų rajono valstybės saugumo poskyrio viršininkas Lionginas Bakutis ir Skudutiškio skrebas Lapatkinas.

Sesuo Vitalija neilgai dirbo skaityklos vedėja, nes ji taip pat buvo partizanų ryšininkė Saulutė, vykdavo daugybę užduočių. Eilinės kratos metu namuose buvo rastas partizanų dainų sąsiuvinis, todėl Vitaliją ir tėvelį išsivedė į Skudutiškio skrebyną. Tardoma Vitalija pasakė, kad dainų sąsiuvinį rado eidama iš Skudutiškio prie sandėliuko, kuriame gesin-

davo kalkes, ir parsinešė namo, nes buvo smalsu, kas ten parašyta. Sąsiuvinis buvo purvinas. Žinoma, saugumiečiai nepatikėjo ir toliau ją kamantinėjo. Stribų vadas Gediminas Ragauskas ją mušė, daužė galvą į sieną, praskėlė lūpą. Nieko nepešė, saugumiečiai ją paleido. Tada Vitalija dar neturėjo nė aštuoniolikos.

Apie 1947 m. mūsų sodyboje daržovių rūsyje buvo įrengtas bunkeris. Tai buvo atskiras kieme esantis statinys, apie 30 m nutolęs nuo gyvenamojo namo. Jame slėpėsi Rytų Aukštaitijos Vytauto apygardos vadas Jonas Kimštas-Žalgiris, Henrikas Ruškulis-Liūtas, Jonas Vyžintas-Svirplys, Bronius Musteikis-Karvelis, Juozas Šutinys-Paleckis. Kita slėptuvė, kurioje slėpėsi Bronius Steiblys-Marsas, buvo klojime po šieniu. Kratų metu šių slėptuvių nerado.

Kai netoli mūsų namų apsistodavo partizanai, Antanas pranešdavo mums apie tai. Tada visa šeima budriai stebėdavo aplinką. Tam tikslui pasitelkdavo net ir mus, jauniausias, nes mus mažiausiai buvo galima įtarti. Žinojome ženklus, kuriais galima pranešti apie gresiantį pavojų.

Iš partizanų gaudavome pavedimų ką nors nunešti į nurodytą vietą arba parnešti iš jos. Ne visada žinojome, ką nešame, o jei žinojome, - tai buvo didžiulė paslaptis, apie kurią negalima niekam prasyti. Netgi tarpusavyje seserys neaptarinėjo, kuri kokį partizanų pavedimą atlieka.

Gamindavome ir nešdavome į bunkerį maistą, ėjome griežtą sargybą atokiau nuo namų. Su partizanais dalijomės viskuo, ką turėjome.



Vytauto apygardos vadas
Lietuvos kariuomenės leitenantas
Jonas Kimštas-Žalgiris

Trispalvės pagerbimas ir išdavystė

- Prisimenu šv. Velykas, kurių nepamiršiu, kol būsiu gyva, - sako sesuo Vitalija. - Velykų rytą grįždami iš bažnyčios pastebėjome kaimynės sribelkos negyvenamoje sodyboje plevėsuojančią trispalvę vėliavą. Mūsų namuose esančioje slėptuvėje buvo penki partizanai, tarp jų - Vytauto apygardos partizanų vadas Žalgiris. Pranešėme jiems, ką matėme. Vadas iš karto įsakė partizanams pasirengti prireikus pridengti jį, apsirengę tėvelio seną sermėgą ir išėjo parnešti vėliavos. Mes visi stebėjome, kaip vadas, nukabinęs trispalvę, parnešė ją tarsi didžiausią brangenybę ir išskleidė kambaryje, kuriame buvo padengtas velykinis stalas. Pirmiausia vadas atsiklaupęs pabučiavo vėliavą ir ją apkabinęs pravirko, paskui visi ją bučiavo. Tai buvo mūsų šeimos iškilminga priesaika, kurios negalima pamiršti. Gaila, kad nebuvo kam tos iškilmingos akimirkos įamžinti.

Deja, ši didžiulė šventė po savaitės vos nevirto baisia tragedija. Pasirodo, tos vėliavos iškėlimas buvo ne kieno kito, o išdaviko darbas.

Po Atvelykio, ankstų pirmadienio rytą, lauke tvyrojo tirštas rūkas.

Mama buvo paruošusi vyrams pusryčius, o mes prieš atidarydami bunkerį išėjome apsižvalgyti. Antanas pirmasis pastebėjo sujudimą pusbrolio Kraujelio sodyboje, po to sesuo Vitalija, eidama pažiūrėti, kas ten vyksta, pamatė, kad jau ir mūsų sodybą supa sribai.

Mama su Onute spėjo perspėti partizanus ir užmaskuoti slėptuvę.

Antanas krito į lovą ir paprašė, kad Vitalija jam paduotų šlapią rankšluostį, apsivyniojo juo galvą, ėmė kosėti - apsimetė sergąs. Sribai jo nelietė, o visuose trobesiuose darė krata, badė su metaliniais strypais, bet Dievas saugojo - nieko nerado.

Vėliau suimti partizanai išdavė seserį Oną, todėl ji turėjo slapstytis mūsų klojime po šienų įrengtoje slėptuvėje, vėliau - pas kitus žmones.

Mūsų namuose vyko nesibaigiančios kratos. Ieškojo Antano, taigi ir jis pasitraukė iš namų.

- Aš likau pagrindinė brolio pagalbininkė, - prisimena sesuo Vitalija. - Tėvai viską žinojo, tačiau nebarė, tik vieną kartą išgirdau mamą tėtei besakant, kad „tuoj ir trečios neteksim“, o tėtis atsakė: „Reikia padėt, nieko nepadarysi, jei visi bijosim, nieko nebus“. Labai daug dirbau su Antanu, buvau jo patikėtinė, visas man pavestas užduotis sėkmingai vykdžiau. Mirti mes nė kiek nebijojom, bijojom tik kalėjimo.

Sesuo Vitalija Antaną apibūdina kaip labai protingą, greitos orientacijos, tvirtą žmogų, kuris niekada nesiskundė savo sunkia dalia. Kartą pabendravęs su žmogumi, jis sugebėdavo išvelgti pašnekovo būdo bruožus bei atskleisti jo moralinių vertybių skalę.

- Mačiau aš jį visoki: alkana, pervargusį, purviną, kruvinom, žaizdotom kojom, nes mėgdavo vaikščioti basas, tačiau niekada nemačiau palūžusio. Antanas neleisdavo jo gailėtis, sakydavo: „Kristus dar ne tiek kentėjo, Jo kryžius sunkesnis už mano“. Daug kartų jis man kartojo: „Nežinia, kokį kelią nueisime - sunkų ar lengvą - svarbu, kokius pėdsakus paliksime žemėje išeidami“. Aš juo šventai tikėjau, jis buvo man autoritetas, daug ko iš jo išmokau, jis niekada manęs neižeidė. Jei reikėdavo ką nors pamokančio pasakyti, stengdavosi tai daryti labai atsargiai, kad neižleistų. Su namiškiais buvo švelnus, visus labai mylėjo. Jo atminimas mums liko mielas ir brangus, - pasakoja sesuo Vitalija. - Tik mamutei nerimą kėlė jo dažnos išvykos į nežinią, nes paklaustas negalėdavo paaiškinti, kur buvo ir ką veikė.

Partizanai pasitraukia iš mūsų sodybos

Mūsų sodyboje dažnai apsistodavo partizanai. Jie būdavo labai pavargę. Čia jie pailsėdavo, susitvarkydavo drabužius, nusiprausdavo - jausdavosi kaip namuose.

Kartą partizanai, nusimetę drabužius ir pasidėję ginklus, prausėsi. Į trobą nepastebėtas įžengė skrebas. Pamatęs partizanus, trenkė durimis

ir išbėgo iš trobos. Mama pažino kaimynų sūnų. Partizanai susirūpino: „Praneš žaltys - pradės siausti kareiviai, nežinia, kuo viskas baigsis”.

Tas skrebas parbėgo namo ir pasakė savo motinai, kad Kraujelius „sutvarkys”. Jo motina puolė ant kelių prašydama to nedaryti, nes ji buvo dora moteris ir artimai bendravo su Antano Kraujelio tėvais. Tai buvo Salomėja Vildžiūnienė, vėliau priglaudusi iš tremties sugrižusią mūsų šeimą.

Po kurio laiko tas skrebas dar kartą apsilankė mūsų namuose, gąsdino, kad praneš saugumui, ir grasino, kad mus išveš į Sibirą. Jam besant pas mus, parvažiavo Antanas, kirtęs mišką. Mama ašarodama pasiskundė jam. Antanas numetė pirštines ant stalo ir taip pažvelgė į skreba, kad šis net nustėro iš baimės. „Nebijokit, aš tik pajuokavau. Geriau butelį išgerkim”, - pasiūlė draugiškai. Antanas liepė jam nešdintis ir daugiau nesirodyti. Jis daugiau ir nepasirodė mūsų namuose.

Stribai pradėjo intensyviai persekioti visus mūsų šeimos narius. Atsirado skundikų, kurie rašė stribams laiškus prašydami likviduoti „banditų lizdą” pas Kraujelius. Sykį pašto darbuotojas, norėdamas perspekti partizanus, besislapstančius mūsų bunkeryje, vieną popiergalį perdavė tėvams. Laimei, partizanų slėptuvės mūsų namuose nebuvo aptiktos, tačiau vado Jono Kimšto-Žalgirio nurodymu partizanai, siekdami išsaugoti didelę mūsų šeimą, apleido slėptuvę ir persikėlė kitur.

Antaną vadas prašė, kad jis neskubėtų pasitraukti į būrį, jo manymu, Antanas būdamas partizanų ryšininku galėjo nuveikti daugiau naudingų darbų. Greitai rasdavęs kalbą su stribais ir aukštesnį laipsnį turinčiais saugumiečiais, jis išpešdavo iš jų daug svarbių žinių.



Paskutinė viešnagė tėviškėje. Steponas Kraujelis prie savo tėvo kapo Šv. Trejybės bažnyčios šventoriuje Skudutiškyje, 1999 09 04



Steponas Kraujelis tremtyje. Nuotrauka iš Maklakovo (dabar Lesosibirskas) gamyklos garbės lentos. 1963 m.



Anelė Kraujelienė tremtyje.
Inga, 1956 m.



Steponas Kraujelis, švenčiantis 95-mečio jubiliejų. Vilnius, 1998 m.



Anelė Kraujelienė, švenčianti 80-mečio jubiliejų. Vilnius, 1983 m.



Pirmieji Antano vaikystės metai. Priekyje stovi 2 metų Kraujelių dukra Anciutė (Ona), antroje eilėje iš kairės: Anelė Kraujelienė, Steponas Kraujelis, laikantis ant kelių sūnų Antaniuką (Antaną), trečioje eilėje stovi mamos sesuo Petronėlė. Kaniūkai, 1929 m.



Alantos progimnazijos moksleiviai. Viršuje iš dešinės pirmas Antanas. 1943 m.



Kraujelių sodyboje. Pirmoje eilėje iš kairės Antano seserys Vitalija ir Ona Kraujelytės, antroje eilėje iš kairės Antanas Kraujelis. Kaniūkai, 1946 m.



Pirmoje eilėje iš dešinės Ona Kraujelytė, antroje eilėje Antanas Kraujelis. Kaniūkai, 1945 m.



Antanas Kraujelis - ryšininkas (viduryje). Kaniūkai, 1946 m.



Susitikimas Kaniūkuose. Iš kairės: Jonas Kazlas, Vitalija Kraujelytė, Antanas Kraujelis. 1946 m.

Gyvenimo vingiais

Antanas palieka namus

Antanas nebegalėjo ilgiau pasilikti tėvų namuose, nes suimtujų partizanų ir ryšininkų buvo išduotas.

1948 m. rudenį, sustiprėjus stribų ir saugumiečių sekimui bei padažnėjus nuolatiniais siūlymams tapti šnipu, jis atsisveikino su tėte, mama, seserimis. Mamutė labai verkė ir maldavo neišeiti, nors ir pati nežinojo kitos išeities, prašė Antaną nepražudyti savęs ir visos šeimos.

Antanas pasirinko kovotojo kelią, o jo pareigos suvokimas buvo toks stiprus, kad nustelbė motinos maldavimus. Palikdamas gimtuosius namus, jis mus prašė dainuoti.

Antanas išėjo į Mykolo Urbono-Liepos partizanų būrį. Pasirinko Pabaisos slapyvardį, vėliau pasivadino Siaubūnu. Ir ne atsitiktinai - jis buvo drąsus, nuovokus, bebaimis kovotojas, užklumpantis priešą pačiomis netikėčiausiomis aplinkybėmis.

Be to, Antanas nestokojo šmaikštaus humoro, buvo iškalbus. Vaizdžiais žodžiais jis nupiešdavo ateities vizijas, pasakodavo, kaip gyvens žmonės laisvoje valstybėje, kaip suklestės kaimas, sustiprės ūkiai. Antanas taip tikėjo Lietuvos pergale, kad savo optimizmu ir kalbomis uždegdavo aplinkinius neleisdamas nukreipti pokalbį liūdnesne tema, nors ir žinojo, kad vyksta nelygi kova su okupaciniu režimu.

Daugiau kaip metus jis partizanavo saugumo nesusektas. Pirmasis SSRS valstybės saugumo ministerijos (toliau - MGB) įrašas apie Antaną pasirodė tik 1950 m. Kaip tik tuomet buvo užvesta personalinė Antano

Kraujelio (Pabaisos, Siaubūno) byla-formuliaras. Oficialiuose saugumo dokumentuose rašoma, kad jis „gaujoje nuo 1950 metų“³⁻⁵.

Dar būdamas partizanų ryšininku, Antanas susitikdavo ir bendradarbiaudavo su Perkūno būrio vadu, Algimanto apygardos štabo spaudos ir švietimo skyriaus viršininku Jurgiu Urbonu-Lakštučiu.

1949-1950 m. Antanas buvo nuvykęs pas Dzūkijos partizanus į Merkinės apylinkes. Ten jis susitiko su dzūkų partizanų vadovybe. Antanas buvo siųstas kaip Rytų Aukštaitijos atstovas į pasitarimą, kuriame jam buvo suteiktas aukštas karinis laipsnis⁶.

Kai Mykolas Urbonas-Liepa mįslingai pateko į saugumiečių rankas, Antanas jau buvo perėjęs į Henriko Ruškulio-Liūto būrį, veikusį Anykščių, Utenos ir Molėtų rajonų sankirtoje. Sis būrys buvo suformuotas 1950 m. spalio mėnesį. Jame Siaubūnas buvo Žėručio partizanų rajono štabo nariu, vėliau - žvalgybos skyriaus viršininku. Kraujelio-Siaubūno partizaninės veiklos istorijoje ypač svarbi buvo žvalgo misija - laiku pastebėti, sužinoti, susekti priešą ir pranešti apie tai partizanų vadovybei, sunaikinti svarbius NKGB (SSRS valstybės saugumo liaudies komisariato) dokumentus su ištremti į Sibirą numatytų, persekiojamų asmenų ir KGB bendradarbių sąrašais, organizuoti pasalas ir naikinti bolševikus.

Aktyvių partizaninių operacijų metu partizanų grupės nušalindavo, likviduodavo sovietinės sistemos atstovus, partijos lyderius, nugincluodavo enkavedistus, nes juos laikė išdavikais. Be to, vyko įnirtinga partizanų kova prieš bolševikinę priešrinkiminę propagandą.

Mes laukdavome Antano, tačiau jam darėsi vis sunkiau aplankyti namiškius, nes namus nuolat krėtė skrebai.

Tėtė jau buvo pašalintas iš kolūkio, sribai ir saugumiečiai jam primindavo: „Jei neatveši sūnaus, būsi išvežtas ten, kur gyvena baltosios meškos“.

Grėšė visos šeimos tremtis. Šeimoje augo keturios nepilnametės dukros.

Partizano rėmėjai

Antanas buvo mylimas ir laukiamas ne tik šeimos narių, bet ir kaimynų, pas kuriuos užeidavo. Aukštaitijoje jis buvo apsistojęs Gruopolio kaime, vėliau - prie savo tėviškės Ančėnų kaime, buvusioje Kaniūkų seniūnijoje, kurioje praleido pirmuosius partizanavimo metus. Siame kaime pas neturtingą ūkininką Bronių Jankauską Kraujelis buvo įsirengęs slėptuvę.

- Išdavus šią slėptuvę, šeimininkai pusę metų buvo tardomi Utenos ir Vilniaus kalėjimuose, tačiau buvo paleisti, nes byla nebuvo sudaryta, - pasakoja Jovitas Jankauskas.

1952-1954 m. Antanas Kraujelis buvo sužeistas saugumiečių užverbuoto Edmundo Satkūno, kuris buvo geriausias jo jaunystės bičiulis ir ilgametis rėmėjas, nes dirbo kolūkio pirmininko pavaduotoju. Apginklavę ir išmokę šaudyti, nurodę, į kurią kūno vietą geriau taikyti, saugumiečiai pasiuntė Edmundą susitikti su Antanu. Šis nieko blogo neįtardamas atėjo į susitikimą. Edmundas Satkūnas atsinešė butelį degtinės, abu draugiškai išgėrė. Vėliau Antanas pasakojo, kad Edmundas kažkoks įtartinas pasirodė - jaudinosi, nerimavo. Kiek pabendravęs, Antanas sako: „Aš eisiu“. Tik pradėjus eiti pasipylė šūviai į nugarą. Antanas pajuto, kad yra sužeistas į krūtinę.

„Maniau, kad kareiviai. Staiga atsigręžęs matau Edmundą baisiom akim, nusitaikiusį į mane. Patraukiau iš automato. Tas spėjo dar surikti nesavu balsu ir krito“, - vėliau pasakojo Antanas.

Protokole saugumiečiai parašė, kad Edmundas Satkūnas buvo per daug išgėręs, todėl ir nenušovė bandito.

Žudiko nesėkmę nulėmė stiprus vėjas, kuris, Antanui nusigręžus, pakėlė apsiausto skvernus ir Satkūnui nepavyko tinkamai nusitaikyti... O gal sudrebėjo ranka... Kulka kliudė plaučius, Antanui teko gydytis.

Sužeistas Antanas slapstėsi Baltišės kaime, netoli Skudutiškio, pas Aleksą Lapašauską. Sužeistu partizanu rūpinosi ir jį gydė Alekso Lapašausko vyriausioji dukra Marijona.

Antanas niekada neneigė fakto, kad nušovė jaunystės draugą Edmundą Satkūną, nors ir nenorėjo to daryti, bet jį išprovokavo pats bičiulis. Antanas sunkiai išgyveno šią draugo išdavystę.

Perskaičius SSRS valstybės saugumo komiteto (toliau - KGB) Molėtų pareigūno Liongino Bakučio straipsnį „Gyvenimo vardu“⁷ ir pavarčius archyvinis KGB dokumentus, paaiškėja, kad Edmundas Satkūnas pats prašė ginklo, nes „... norėjo išpirkti savo kaltę dėl bendravimo su Siaubūnu“.

Po šio įvykio nebeliko abejonių dėl to, kad saugumiečiai nepaisydami priemonių stengsis Kraujelį nužudyti ar suimti. Antanui reikėjo būti dar atsargesniam ir tikėti tik savimi.

- Daug metų Antanas nuolat lankydavosi Keriobliškio kaime pas Napoleoną Kežį, - prisimena Jovitas Jankauskas. - Pirmiausia užsukdavo su Vladu Petroniu-Nemunu, kuris dažniausiai likdavo lauke saugoti. Vėliau, tik sutemus, nuo Girelės miško ateidavo vienas. Kaip šiandien matau jį ilgais, garbanotais, pečius siekiančiais plaukais iš po uniforminės kepurės. Vasarą vaikščiodavo basas, eidavo atsargiai, sėlindamas.

Dažniausiai Antaną globojo geros valios žmonės, kurie parūpindavo jam maisto, drabužių, medicinos ir kitų reikmenų.

Kurį laiką Antanas slapstėsi Mockūnų kaime pas seseris Židonytes.

1955-1959 m. Antanas slapstėsi Antaninavos (Dubelkos) kaime (Utenos aps.) Petronių šeimoje. Slėptuvę jis buvo įsirengęs po lova. Vietovė slapstyti pasirinkta gera, nes šeimnininkai buvo neturtingi, mažiau galėjo būti įtariami, be to, sodyba buvo atoki. Šeimnininkė buvo labai religinga, o jos keturi vaikai patarnaudavo bažnyčioje šv. mišių metu.

Čia Antanas susipažino su būsimąja savo žmona Janina. Zofija Petronienė buvo jos teta iš tėvo pusės.

1959-1960 m. Antanas slapstėsi Smaltiškio kaime (Anykščių r.) brolių Juozo ir Valdemaro Ruzgų sodyboje. 1959 m., mūsų šeimai sugrįžus iš tremties, buvome pas juos susitikę su Antanu. Juozas Ruzgas

pasakojo, kad jo tėvas buvo aptikęs ant lubų po spaliais pasiklausymo aparatą.

1960-1965 m. Antanas su žmona gyveno Papiškių kaime (Utenos aps.) Antano ir Onos Pinkevičių name, kuriame jis buvo įsirengęs slėptuvę.

Antano gaudynės

Nuo 1952 m. Antanas ir Vladas Petronis-Nemunas slapstėsi drauge. Dešimtys Anykščių, Utenos, Molėtų sričių ir agentų sekė Antaną, rengė pasalas, už jo išdavimą žmonėms siūlė dideles pinigų sumas.

Antano ryšininkai ir rėmėjai buvo areštuojami, visomis išgalėmis buvo stengiamasi priversti juos bendradarbiauti su saugumu. Nuolat buvo sekami giminės, patikimi saugumo agentai apginkluojami pistoletais, instruktuojami, kaip nužudyti Antaną, tačiau veltui⁴⁻⁵.

Partizanų kovos sąlygos blogėjo. Saugumiečiai ir sribai darėsi vis rafinuotesni, bauginantys klasta, papirkimais, išdavystėmis, tačiau jiems nesisekė. Saugumiečiai gaudavo raštelių, kuriuose partizanas rašė: „... kategoriškai nepripažįstu Lietuvos savanoriško įstojimo į Sovietų Sąjungą“.

Partizano sąskaitos su saugumiečiais buvo suvedamos ir tiesiogiai. Pusbrolis Jonas Kraujelis pasakoja:

- Su Liemežiu, Skudutiškio saugumo viršininku, Antanas susitiko akis į akį vieno kaimiečio gryčioje. Antanas slapstėsi pas vieną žmogų. Jis gulėjo ant krosnies, kai saugumietis įėjo gryčion be jokio įtarimo. Antanas netikėtai užstojo duris ir tarė: „Padėk automatą į kampa“. Išėmė šovinius ir paliepė: „Drožk, kur akys mato. O šoviniai man pravers“.

Dažnai atokesniuose keliuose apsirengęs rusų kareivių uniforma Antanas sustabdydavo automobilį ir paprašydavo pavežti. Taip jis pasitraukdavo iš pavojingų vietų.

Kaip žinia, ne vienas Antaną bandė nušauti. Tarp jų ir Kalnų srities vadas Bronius Kalytis-Siaubas. Jis buvo užverbuotas saugumo ir sunaikino

daugybę Aukštaitijos partizanų. Būdamas saugumo agentas, Bronius Kalytis-Siaubas 1951 m. įkalbėjo Liūto būrio partizanus nušauti keturis Anykščių rajono tarybų valdžiai palankius gyventojus ir taip partizanus įtraukė į pinkles. Pats provokatorius iš Aukštaitijos apylinkių dingo, o saugumiečiai atkeršijo partizanams. Iš 14 partizanų būryje liko gyvi tik Antanas Kraujelis-Siaubūnas, Justinas Apacianka-Viesulas ir Henrikas Ruškulis-Liūtas, kuris vėliau buvo išduotas. Jį persekiojo net 230 kareivių. 1951 m. pabaigoje sužeistas į koją jis nebegalėjo pabėgti ir buvo suimtas gyvas^{4,5}.

Prie Antano Kraujelio-Siaubūno ir Justino Apaciankos-Viesulo po kurio laiko prisijungė Vladas Petronis-Nemunas, tačiau greit iš partizanų būrio beliko vienas Antanas. Tuomet Bronius Kalytis-Siaubas ėmė lankytis pas tuos žmones, pas kuriuos anksčiau užsukdavo Siaubūnas. Antanas tai žinojo, pranešė apie išdaviką artimiems žmonėms ir liepė kitiems pasakyti.

Kartą ėjo jie abu lieptu per upę, Antanas priekyje, o Bronius Kalytis iš paskos. Staiga Antanas išgirdo, kad Siaubas atlaužė savo „dešimtuko“ gaiduką. Kraujelis atsigręžęs pamatė, kad Bronius Kalytis-Siaubas taiko į jį. Antanas buvo labai greitos reakcijos ir būtų Siaubą nušovęs, bet tąsyk pastarasis suspėjo išokti į krūmus⁹.

Štai ką prisimena Antatiškių kaimo (Molėtų r.) gyventojas Jonas Tutinas:

- Aš Bronių Kalytį-Siaubą pažinojau nuo tų laikų, kai pas mus pradėjo ateiti partizanai. Dažnai su juo ateidavo Mykolas Urbonas-Liepa.

Kai mane areštavo, partizanų beveik nebuvo likę. Nuteisė mane 10 metų, namo grįžau po sukilimo Vorkutoje.

Sykį naktį pas mus į namus atėjo vienas Kalytis. Netrukus Kalytis vėl pasirodė naktį, apsimetė, kad ieško partizanų, tik aš į kalbas nesileidau. Sakau: „Žinai, drauguži, lageriuose išdavikai neilgai išgyvendavo. Žiūrėk, kad ir tau taip neatsitiktų“. Neturėjo jis ką sakyti ir išėjo, po to nebepasirodė.

Po kiek laiko nuėjau į Molėtus prisiregistruoti. Milicijos poskyryje pasakė, kad neregistruos, nes iš Maskvos neturi leidimo. Grįždamas namo, užėjau į aludę. Išėjus iš aludės, prisistatė du vyrai ir paklausė: „Tutinas būsi?" Sakau: „Taip, Tutinas". - „Esi areštuotas, einam su mumis".

Milicijoje pamačiau prie vyriškio kariškio drabužiais sėdintį Kalytį. Mane klausia: „Tu pažinėjai Kraujelį?" - „Pažinojau", - sakau. - „Kaip jį paimt?" Sakau: „Nežinau - čia jau jūsų reikalas! Iš to juk duoną valgot, o aš nieko bendra su juo neturiu". Kalytis sako: „Padėk mums dirbti". Pasakiau, kad galiu atgal važiuoti į kasyklas, bet išdaviku nebūsiu.

Po to naktimis saugumiečiai laukdami Kraujelio pas mane prabuvo gal dvi savaites, kartu su jais buvo ir Kalytis. Vėliau nebeateidavo. Nesėkmingos buvo jų pastangos sugauti Kraujelį.

Likęs vienas, Antanas pakeitė savo veiklos taktiką - sovietų aktyvistams rašė išpėjamojo turinio laiškus reikalaudamas neskriausti žmonių.

Žmonės gerbė jį už teisingumą. Jį pažinojusieji teigia, kad Antanas niekada neskriausdavo žmonių, prireikus paprašydavo maisto ar nakvynės. Jis gerai sutardavo su kai kurių kolūkių pirmininkais, brigadininkais, iš kurių paimdavo maisto, grūdų, tačiau visuomet palikdavo pasirašytą raštelį, kad kiti asmenys nenukentėtų. Dažnai paliktuose pakvitavimo rašteliuose jis užrašydavo, kad paėmė kelis kartus daugiau - esą ir žmonėms reikia gyventi. Pasirašydavo slapyvardžiu Siaubūnas, niekada neslėpdavo, kas esąs.

Antanas sakydavo: „Kai ateis laisvė, negražūs darbai nebus dovanoti, už juos teks atsakyti. Partizanas yra žmogus, kuris neturi teisės klysti!"

Žmonės kalbėjo apie jį kaip apie narsuolį, tautos laisvės gynėją, skriaudžiamųjų paguodą. Šios žodinės legendos sklido iš lūpų į lūpas ir kėlė didžiulį KGB bei komunistų partijos vadovų susirūpinimą. Be abejo, daug kas buvo pagražinta ir žmonių prikurta.

Atsirado nusikaltėlių, kurie, prisidengdami Antano Kraujelio pavarde, reikalaudavo pinigų iš gyventojų. Ne vienas po nakties rasdavo raštelį, kad nustatytą dieną į nurodytą vietą atneštų ir padėtų tam tikrą pinigų sumą. Šiuos atvejus patvirtina Algirdo Šiukščiaus archyvuose rasta medžiaga ir gyvų liudytojų pasakojimai. Yra faktų, kad saugumiečiai ne vieną tokių nusikaltėlių suėmė, tačiau neteisė, o užverbavo ieškoti besislapstančio partizano.

Antano Kraujelio sunaikinimo planus saugumiečiai aptarinėjo net su Maskva.

1964 m. pradėtoje jo byloje yra daugybė kaltinimų žmogžudystėmis, teroristiniais aktais. Suimtieji, pasidavę ir legalizavęsi bendražygiai visas kaltes primesdavo Antanui Kraujeliui. Suimtas Liepa, Liūtas ir kiti partizanai mėgindami sumažinti savo kaltę liudijo prieš jį. KGB darbuotojai mokėjo išgauti prisipažinimus...

Sovietinėje spaudoje pasirodė daugybė straipsnių¹⁰⁻²⁰ apie Utenos, Molėtų, Anykščių rajonuose neva plėšikaujančią nelegalą. Be abejo, aprašomi faktai buvo gerokai iškreipti, be to, vagiškai bandė pasinaudoti Antano Kraujelio vardu. Žinoma, jeigu partizanas būtų tyliai leidęs dienas patikimoje vietoje, tokio ypatingo masto gaudynės nebūtų įgavusios.

Nuolat buvo apklausiami atokiausių kaimelių gyventojai, kolūkių pirmininkai ir brigadininkai buvo įpareigojami pranešti bet kokią informaciją ar nuogirdą apie partizaną. Vienkiemiuose ir sodybose buvo atliekamos kratos, tačiau įnirtingos paieškos buvo bevaisės²¹.

Antanas buvo labai atsargus ir nepatiklus, pajusdavo gresiantį pavojų ir spėdavo pasitraukti.

Archyvinėje byloje^{3, 22-24} Antanas kaltinamas nužudęs dešimtį žmonių, tačiau dažniausiai suimtų ir pasidavusių partizanų parodymai prieštaringi^{7, 21}. Antano žmona Janina, gyvenusi su juo dešimt metų, neprisimena atvejo, kad jis ką nors būtų ketinęs nužudyti.

Algirdas Šiukščius yra surinkęs daugiausia gyventojų pasakojimų, prisiminimų ir, remdamasis dokumentais, mano, kad Antanas Kraujelis galėjo būti nukovęs tris, o gal keturis žmones. Be to, byloje yra 8 partizanų: Šiaurio, Aukštaičio, Lapino, Trockio, Aido, Klajūno, Paleckio, Zumerio išdavikų Prano Gečo ir jo žmonos Leokadijos likvidavimo protokolas, kurią pasirašė partizanai Liepa ir Pabaisa.

Vladas Petronis apie Antaną

Apie 1952 m. partizanų būriai buvo visiškai išretinti.

1954 m. pavasarį Vladas Petronis-Nemunas pasidavė valdžiai. Apie tai iš Anykščių buvo skubiai raportuota saugumui Vilniuje. Pats Vladas Petronis greitai gavo pasą ir buvo įdarbintas „Spartako“ artelėje.

Saugumiečiai puoselėjo daug vilčių, kad Vladio Petronio turima informacija bus itin vertinga ieškant Siaubūno, tačiau tai nepasitvirtino. Matyt, Antanas dėl atsargumo daug ką buvo nuslėpęs nuo bendražygio. Saugumiečiams teko nusivilti, nes tikėtasi žymiai daugiau⁵

Apklauiamas Vladas Petronis taip charakterizavo Siaubūną: „Labai atsargus - slepiasi negyvenamuose pastatuose. Žiemą iš slėptuvės išeina tik vieną kartą, eina ne keliais, o laukais (naktį arba prieš rytą). Vasarą slepiasi krūmuose, klojimuose, pirtyse. Siaubūnas niekada nesitaria iš anksto dėl maisto arba pinigų. Jei pajunta, kad jį kas nors pastebėjo, dingsta į kitą vietą sunaikindamas pėdsakus. Su pagalbininkais kalbasi be liudininkų. Žmonių, kuriuos kviesdavo KGB, Siaubūnas vengia, nes laiko juos užverbuotais. Žeminėmis nesinaudoja, nes serga kojų reumatu. Ginklas trumpavamzdis - gali vaikščioti ir dieną. Maistas - lašiniai, duona. 1953 metais, sužeistas agento Edmundo Satkūno, gydėsi rivanoliu. Jo žaizda pūliavo. Siaubūnas gydėsi Alekso Lapašausko šeimoje“²⁵.

Algirdas Šiukščius surado Siaubūno rašytą ir pasirašytą padėką Aleksui ir Veronikai Lapašauskams.

Vladas Petronis išdavė Siaubūno pagalbininkus, su kuriais jis kalbėdavosi be liudininkų. Jis nurodė labai daug pavardžių, išvardijo kelio-lika sodybų, kuriose slapstėsi Siaubūnas, tačiau tai nepadėjo saugumui aptikti Antano Kraujelio pėdsakų.

Antanas sukuria šeimą

Antanas buvo toks pat žmogus, kaip ir mes. Taip pat norėjo gyventi, mylėti, auginti vaikus... Slapstydamasis Antanas sukūrė šeimą, gimė sūnus, apie kurį mes sužinojome tik sugrįžę į Lietuvą 1959 m.

Žmona Janina pasakojo, kad kunigas juos su Antanu sutuokė Smaltiškių miške palaimindamas ir sakydamas: „Nuo šiol jūs esate šeima“. Saugumo sumetimais Janinos pavardė nebuvo pakeista ir santuoka nebuvo įregistruota bažnyčios knygoje.

Laukdama pirmagimio Janina slėpė savo nėštumą. Tada ji negalėjo niekam įrodyti, kad Dievo akivaizdoje yra teisėta Antano žmona. Ji gyveno pas tetą Zofiją Petronienę. Toji moteris imitavo, kad laukiasi dar vieno kūdikio, nors jau augino keletą vaikelių. Kai 1956 m. gegužės 26 d. Janina pagimdė berniuką, tik nedaugelis žinojo, kas tikrieji jo tėvai.

Antano ir Janinos sūneliui buvo duotas Antano vardas ir suteikta Petronio pavardė. Tuo metu Petronių namuose bunkeryje gyveno ir naujagimio tėvas Antanas Kraujelis, taigi jis galėjo prižiūrėti sūnų ir būti su žmona.

Kai Antanas žuvo, Janina buvo nuteista ir bausmę atliko Panevėžio kalėjime²⁶. Sūnus Petronio pavarde buvo apgyvendintas Vilniaus vaikų namuose. Saugumiečiams buvo gerai žinoma, kieno tai sūnus. Po trejų metų ir keturių mėnesių nelaisvės Janina nuvyko į vaikų namus pasimatyti su sūnumi, o susigražino jį tik per teismą.

1968 m. rudenį Utenos teismas pripažino, kad Antanas Petronis yra Janinos Snukiškytės sūnus, ir jam buvo suteikta Snukiškio pavardė. Beje, jis tik 2000 m. oficialiai teisme pripažintas tikru Antano Krauje-

lio palikuonimi. Siekiant saugumo, Antano ir Janinos sūnaus gimimas nebuvo užfiksuotas jokiuose dokumentuose. Vaikas beveik dešimt metų nežinojo, kad turi kitą motiną - ne Petronienę ir kitą tėvą - ne Petronį. Jo dokumentuose buvo įrašyta Petronio pavardė. Tokia dviprasmiška padėtis tęsėsi iki tikrojo tėvo žuvimo dienos, o Petronio pavardė buvo pakeista daug vėliau.

Antanas prisimindamas vaikystę pasakoja:

- Išvakarėse skrebai buvo apsupę Petronių namus, darė krata. Paskui visą naktį gėrė ir iki pusiaudienio gulėjo girti. O Kraujelis buvo už kokių 100 metrų krūmeliuose. Iš ryto Petronienės duktė vedėsi mane grybauti. Žinojau, kad ten grybų nėra, - toje vietoje nedygsta. Pamačiau, kad netoliese stovi žmogus, apsirengęs ilgu balkšvu apsiaustu. „Va, tetytė!“, - pasakė Petronienės dukra. Jis pakėlė mane, pabučiavo. Pajutau, kad jis man labai artimas, savas.

Tuo metu Antanas Kraujelis įtarė, kad KGB nujaučia, jog jis slapstosi pas Petronius. Pastebėjo artimą asmenį slepiant nuo jo pistoletą ir viską suprato. Reikėjo ieškoti naujų globėjų ir kitos slėptuvės.

1960 m. Antanas persikraustė į Utenos r. pas Papiškių kaimo gyventoją disidentą Antaną Pinkevičių. Čia, statant namą, po krosnimi buvo įrengta slėptuvė, kurioje jis apsigyveno kartu su žmona Janina. Erdvės ten buvo labai mažai (pagal saugumiečių išmatavimą - 94x132x69 cm)⁵.

Be rūpinimosi, kaip pačiam išlikti gyvam, Antanui prisidėjo ir šeimos reikalai. Reikėjo suktis taip, kad globėjai kuo mažiau turėtų vargo dėl jo ir jo šeimos.

O saugumiečiai nerimo norėdami surasti Antano Kraujelio slapstymosi vietą ir sužlugdyti partizano veiklą. Jiems buvo apmaudu, kad paieškos nesėkmingos, kad partizanas ne tūnoja tyliai, o veikia ir vis labiau garsėja tarp žmonių⁵.

Veikia vienas

KGB dokumentų puslapiai mirga užverbuotų agentų vardais, pavardėmis ir slapyvardžiais. Beveik ties kiekvienu vardu ta pati nuoroda: „Nukreiptas Siaubūno išaiškinimui“. 1953 m. Utenos rajono KGB skyriaus ataskaitoje rašoma: „Siaubūno išaiškinimui dirba Vilkas, Katia, Marytė, Drąsus, Špokas, Tolimas, Juška, Akmuo, Gusevas. (...) Seka Šautuvas, Vytautas, Kačinskas, tačiau teigiamų rezultatų kol kas negauta. (...) Drąsus seka Čižo vienkiemį ir periodiškai susitinka su juo, tačiau rezultatų nėra“. Įvairių metų KGB dokumentuose užfiksuota, kad, be etatinių saugumiečių, kiekviename aplinkiniame rajone Kraujelio ieškojo maždaug po 20 agentų.

Antano Kraujelio byloje išliko įrašų, kad nuo 1954 m. Siaubūnas vertėsi „kolūkių, parduotuvių ir atskirų kolūkiečių plėšimais“, išpėdavo kolūkių pirmininkus arba brigadininkus, kad teisingai užrašytų darbdienius, neskriaustų kaimo žmonių. Byloje yra pakvitavimų, pavyzdžiui: „Paimta 11 rugių ir kviečių. Vietiniai partizanai“.

Siaubūnas taip pat pasirašė paėmęs 11 kolūkio avių, vėliau – dar 6. Visos avys, kaip matyti iš tų pačių KGB dokumentų, buvo išdalytos Pakalnių apylinkės gyventojams.

Saugumiečiai ir dabar prisimena raštelį, rastą po Pakalnių parduotuvės apiplėšimo: „Nelieskit daug šeimininkų, jie nekalti. Jų kaltumas – kaip ir jUsų. Sunaudojau prekes. Kraujelis-Siaubūnas“.

1961 m. KGB ataskaitoje rašoma, kad Antanas Kraujelis iš žmonių ėmė duoklę. Išvardyta keletas gyventojų, pas kuriuos buvo organizuotos pasalos. Paminėti agentai, kuriems saugumas išdavė ginklus: „Silva turėjo ryšį su Kraujeliu. Pagal 9-ąją straipsnį KGB jam išdavė loterijos bilietus, kurie laimėjo už 4900 rub. sumą daiktų. Jam įteiktos operatyvinės technikos priemonės. Tas pats padaryta ir Gaidžiui. Sakalas apginkluotas savarankiškam Kraujelio suėmimui arba likvidavimui“.

Kiekvienais metais KGB tvirtino „Priemonių Kraujelio suėmimui arba likvidavimui planus“²¹, tačiau šie planai taip ir likdavo neįgyvendinti, nes Antanui pavykdavo išvengti kruopščiai apgalvotų ir surengtų pasalų. Žmonės pasakoja daugybę istorijų apie jo sugebėjimą išsisukti. Teko girdėti, kad Siaubūnas yra pietavęs prie saugumiečių stalo, kad sykį, atsidūręs beviltiškoje situacijoje, sustaugė tarsi vilkas, išgąsdino stribus ir paspruko, kad kažkada išsigelbėjo paniręs į ežero gelmes su vamzdeliu.

Net likęs vienas Kraujelis saugumiečiams kėlė siaubą ir beviltišką įniršį. Galingoji KGB, turinti gausybę agentų ir tobulos technikos, septyniolika metų negalėjo nei suimti, nei nužudyti vieno žmogaus, kuris neturėjo net patikimo prieglobsčio. Kartu į Antano paieškas daugelisėjo su dideliu noru tikėdamiesi, kad sumedžiojusiojo partizaną laukia dideli pinigai ir sovietų valstybės apdovanojimai.

O jis ne tik slapstėsi, bet ir aktyviai veikė. Dažnai Antanas pasirodavo aplinkiniuose miesteliuose: Pakalniuose, Skiemonyse, Alantoje, Utenoje ir Leliūnuose. Daug kur jo niekas nepažindavo, nes jis persirengdavo moteriškais drabužiais, turėjo ilgus plaukus ir buvo švelnių veido bruožų, todėl vykusiai tuo naudojosi. Žmona Janina pasakojo, kad Antanas, persirengęs moterimi ir pasidėjęs ginklą krūmuose, meškeriodavo arba padėdavo dirbti ūkio darbus. Be ūkio darbų, jis mokėjo nerti tinklus, verpti ir sukuti siūlus.

Kai kada jis persirengdavo Raudonosios armijos karininko artileristo uniforma, taigi net stribai atiduodavo jam pagarbą.

Jo vardas anuomet kėlė baimę ne vienam aktyvistui ir nedavė ramybės saugumiečiams.

Pažinojusieji Antaną tvirtina, kad bėgant metams jis darėsi vis atsargesnis. To neslepia ir dar gyvi kagėbistai. Norėdamas juos apgauti, jis buvo paskleidęs gandus, kad nori išvykti iš Lietuvos. Atrodo, šie gandai persekiotojus truputį nuramino.

Antanas siųsdavo į rajonų KGB skyrius klaidinančius laiškus, deja, jų nepavyko rasti. Buvęs KGB Utenos rajono skyriaus įgaliotinis Sergejus Tichomirovas pasakojo, kad Antanas Kraujelis juos provokavo siųsdamas pranešimus apie tai, kad nurodytą dieną ir valandą jis nori susitikti su saugumiečiais Skudutiškyje. Paskirtą dieną saugumiečiai punktualiai atvykdavo į Skudutiškį, bet nesulaukę Antano Kraujelio suprasdavo, kad yra apgauti.

Antanui slapstytis darėsi vis sunkiau. Reikėjo galvoti apie maistą, drabužius ir apavą, o svarbiausia, kur prisiglausti. Nuolat būdamas drėgmėje ir šaltyje, jis susirgo kojų sąnarių reumatu.

Vieną pavojų prisiminė Juozas Ruzgus. Tą dieną Antanas pas juos pusryčiavo, o išdaviko žmona tai pastebėjo ir pranešė saugumiečiams. Tuoj pat atlėkė saugumiečių viliukas ir sunkvežimis su sribais bei kareiviais. Antanas išbėgo palikęs maskavimosi chalata, o Ruzgus, norėdamas paslėpti įkalčius, bėgo su chalatu, kurį išsigandęs numetė. Drabužis pakibo ant karklo šakos, į kurią saugumiečiai pradėjo šaudyti. Ruzgų pasivijo saugumiečių šuo, pribėgo Anykščių saugumo viršininkas, kuris pradėjo Ruzgų mušti, tardyti, kam jis nešė maskavimosi chalata. Nesugebėję su laikyti Antano, persekiotojai rusiškai keikėsi ir nusivylę šūkavo, kad sužeistas banditas pabėgo į Kaniūkų miškus...

Yra faktų, kad saugumiečiai suko galvas, kodėl jie negali sunaikinti vieno Lietuvoje belikusio bandito⁵.

Paskutinė kulka

KGB yra keturių tomų byla³ apie iki mirties neišleidusį ginklo iš rankų paskutinį aktyvų Lietuvos partizaną Antaną Kraujelį (Pabaisą, Siau-būną). Suimtų partizanų, jų ryšininkų, „bešališkų“ liudininkų tardymo protokoluose teigiama, kad Antanas Kraujelis buvo plėšikas ir žmogžudys, pelnęs tarybinės liaudies pasmerkimą. Belieka stebėtis,

kad pagal šiuos nusikaltimus jam buvo iškelta politinė, o ne kriminalinė byla⁴.

1992 m. skaitydama Antanui sukurptą bylą radau parašyta, kad jau 1964 m. gruodį buvo gauta operatyvinių duomenų apie tai, jog partizanas gali slėptis Papiškių kaime pas Pinkevičius.

Antanas Pinkevičius buvo vedęs Antano žmonos Janinos seserį Oną. Už partizanų rėmimą Antanas Pinkevičius anksčiau buvo nuteistas 10 metų lagerio.

Antano Kraujelio žmona Janina pasakojo, kad Kūčių dieną į Pinkevičių sodybą suvažiavo daugybė kareivių, stribų ir saugumiečių. Buvo tikėtasi, kad šią dieną ateis partizanas Antanas Kraujelis, o jis tūnojo pokrosnimi esančiame bunkeryje. Kratos metu saugumiečiai bunkerio nerado. Šiuose namuose buvo įrengta pasiklausymo aparatūra ir saugumiečiai girdėjo, ką kalba namiškiai, bet apie Antaną niekas nekalbėjo.

- Antrą Kalėdų dieną Antanas išėjo ir nebuvo visą mėnesį, - pasakoja Janina.

Tik kitų metų vasarį Antanas pasirodė, pabuvo mėnesį ir ketino vėl išeiti, nes žinojo, kad kratos metu saugumiečiai rado šautuvo grūstuvą. Saugumo byloje atsirado įrašas: „Gauti papildomi duomenys, kad slepiasi pas Pinkevičių“.

Nedidelę, bet lemtingą klaidą Antanas padarė 1965 m. kovo 16 d. vakare. Jis paprašė žmonos atnešti slides, kurios buvo paslėptos po sniegu kitapus kelio prie versmės, iš kurios Pinkevičiai atsinešdavo vandens. Versmė buvo prieš trijų greta stovinčių namų langus, per kuriuos saugumiečiai galėjo stebėti Pinkevičių sodybą. Slidės išdavė ...⁵

Antano žmona pasakoja sapną, susapnuotą Antano žūties išvakarėse:

- Sapnavau, kad žemė juoda, nors tais metais sniego buvo daug. Sapnavau tris akmenis. Ant vieno baltas sniego lopinėlis, o kiti du - juodi. Aš padariau Antanėliui valgyti ir papasakojau, ką sapnavau. Antanas

pasakė: „Tai mane apsupa ir užmuš“. Taip ir buvo. Žuvo Antanas Kraujelis, sužeistas Antanas Pinkevičius ligoninėje mirė. O tas baltas lopinėlis ant akmens, matyt, aš, nes likau gyva, – priduria Janina. – Tik spėjom pavalgyt, pamatėm, kad ginkluoti kareiviai supa sodybą, trobesių pusėn bėga saugumiečiai. Jie iškrėtė daržinę, tvartą, visur durtuvais ir virbais išbadė. Gal manė, kad yra koks slaptas išėjimas iš trobos. Po to gryčion įėjo Sergejus Tichomirovas, kiti ir pradėjo plėšti grindis iš visų krosnies pusių. Jie numanė, kur turi būti slėptuvė, tik gal dar abejojo, ar Antanas ten yra. Nepaliesta liko koridoriaus sienutė ir pati krosnis. Ėmė aiškintis, kas gali būti po ja, ir pastebėjo, kad krosnies pamatas kitoks. Tuomet pradėjo ardyti sienutę, kuri buvo ne ištisinė, o dirbtinai sudurstyta iš medelių. Užkišo kirvį į plyšį ir atplėšė. Tada iš Antano slėptuvės pasigirdo šūviai. Mane tuo metu virtuvėje saugojo kareivis ir nežinau, kaip iš tikrųjų viskas ten buvo. Tik pamačiau, kad Antaną Pinkevičių išnešė kruviną be sąmonės, – atsidusta Antano žmona Janina.

O iš tiesų buvo taip: aptikę slėptuvę, šeimininkui Antanui Pinkevičiui saugumiečiai liepė atidaryti ją, o tuo metu Antanas iš slėptuvės paleido automato seriją. Pataikė į šeimininką, kuriam kliuvo pirmosios kulkos, jis buvo sužeistas. Vėliau Pinkevičių išvežė į Utenos ligoninę, pasikui pervežė į Lukiškių kalėjimo ligoninę, operavo, tačiau kūne liko viena neišimta kulka, prasidėjo gangrena ir Antanas Pinkevičius 1965 m. balandžio 5-ąją mirė. Dar buvo lengvai sužeisti vyresnysis seržantas Vytas Žukevičius bei jaunesnysis seržantas Rimas Kublickas.

Antanas metė ir granatą, bet ji nesprogo. Išsigandę granatos, visi šoko iš trobos į lauką.

Buvo skubiai paprašyta iš Vilniaus specialistų su dujomis. Kagėbis-tai nusprendė, jog reikia bandyti apsvaiginti Antaną ir paimti gyvą.

Tuo pasinaudojęs Antanas iššoko iš bunkerio. Saugumiečiai tuo metu apsupo namą iš arčiau. Antanas paklausė žmonos, kiek jų yra. Jų buvo daug.

Antanas dar kurį laiką priešinosi ginklui, jam buvo kilusi mintis persirengus moteriškais drabužiais bėgti, tačiau jėgos buvo nelygios, prieš jį buvo sutelkta daugybė kareivių. Janina prašė: „Nešaudyk, jau viskas! Ar pasiduok, ar kaip nors..."

Jis padavė žmonai dokumentų pluoštą ir liepė juos sudeginti krosnyje, kad nepatektų saugumiečiams. Pats dar pamaišė, pažarstė pelenus. Kas juose buvo rašoma, niekas nežino.

Stribai per Oną Pinkevičienę perdavė Antanui Kraujeliui skirtą raštelį, kuriame jam buvo siūloma pasiduoti ir padėti ginklą, jame buvo rašoma, kad Kraujelis bus atleistas nuo bausmės. Jis paėmė raštelį, perskaitė, šyptelėjo: „Tuoj, tuoj maskoliams pasiduosiu!"

- Man kilo mintis, - pasakoja Janina, - gal tikrai pasiduos, gal viskas baigsis laimingai?! Jis atsisuko į mane ir sako: „Aš maskoliams niekada nepasiduosiu. Nebijok, tau nieko nebus, pasiimk Antaną, neskriausk jo. Aš laisvės nesulaukiau, bet žmonės sulauks".

Su automatu jis užlipo ant aukšto. Girdėjosi žingsniai. Po to šūvis, lyg kažkas sunkauso krito ant lubų. Aš užlipau ten, o jis guli paplūdęs kraujuose nebegyvas. Dar už rankos pajudinau, pabučiavau, nuėmiau laikrodį, užsidėjau ant savosios rankos. Paėmiau pistoletą, kad nusišaučiau pati, pasidėjau po čiužiniu.

Po to išėjau į lauką ir pasakiau: „Nebešaudykit, jis jau nusišovė". Tada jie trise atstatė automatus, liepė eiti į kambarį, lipti ant aukšto ir atitempti jį iki laiptų krašto. Visą laiką lydėjo atstatę ginklus. Kai jį atitempia į nurodytą vietą, nulipau žemyn. Tada vienas kad šveitė man į veidą, vos nenukritau.

Nutraukę paklodę nuo lovos, Antaną nukėlė nuo aukšto.

Aš jau nebeturėjau jėgų, sėdėjau ant lovos ir jaučiausi visiškai sugniuždyta.

Vienas saugumietis atėjęs sako: „Jei nori eiti atsisveikint, eik laukan".

Išėjau, matau - visi apstoję žiūri į jį. Ir man pasidarė širdyje ramu, kad Antanas jau užbaigė savo vargus. Man - kaip bus, taip bus. Aš nieko blogo nepadariau, nepavogiau, žmogaus nenužudžiau. Ir jis prie manęs nenužudė.

Nuėjau į tvartą, gyvulėlius pašėriau. Jei būčiau norėjusi, galėjau pabėgti. Galvojau vienu metu: „Pasiimsiu sūnų ir bėgsiu, pasakysiu, kad jis mano“. Tačiau man buvo aišku, kad manęs laukia kalėjimas.

Atėjo saugumietis, sako: „Renkis, tu sulaikyta!“

Žiūriu - pastočių privaryta prie Pinkevičių sodybos. Vienose ro-gėse vežė Antaną, o man liepė sėsti į kitas roges. Vienas kareivis nugara atsirėmė į mane ir vis juokėsi.

Nuvežė į Uteną ir uždarė saugumo kambaryje, - prisimena Janina.

Antanas žuvo eidamas trisdešimt septintuosius metus. Papiškiuose baigėsi karas po karo.

Įvykio vietoje Antano kūno atpažinimo operacijai vadovavo VSK (Valstybės saugumo komiteto) prie LTSR ministrų tarybos (toliau - LTSR MT) Anykščių r. operatyvinis įgaliotinis, jaunesnysis leitenantas Marijonas Misiukonis²⁵. Be jo, atliekant Antano Kraujelio apsupties operaciją dalyvavo VSK prie LTSR MT įgaliotinis Utenos rajone papulkininkis Sergejus Tichomirovas, iš Vilniaus atvykę pareigūnai: VSK prie LTSR MT 2 valdybos 2 skyriaus vyresnysis operatyvinis įgaliotinis majoras Sergejus Veselovas, VSK prie LTSR MT 2 valdybos skyriaus viršininkas papulkininkis Nachmanas Dušanskis, VSK prie LTSR MT tardymo skyriaus vyresnysis tardytojas kapitonas Vaclovas Vytė, VSK prie LTSR MT įgaliotinis Anykščių rajone majoras V. Ročka, VSK prie LTSR MT aparato Molėtų rajone jaunesnysis seržantas Rimas Kublickas ir daugybė kitų KGB pareigūnų. Operacijai vadovavo Nachmanas Dušanskis, kraitai - Vaclovas Vytė.

Saugumiečiai labai smulkiai ir kruopščiai viską užfiksavo kratos akte. Krata pradėta 9 vai., o baigta 14. 35 val. Detaliai surašyta, kas rasta

Antano slėptuvėje ir kišenėse, nurodant net pieštuko ilgį. Akte rašoma, kad rastos šukos, nosinė ir senas kiauras guminis batas, šventas medaliukas su segtuku ir „skudurėlis su duonos trupiniais“. Tie „trupiniai“ – tai šv. Agotos duona.

Be to, buvo konfiskuota: uniforminis kitelis, maskuotės kompleksas, vokiškas automatas Nr. 6726a, automatas „PPŠ“ Nr. 13955, šovininė automato rageliamas, karinis kompasas, kišeninis žibintuvėlis, savadarbis maišelis šoviniams nešioti, skardinės dėžutės, kuriose Antanas laikydavo paraką, medžioklinių šovinių šratai, granata RG 42, užsienio gamybos pistoletas, peiliukas, šakutė, fotoaparatas, paklodė, planšetė, dvi nuotraukos (viena ir su Janina), ant uniformos rankovės prisiuvas trispalvis ženklas su užrašu: „Mano darbas ir jėgos Tėvynės Lietuvos gerovei“.

Kratos metu rasti Antano kovinės amunicijos reikmenys, asmeniniai daiktai buvo perduoti Vilniaus revoliucijos muziejui, 1992 m. jie buvo eksponuojami specialiaame stende. Šiuo metu minėtieji daiktai saugomi Nacionalinio muziejaus saugykloje. Dabar tai – neįkainojami rezistencijos istorijos reliktai.

Antano slėptuvės maketas buvo naudojamas kaip mokomoji priemonė Felikso Dzeržinskio aukštojoje KGB mokykloje Maskvoje.

Septyniolika metų saugumo darbuotojai jį gaudė, sekė, bet Antanas nepasidavė ir neišdavė Lietuvos. Dvidešimties metų išėjęs į mišką, kovai jis paaukojo savo jaunystę, atidavė visą savo gyvenimą ir nugalėjo, nes saugumiečiai nesugebėjo jo suimti ir nužudyti, nors jie akiplėšiškai melavo, jog Antaną Kraujelį nukovė.

1965 m. kovo 31 d. laikraščių „Tiesa“ 75 numeryje ir „Valstiečių laikraštis“ 39 numeryje paskutiniuose puslapiuose buvo išspausdintos žinutės „Likviduotas banditas“²⁷⁻²⁸. Žinutėse rašoma: „Ilgą laiką Utenos rajone plėšikavo A. Kraujelis. Jis užpuldavo žmones, reikalavo iš kolūkiečių duoklės. Saugumo organai susekė plėšiką. Suimant A. Kraujelį priešinosi ginklu ir per susišaudymą buvo nukautas“.

Antano Kraujelio žmona Janina buvo suimta ir apkaltinta, kad turėjo ginklą, bandė padėti partizanui pabėgti. Vėliau ją nuteisė keturis metus kalėti. Bausmė buvo sumažinta ir Janina grįžo anksčiau. Sūnui Antanui tada buvo devyneri²⁶ -

Pamenu, kaip po antrosios tremties ilgaus rudens ir žiemos vakarais tėvukai kalbėdavosi apie sūnaus Antano likimą tikėdamiesi sulaukti tų laikų, kai jų sūnus bus deramai įvertintas ir paaiškės, kur Antanas palaidotas.

Beje, sesuo Bronė po Antano žūties Papiškiuose buvo nuvykusi į Uteną ir prašė saugumiečių parodyti brolio kūną bei leisti jį palaidoti. Saugumiečiai pasakė: „Reikėjo ieškoti, kol gyvas buvo!”

Nesulaukė saugumiečių paaiškinimo nei mamutė, nei tėtė, pragyvenęs net dešimtmetį laisvoje Lietuvoje. Neatskleidė šios paslapties nei Sergejus Tichomirovas, nei Marijonas Misiukonis, nei Nachmanas Dušanskis, todėl gėlės dedamos ant tariamo Antano Kraujelio kapo.



Antanas Kraujelis-Pabaisa pirmas iš kairės. 1948 m.



Pakalbis su vadu. Iš kairės Liepa ir Siaubūnas. 1949 m.



Kaniūkų partizanai. Iš kairės Antanas Kraujelis-Pabaisa su draugu Danielių Bružu-Atlantu. 1950 m.



Partizanai Antanas Kraujelis-Siaubūnas ir Bronius Raškevičius-Tauras.
1950 m.



Aukštaitijos partizanai. Iš kairės: Henrikas Ruškulis-Liūtas, Antanas Kraujelis-Siaubūnas, Danielius Bružas-Atlantas. 1950 m.



Vytauto apygardos partizanai. Iš kairės: Steponas Jakučionis-Aušra, Steponas Satkevičius-Gintvytis, Vytautas Gobužas-Viesulas, Bronius Kalytis-Siaubas (nuo 1951 m. gruodžio 22 d. KGB agentas-smogikas)⁷, Antanas Kraujelis-Siaubūnas, 1948 m.



Vytauto apygardos partizanai. Iš kairės: Antanas Kraujelis-Siaubūnas, Justinas Apacianka-Viesulas (pabėgo iš sovietų kariuomenės, žuvo prie Anykščių), Bronius Kemeklis-Kerštas (suimtas gyvas), Henrikas Ruškulis-Liūtas (būrio vadas, 1951 m. suimtas gyvas), Mykolas Puodžiūnas-Valteris, Danielius Bružas-Atlantas (žuvo 1951 m. rudenį prie Skudutiškio). 1950 m.



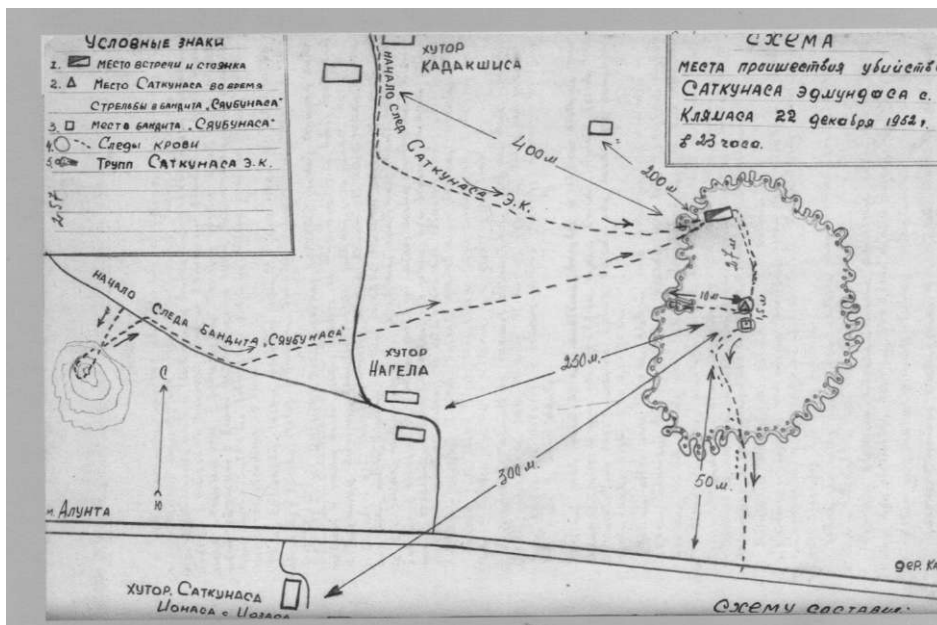
Liūto būrio partizanai. Sėdi iš kairės: Bronius Raškevičius-Tauras, Antanas Kraujelis-Siaubūnas, stovi iš kairės: Justinas Apacianka-Viesulas, Henrikas Ruškulis-Liūtas, Danielius Bružas-Atlantas ir Bronius Kemeklis-Kerštas. Apie 1950 m.



Susitikimas. Iš kairės Siaubunas ir Kerštas. 1951 m.



Vytauto apygardos Liūto būrio partizanai. Iš kairės Siaubūnas ir Viesulas. 1951 m.



Antano Kraujelio ir Edmundo Satkūno susišaudymo vietos schema. 1952 m.



Alekso Lapašausko namas, kuriame 1952 m. slapstėsi ir gydėsi sužeistas Antanas Kraujelis



Antanas Kraujelis-Siaubūnas. Apie 1955 m.



Janina Snukiškytė. 1955 m.

240

СПРАВКА.

На территории Аникшчяйского, Молетского и Утенского районов действовала националистическая вооруженная бандгруппа "Лютаса", входившая в бандрайон "Жирутиса", округа "Витаутаса".

Бандгруппа ставила своей целью ведение вооруженной борьбы с Советской властью в Литве за восстановление буржуазного строя, путём террора над советско-партийным активом, проведением антисоветской агитации, грабежей и разгрома советских учреждений, предприятий и ограблений советских граждан, терроризируя население и срывая мероприятия, проводимые Советской властью.

В состав банды "Лютаса" входили:

1. Главарь банды и бандрайона "Жирутис" - РУШКУЛИС Генрикас с. Людвикаса, уроженец дер. Сунтуки, Зарасайского района, дезертир Советской армии, по кличке "Лютас", в банде с 1947 года, арестован в 1951 году.

2. Начальник разведки бандрайона КРАУЯЛИС Антанас с.Стяпо, 1930 года рождения, уроженец дер.Канюки, Молетского района, по кличке "Сяубунас", в банде с 1950 года.

Рядовые:

1. ПОДЖУНАС Миколас с.Иозаса, по кличке "Вальтерис", убит в 1950 году.

2. БРУЖАС Данелюс с.Антанаса, по кличке "Атлантас", убит в 1951 году.

3. МУСТЕЙКИС Бронюс с.Иозаса, по кличке "карвялис", убит в 1950 году.

4. КЯПАЛАС Людас с.Пранаса, по кличке "Приметинис", убит в 1951 году.

5. РАШКЯВИЧЮС Бронюс с.Стяпаса, 1929 года рождения, урож. дер.Балтушава, Аникшчяйского района, по кличке "Таурас", убит в 1952 году.

6. АПАЦЯНКА Мстинас с.Миколаса, по кличке "Весулас", арестован в 1952 году.

7. САБАЛЯУСКАС Вилюс с.Повиласа, по кличке "Слапукас", убит в 1950 году.

8. ПОДЖУНАС Стасис с.Иозаса, по кличке "Айтворас", убит в 1950 году.

9. ГРИГАС Гинтарас с.Стасиса, по кличке "Валтела" убит в 1951 году.

10. ПЕТРОНИС ~~Гинтарас~~ Стасис с.Ионаса, по кличке "Нарсутис", убит в 1951 году.

Henriko Ruškulis-Liūto būrio partizanų sąrašas

13. ПЕТРОНИС Владас с. Раполаса, урож. дер. Диктарай, Аникшчяйского района, по кличке "Нямунас", в банде с 1951 года.

Бандгруппа действовала до марта 1954 года.

КРАУЯЛИС продолжает находится на нелегальном положении.

В. РОЧКА /

"26" июля 1964 г.



Antanas Kraujelis. Apie 1960 m.



Partizanų atokvėpis. Iš kairės: sėdi Henrikas Ruškulis-Liūtas, stovi Antanas Kraujelis-Siaubūnas, sėdi Danielius Bružas-Atlantas. 1951 m.



Paskutinis aktyvus Vytauto apygardos partizanas Antanas Kraujelis-Siaubūnas. 1956 m.

Skudutiškio kol. pirmininkui
Jozepui Rameliui, 29-8

Susitikti su Jumis asmeniškai man ne-
galima, nes pas Jus tam per daug gra niktis-
kumo, subtilikimo, ir atėiti tik, ir tada išrai-
škų ir proslės klaidas...

Siuo rašteliu Jumi pastutini persipijimą.
Istominurui laiku, po šio persipijimo, turi liauti
šmūžes nuputlancomos kėtuvas praeitį, paprocius
religiją, turi išstoti iš partijos, padėti ginklą ir tik
tada gali gyventi ramų kėtuvo gyvenimą, ar pi-
minimui paritėdamas ar taip kur nors. Juma iš-
dauktis gyvenimo! Darytos klaidos turi būti
pastutimis. Norisiant, nuvykdyti, būsi susiaudy-
tas iki „naujų (1956) metų“ tikrai. Tas kas įvykdytas
tikrai!

Įrodymas savo pakaitimą gyvenimo, turi
atmesti pamoisę ant 30 d šio mėn (būrelis) išstiau
iki (30-tos dienos 24-ta val.) ; lauktas Pavilo Kaninų
kur patį 3000 rublių dol. mūrų rėkaly. Patį pati

sit ant suolo aiškiai vutoj, ištiję gerai ; voko. Pirmas
ant nustatytos datos turi būti iše public. Noms (prieš
šimiminkas to mūrimo ir negal žinoti.

Susilaupk, apgalvok ir paminėk „arba - arba“
si vykdymui laikydamas tiesos, pagal partizanų
instrukciją ir savo duoto žodžio!

1955-11-

Partizanai
Siaubūnas
(Kraujalis)

P.S. Jūsų mūdyti ne mažiau provokacijų
jos, nes pakenkė tik patrai sau, o visam
liku paviršingo. Likta gūstoj pastojty.

Ispėjimas Skudutiškio
kolūkio pirmininkui.
1955 m.

18-1

Skiemonių Saugumui
 Lėšoms Kasimieriui, 1950
 pranešam kad 1952-12-1 dieną
 iš Adamonės kolektyvo dėl duo-
 nos paėmami iš ligoninės
 Atkočiai. Atkoda suima apie
 1000 rūšių ir kivių.

Prašom nužinti
 ditių
 Vėlinių partizanų



Antanas Kraujelis. Apie 1956 m.

Pakvitavimas Skiemonių
 saugumui. 1952 m.



Antanas Kraujelis. Apie 1950 m.

211 15 112

Likvidavimo protokolas

1950 m. lapkričio m. 5 d. vakaro Papistijų
 kaimo likvidavimo aktyvinių partizanų
 Jankis, Antkevičius, Lapins, Trockis,
 Gido, Klajūnas, Paleckis, Tauveris,
 ir (Lepas bėgusis gyvas) išdarytas,
 bei Pranas ir kiti jo žmonės, Gedionas,
 Lorkadija
 Kiti jo išdaryti, lietuvių aktyvūs
 ir bėgusieji visi kovojantys ir tikrai
 geranoriškai visi pagal gautą šūnų
 ir valstiusius kurie darbo karte ar juos
 valstiusius / jis būna valstiusius bekalbėmis /
 kad daug aktyviųjų prastų elgtis bei
 komunistais
 kurie ir bėgusieji mes negalim pareikšti
 mes ypač daug galim paįmėti. tik tie
 1) Prieš ausant partizanai užėjo
 ir jie paėmė mus to ir parėmė

Likvidavimo protokolo fotokopija

Nr. 1
.....

Padėką, kovojantiems lietuviams dėl Lietuvos laisvės ir partizanų
išsilaukimo reikalo, raštėška.

P. l. Lapašauskui, Aleksei ir Vinco
gyv. Baltišio, Lm. Skudutis, k. apil. Molis

ŠEIMININKAMS,

Už suteiktą globą Lietuvos partizanams, paslėpimu, naštu, sužeistų
gydymu, sūni dalyvaujant operatyviniuos darbuos su partizanais, be
įvairiausia kitokia, visada nuoširdžia, parama, dviejų metų laukotar-
pyje, statant savo šeimos ir asmens laisvę ir pavojų, šeiminkai...
Lapašauskui, Aleksei... jo žmona... Lapašauskui, Veronikai... dukteriai...
Lapašauskai, Marijai... ir sūnui... Lapašauskui, Vinco... šandėnų
mes galime tarti tik, ir tarame nuoširdų partizaninį "ačiū".

Nesulaukus gyvams partizanams Lietuvos laisvės ryto, Lietuvos poli-
tinę atstovybę pršome šiai partizanų bendros kovos ir idėjos šeimai su-
teikti visšką politinį pasitikėjimą, be atitinkamą paramą jų tolimes-
niam būvui. Likę gyv mes partizanai pasžadame šią šeimą pamti į savo
globą, arba teikti paramą iš savo lėšų.

P.S. Apsigyvenimo data: 1952m rugsėjo mėn, šeita: 1954 m gruodžio mė-
Už partizanų tarpe atsiradusio išdaviko, Petronio Vlodo gyvenusio kartu
turėjom pasitraukti iš namų

Data: 1956-11-14

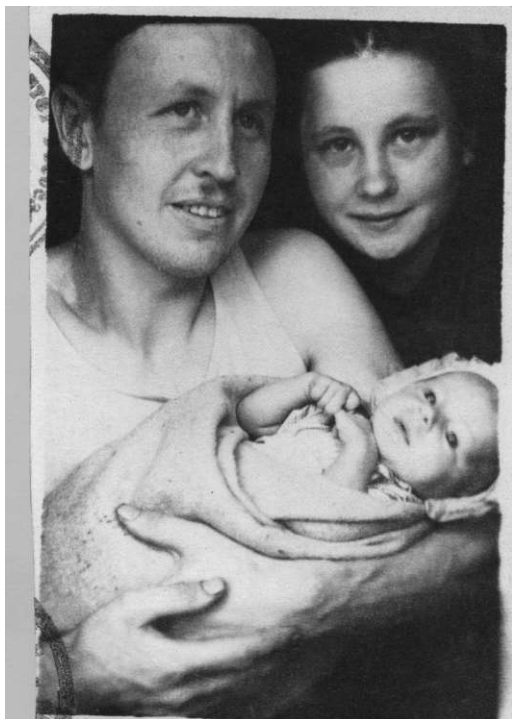
Seimininko parašas
Lapašauskai

LIETUVOS PARTIZANAI
Laisvės kovojanti partizanai:
Siaubūnas (4 k. k. k. k.)

Padėka Alekso ir Veronikos Lapašauskų šeimai. 1956 m.



Aleksui Lapašauskui dedikuota nuotrauka. Iš kairės Siaubūnas ir Nemunas.
Apie 1952 m.



Džiaugsmas. Antanas Kraujelis, jo žmona
Janina Snukiškytė ir sūnus Antanas.
Antaninava, 1956 m.



Antaninava. Šioje vietoje stovėjo Petronių sodyba, kurioje 1955-1959 m. slapstėsi Antanas su žmona, čia gimė jų sūnus Antanas



Antano šeima. Antanas Kraujelis, žmona ir sūnus Antanas.
1956 m.



Antano žmona su sūneliu Antanu. 1-957 m.



Antano sunus Antanukas. 1960 m.

ишI

Секретно
экз.единственный

НАЧАЛЬНИКУ 10 ОТДЕЛА КГБ ПРИ СОВЕТЕ МИНИСТРОВ
ЛИТОВСКОЙ С С Р

ОІ 36 г.
№ 7/0121
Гор. Тоилиси-88
Войсковая часть 64485

гор. Вильнюс

Нами изучается военнослужащий войсковой
части 54350 -

СНУКИШКИС Антонас Антанович, 1956
года рождения, уроженец дер. Анта-
ниное, Молетского р-на, Литовской
ССР, литовец,

мать которого СНУКИШКИТЕ Янина Эдвардовна, 1939
года рождения, 47457/3

по данным Утенского РО КГБ Лит. ССР, являлась сожитель-
ницей бандита-террориста КРАУЯЛИСА А. и после ликвидации
последнего была осуждена.

Просим Вас выслать возможно имеющиеся материа-
лы на СНУКИШКИТЕ Я.Э. в наш адрес для ознакомления.

Наш адрес: гор. Тоилиси-88, войсковая часть
64485, командиру части.

НАЧАЛЬНИК ОСОБОГО ОТДЕЛА КГБ ПРИ
СМ СССР ВОЙСКОВАЯ ЧАСТЬ 64485
Подполковник -

LIETUVOS YPATINGASIS
F. 21 Ap. 58 46 9678
Tikra
Direktorius

10 ОТДЕЛ
КГБ при СМ Лит. ССР
№ 0921
22-01 1986 г.



39-2

Lietuvos TSR
VALSTYBES SAUGUMO
KOMITETAS
prie Lietuvos TSR
MINISTRU TARYBOS
10 SKYRIUS

Литовская ССР
КОМИТЕТ
ГОС. БЕЗОПАСНОСТИ
при СОВЕТЕ МИНИСТРОВ
Литовской ССР
10 ОТДЕЛ

СЕКРЕТНО
Экз. № 1

НАЧАЛЬНИКУ ДОК 15 при СМ
ССР № 2 64485
под-м тов. Бойко
гор. Тбилиси - 88

«.....» февраля 197 6 г.
№ 10/3... 47457/3
Vilnius — г. Вильнюс

На № 40191 от 23 января 197 6 года
Направляется архивное судебное дело
за № 47457/3 на Снукишкиса Я. Я. на
согласно Вашему запросу

Дело по истечении 30-дневного срока с момента его получения Вами должно быть
возвращено в наш архив, с отметкой в контрольном листе о результатах его пересмотра.

Приложение: Дело в 2 томах.

30 Начальник 10 отдела КГБ при СМ Литовской ССР
47457 под-м (Г. Пугачев)

LIETUVOS YPATINGASIS ARCHYVAS
F. K. ARCHYVAS DE 17457/3 39-2
Directorius

При возвращении дела сослаться на наш номер

38

Lydraštis prie Janinos Snukiškytės bylos, siunčiamos į karinį dalinį Tbilisyje, kur tarnavo jos sūnus Antanas Snukiškis. 1976 m.

Tbilisyje dislokuoto sovietų kariuomenės dalinio, kuriame Antano Kraujelio sūnus atliko karinę prievolę, ypatingojo skyriaus prašymas atsiųsti Valstybės saugumo komiteto turimą informaciją apie jo motiną Janiną Snukiškytę. 1976 m.



Antanas Kraujelis apie 1959 m.



Antano susitikimas su motina, grįžusia iš pirmosios tremties. 1960 m.



Antanas Kraujelis su žmona Janina. 1956 m.





Antanas Kraujelis su žmona Janina. 1956 m.



Partizanas Antanas Kraujelis-Siaubūnas, 1956 m.



Partizanas Siaubūnas maskuotės drabužiais. 1956 m.

„ Marytės Melnikaitės
 Pirminkiniui d. Griškiui
 Griškiui
 Pranešame, kad iš Tarnavos val-
 domo kolūčio, 1956-11-10 d. poimam
 mes partizanai savo pargyvenimo reik-
 loms šiesiems atsisakė M. Tarnavos saugo-
 mus ir farmos.
 Tarnava, d. Griškis esant partizanų įpi-
 jamas šis reikalingas tikslas, mū-
 šiams saugumo - būdai mūšiams
 mas mūšiams šio reikalo. Vi šis reik-
 lavimų neįvykdymą Tarnava turi susaistyti!
 1956-11-10 d. Juozas Tarnava
 Lietuvos Partizanai

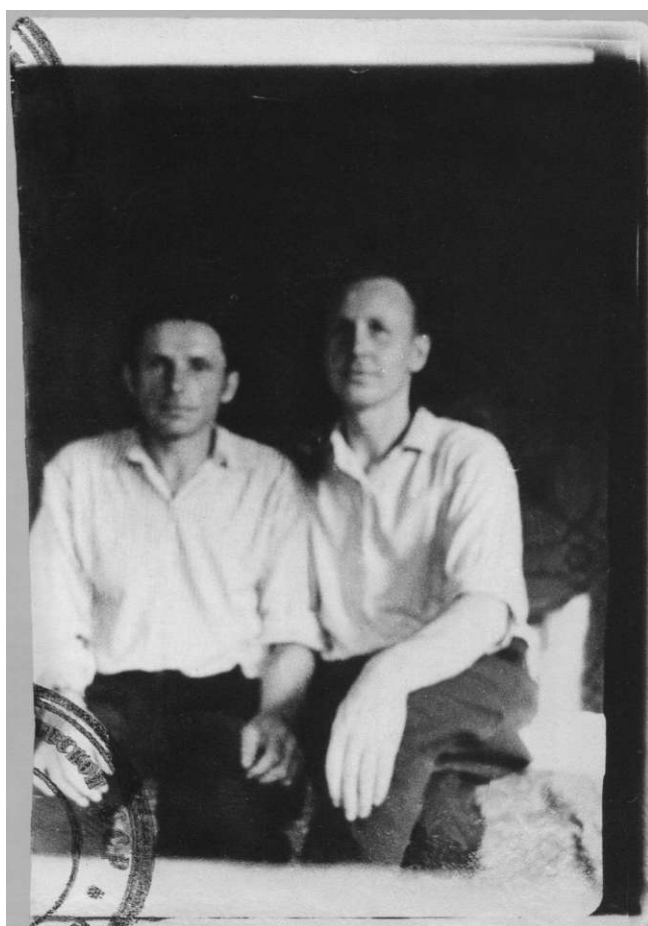
Pakvitavimas Marytės Melnikaitės kolūkio pirmininkui. 1956 m.



Antanas Kraujelis apie 1956 m.



Antanas Kraujelis-Siaubūnas. 1955 m. pavasaris



Antanas Pinkevičius ir Antanas Kraujelis. 1960



Antano Pinkevičiaus namas, kuriame slėpėsi Antanas Kraujelis.
Papiškiai, 1965 03 17



Po mūšio. Namas, kuriame žuvo Antanas Kraujelis. Papiškiai, 1965 03 17



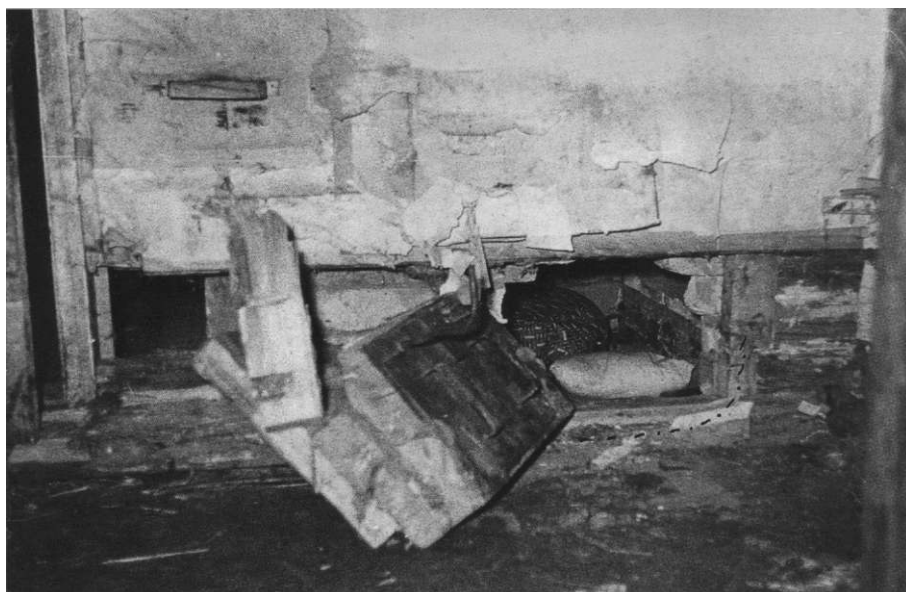
Paskutinio aktyvaus Vytauto apygardos partizano Antano Kraujelio-Siaubūno kūnas. Šioje vietoje, kurioje guli partizanas, 1992 06 13 pastatytas paminklinis akmuo. Papiškiai, 1965 03 17



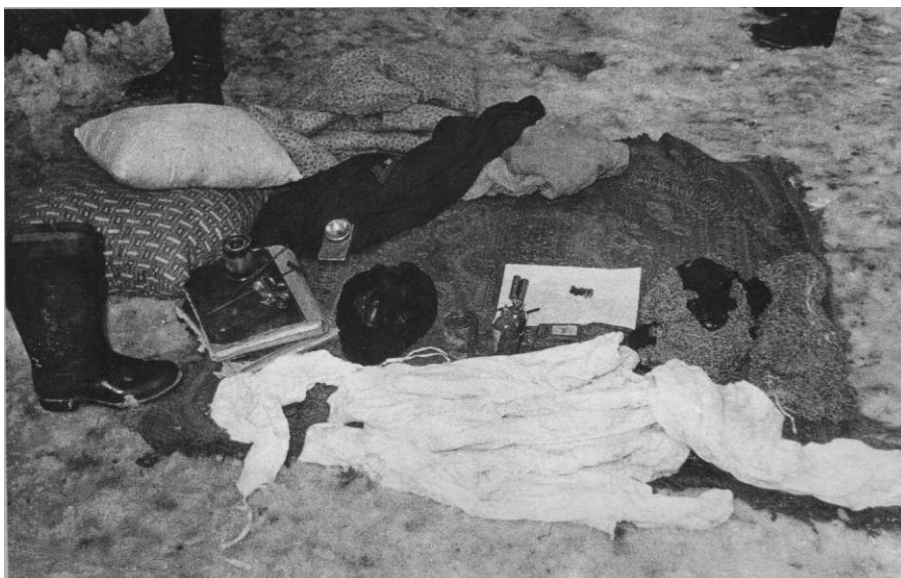
Paskutinė nuotrauka. Papiškiai, 1965 03 17



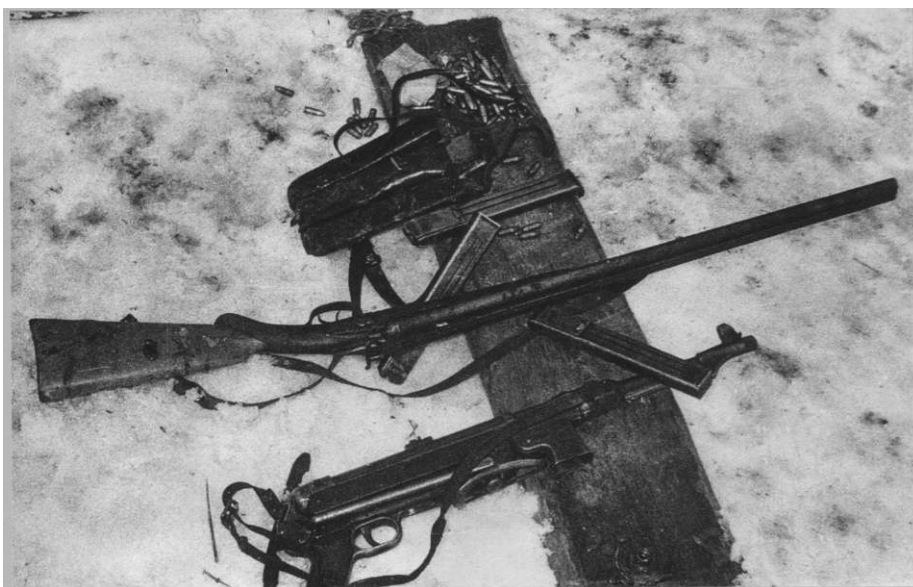
Iš kairės seserys Janina ir Ona Snukiškytės po tragiško įvykio. Papiškiai, 1965 03 17



Slėptuvė Antano Pinkevičiaus name



Slėptuvėje rasti Antano Kraujelio-Siaubuno daiktai



Partizano Antano Kraujelio ginklai

Tremtis

Lemtingasis rytas

Mintimis vėl persikelkime į tą laikmetį, kai Antanas dar buvo gyvas, o visa mūsų šeima gyveno nors neramų, bet įprastą gyvenimą gražioje sodyboje Kaniūkuose.

Gavęs pranešimą apie gresiantį trėmimą, tėtė namuose nenakvodavo, slėpdavosi pas kaimynus arba šieno kaugėje, tačiau tą lemtingąją naktį visi buvo namuose, išskyrus močiutę (tėtės motiną), kuri keletui dienų buvo išvykusi.

- Iš vakaro su Danute Andrijauskaite skynėme antaninius obuolius, - prisimena Vitalija. - Buvo saulėta, nuotaika puiki, kalbėjomės apie tai, kaip eisime į atlaidus Suginčiuose.

O rytojaus dieną, labai anksti, auštant - baisus rūkas ir mūsų sodybos apsuptis. Saugumo leitenantas Gediminas Ragauskas su savo pagalbininkais sugarmėjo į trobą, tėtę ir mamą pasodino už stalo, perskaitė, kad esame ištremiami iš Lietuvos visam gyvenimui⁸.

Visi buvome priblokšti, pasimetę, užsimiegoję, išversti iš šiltų lovų. Staiga suvokėme, kad tai paskutinis rytas gimtuosiuose namuose.

Mama, ištikta šoko, nieko nedarė, tik verkė ir sakė nenorinti gyventi. Skausmingiausia jai buvo tai, kad Lietuvoje lieka sūnus, ir nežinia, ar teks dar pasimatyti su juo. Stribas, neatlaikęs širdį veriančios raudos, smogė jai per galvą, kad nutiltų. Mamutė, prislėgta baisios nelaimės, krito į lovą ir toliau garsiai raudėjo.

Išsigandusios Anelė ir Bronė ramino ją. Aš stovėjau lauke už namo kampo ir verkiau. Verkiau taip, kaip dar niekada nebuvo verkusi. Suvočiau, kad mus išveža nežinia kur, į svetimą šalį, o gimtinėje liks viskas: namas, tvartas, klojimas, sodas, šulinys, kapai (sesers ir dviejų brolių). Kas juos lankys?... Užžels žolė, susilygins su žeme.

Aplinkui rusai ir lietuviai keikėsi, viską grobė.

Tėtė tai matė, todėl privalėjo rūpintis vaikais, kurie kelionės metu turės kažką valgyti. Juk veža į nežinią! Jis papjovė avių, Vitalija pamelžė karvę, o stribas su šautuvu saugojo Vitaliją, kad ji nepabėgtų. Šuo jausdamas nelaimę kaukė, o stribas badė ją lazda, kad nutiltų.

Kas apsakys to ryto skausmą ir beviltiškumą! Niekas, kam nėra tekę to išgyventi, nesupras. Buvo labai baisu. Mano galvoje sukosi klausimai: „Kodėl? Už ką?“

Atvažiavo kaimynų pastotės, sukrovė keletą daiktų. Mus sulaipino į vežimą ir išvežė. Vitalijai sėdant į vežimą, stribas trenkė jai į pašonę ir pašaipiai tarė: „Pasakyk, kur Antanas, - nevešime“.

Antanas buvo Kaniūkų kapinėse ir viską matė.

„Buvo labai sunku, - pasakojo vėliau Antanas. - Jei būčiau nusišovęs - tokia mintis buvo kilusi - tėvų trėmimas, manau, nebūtų buvęs atidėtas“.

Mūsų vežimą sustabdė prie Andrijausko sodybos. Kaimynai atnešė miltų, lašinių, taukų, kepalą duonos kelionei. Žmonės atsisveikindami verkė, nes siaubą kėlė pilnas vežimas nepilnamečių mergaičių, vežamų iš gimtųjų namų. Tie, kurie tuo metu mums padėjo, labai rizikavo. Mes buvome „bandito“ šeima.

Nuvežė į Skudutiškį, ten jau buvo atvežtos kitos tremiamos šeimos. Apie valandą tikrino mūsų daiktus, kai ką atėmė, pasiėmė sau. Lijo lietus.

Po to mus susodino į sunkvežimį, kuriuo nuvežė į Švenčionėlius ir sulaipino į gyvulinį vagoną be langų. Daiktus sukrovėme kamputyje. Pro vagono plyšelį matėsi daug susirinkusių žmonių, kuriuos stumdė stribai.

Prieš saulėlydį traukinys pajudėjo. Vagone suūžė žmonės, vieni verkdami, kiti giedodami. Atlydėjusieji vijosi traukinį, šaukė pavardėmis, ieškojo saviškių. Kelionė prasidėjo...

Mūsų vagone važiavo moteris su visai mažu sūneliu. Jis verkė ir prašė pieno, kurio nebuvo. Vėliau mažasis tremtinys mirė gabenamas atviru sunkvežimiu į Marasus (Irkutsko sr.). Be šio berniuko, vagone buvo dar penki vaikai be tėvų, mažiausia mergaitė buvo maždaug pusės metų. Vežant į Marasus sunkvežimiu ji taip pat mirė.

Vyriausiąją seserį Oną sribai surado po metų (ji gyveno su šeima Stirniuose pas tetą Albina) ir išvežė į Sibirą su vyro motina ir dviem mažomis dukrelėmis. Jos vyrą vežė atskirai. Ona buvo nuvežta į Kemerovo sritį (Kazačinsko r.). Mes apie tai sužinojome daug vėliau.

Jos vyro motina Sibire mirė.

Naujieji namai

Traukiniu mus vežė iki Čeremchovo (Irkutsko sr.).

Maždaug 1951 m. spalio 12 d. vakare mus išlaipino iš vagonų ir susodino į atvirus bortinius sunkvežimius. Sniegas, naktis, klaidus šaltis. Tolumoje matėsi žiburėliai. Taip trūko šilumos! Iš maišų buvo ištraukti visi drabužiai, kurių dar buvo likę, ir apsiausti mažesnieji, kad nesusaltų. Mus vežė visą naktį - 75 km į pietvakarius nuo Čeremchovo iki Golumetės, o iš ten - dar 30 km.

Rytą mus atvežė į Rytų Sajanų kalnų slėnyje upės Bolšaja Belajos (Angaros baseinas) kairiajame krante esančią miško kirtimo gyvenvietę Inginską, priklausančią Čeremchovo miško pramonės ūkiui. Čia iš Lietuvos buvo atvežtos 24 šeimos, kurių bent vienas narys buvo partizanas.

Atsidūrėme taigoje, kur stovėjo du ilgi barakai, suręsti iš rąstų, o į sienų tarpus buvo prikimšta samanų. Barakuose knibždėte knibždėjo blakių.

Viename barake gyveno lietuviai darbininkai, kuriuos iš Novostroikos (19 km nuo Inginsko) atveždavo čia dirbti. Jie atėjo pasitikti mūsų, nes buvo informuoti, kad atveš lietuvių. Pasidarė drąsiau ir ramiau, nes buvome jau ne vieni. Be to, čia dar gyveno Rainatų ir Pilkauskų šeimos, atvežtos iš Biržų. Jie jau buvo pasistatę nuosavus namelius.

Kai barakuose užkūrė „buržuikas“, blakės būriais lėkė per sienas, krito nuo lubų ir siurbė žmonių kraują. Žmonės vaikščiojo kruvini. Blakių buvo tiek daug, kad vėliau joms naikinti buvo panaudotas dustas - stipriausia kancerogeninė medžiaga.

Barakuose nebuvo gultų. Viskas buvo bendra. Tualetų visai nebuvo. Kiek vėliau vyrai iš lentų surentė 2 m aukščio pertvaras ir staliukus. Mažesnės šeimos gyveno po dvi viename atitvare.

Komendantas davė pasirašyti dokumentą, kuriame buvo nurodyta, kad atvežti visam gyvenimui („пожизненно“). Kiekvieną mėnesį reikėjo registruotis. Pasai buvo atimti.

Buvo labai sunkus laikotarpis. Žmonės buvo utėlėti, šašuoti, nesiprausę, blakių sukandžioti, alkani.

Mūsų šeimoje dirbo tik tėtė ir Vitalija. Mama eidavo 7 km į Ingą ieškoti maisto. Parnešdavo bulvių, bet jos būdavo sušalusios kaip akmenukai. Vėliau buriatai pakinkytai šunimis atveždavo šaldytų bulvių ir praskiesto šaldyto pieno.

Barakuose buvo baisi netvarka. Gilia, šaltą (iki - 40°C ir šalčiau), sausą žiemą barako langai visai užšaldavo. Užpustydavo ne tik barako langus, bet ir duris, rytą reikėdavo atsikasti sniegą, kad išeitume į lauką. Vandeni gaudavome ištirpdę sniegą, kurio buvo labai daug.

Vėliau sužinojome, kad už 500 m yra šaltinis. Iš ten tėtės padarytais naščiais atsinešdavome vandens. Dažniausiai vandens parnešdavo mama, nes tėtė ir Vitalija, o vėliau ir jaunesnės nepilnametės Anelė bei Bronė dirbo miškuose. Netoli šaltinio tremtiniai surentė pirtį.

Šioje gyvenvietėje buvo parduotuvė ir valgykla. Parduotuvėje parduodavo forminę neiškeptą duoną, seną parūdijusią silkę, sudrėkusius saldinius, meduolius, sorų kruopas, didžiulius gabalus cukraus, kombinuotus riebalus („kombinžirą“), margarina, machorką, papirosus „Prima“, „Belomorkanal“ ir, žinoma, degtinę.

Antano laiškai

Sunkūs išgyvenimai paveikė mamutės sveikatą. Ji vis kalbėdavo apie Antaniuką ir su baime laukdavo žinios iš Lietuvos.

Antanas parašydavo laiškų pasirašydamas *Padirboniu* arba *Auto-se*. Gautus laiškus atplėšdavome drebančiomis rankomis, su didžiausiu nerimu - ar nebus kokios nors klaikios žinios apie Antaną... Susirinkę vakare, visi perskaitydavome laišką kelis kartus, išanalizuodavome kiekvieną sakinį ir laišką sunaikindavome, nes namuose buvo atliekamos kratos.

Antanas teiraudavosi apie visų sveikatą, nebuvo nieko įtartino, prie ko saugumiečiai galėtų prikibti.

Vienas Antano laiškas, adresuotas Bronei Kraujelytei į Sibirą, buvo konfiskuotas saugumo. Laiške buvo įdėta Antano nuotrauka, bet saugumiečių sudarytoje byloje išliko tik laiškas.

Šeimos narių tardymai

Saugumiečiai dėl sūnaus ir brolio mums nedavė ramybės ir Sibire.

Vitaliją buriatai per šalčius rogėmis vežė 30 km į Galumetę tardyti, mat ją Lietuvoje buvo išdavęs Bronius Kalytis-Siaubas. Jis pasakė, kad Kraujelių sodyboje buvo bunkerių ir kad juose slėpėsi penki partizanai, nurodė pavardes ir Vitalijos slapyvardį. Vitaliją tardė iš Vilniaus atvažiavęs saugumietis, prisistatęs Korsaku.

- Žadėjo gražinti į Lietuvą, suteikti butą - viską žadėjo, kad tik su-
sekčiau brolių, - pasakoja Vitalija. - Tris paras nedavė vandens, maisto, ne-
leido miegoti, tapė rožančių, kuris buvo ant mano kaklo, kol jį nutraukė
ir išmetė. Valytoja, radusi rožančių šiukšlių dėžėje, atidavė jį man. Buvau
įkalinta labai karštame kambaryje. Aštuonias paras išlaikė ir paleido.

Nepilnametės seseris Anelę ir Bronę per šaltį atvežė taip pat tardy-
ti. O Vitalijai pamelavo, kad jos liudija, jog ji gauna Antano laiškus.

Namuose darė krata. Nors Antano nuotraukų nerado, paėmė šei-
mos nuotraukas.

Šv. Kalėdostremtyje

Paštas buvo Ingos gyvenvietėje už 7 km nuo barakų. Iš pradžių laiškų
gaudavome labai mažai, o siuntinių galėjo atsiųsti tik tėtės mama, likusi
neištremta.

Kai mus išvežė, po kelių dienų ji grįžo namo ir nutarė viena pasi-
likti sūnaus sodyboje, tačiau ji neilgai gyveno ištuštėjusiuose namuose.
Stribai sugriovė ir sulygino su žeme visus pastatus, o močiutei pasiūlė
važiuoti pas sūnų į Sibirą arba eiti laukais. Ji pasirinko antrąjį kelią - ėjo
per žmones, dirbo įvairius darbus ir dar mums kartais atsiųsdavo bryzą
lašinių ar obuolių. Tokio kvapo obuolių iki šiol niekur nerandu!

Pirmosios Šv. Kalėdos tremtyje 1951 m. buvo labai liūdnos. Tie, ku-
rie nedirbome, paruošėme didžiulį stalą, kad visi prie vieno tilptų. Susi-
nešė kas ką turėjo, ką buvo gavę iš Lietuvos. Mums geroji močiutė buvo
atsiuntusi saldinių, Dievo pyragų ir džiovintų obuolių.

Po bendros maldos iš vyriausiojo rankų laužėme Dievo pyragą, val-
gėme su ašaromis prisimindami Lietuvą ir linkėdami vieni kitiems kitais
metais per Kūčias būti Lietuvoje.

Rytą visi buvome varomi dirbti, o Lietuvoje žmonės skubėjo į baž-
nyčią. Buvo be galo liūdna, šalta ir svetima. Po darbo vėl susirinkome pas

tremtinį Bielinį melstis. Buvusi vargonininkė mokytoja Emilija Raišytė skaitė šv. Evangeliją. Inginske nebuvo net stačiatikių cerkvės. Golumetėje (30 km nuo Ingos) cerkvė buvo paversta grūdų sandėliu.

Pradinės mokyklos Inginske taip pat nebuvo. Ji buvo tik Ingoje. Pirmąją žiemą mokyklos negalėjau lankyti, nes buvo toli, reikėjo šiltai apsirengti, o drabužių nebuvo. Man ėjo devinti metai. Nutariau dirbti, prižiūrėti vietinio ruso vaikus ir užsidirbti maistui bei drabužiams.

Laukėme pavasario ir svajojome grįžti į Lietuvą.

Šiektiek apsipratę ir nurimę, lietuviai bandė rūpintis kiekvienas savo ūkiu. Jie pradėjo statyti tvartukus iš lentų, o į sienų tarpus pylė drožles, kad gyvuliai nesusaltų, sodino daržoves.

Gegužės mėnesį mes rengdavome gegužines pamaldas. Atsinešdavome iš miško gėlių, pasidarydavome altorėlį ir meldavomės. Švęsdavome ir kitas svarbias religines šventes.

Tremtinių darbai

Tremtiniai dirbo įvairius miško pramonės darbus: motoriniais pjūklais pjovė medžius, genėjo šakas, valė mišką (degino šakas), sakino medžius (moterų atliekamas itin sunkus darbas).

Anelė (14 m.) ir Bronė (13 m.) sakino medžius, bet dėl blogos mitybos ir per sunkaus darbo pradėjo darbe alpti. Trūko vitaminų, medikamentų, reikėjo atstatyti nualintus organizmus.

Vietiniai rusai, kurių Inginske buvo mažai, nustebę žiūrėjo į ūkininkaujančius atvykėlius, tačiau vėliau, sekdami lietuvių pavyzdžiu, patys ėmė laikyti gyvulius. Po poros metų gyvenimo sąlygos šiek tiek pagerėjo. Vietiniai rusai pradėjo suvokti, kad mes ne banditai ir ne fašistai, kaip jiems buvo sakyta, o dori žmonės.

Tėtė ruošė ir vežė malkas, krovė jas į stirtas prie siauro geležinkelio. Kartais ir mane pasiimdavo į talką.

Po kelerių metų tėtė ir seserys Vitalija, Anelė bei Bronė dirbo prie Inginską ir Ingąjungusio geležinkelio, kuriuo buvo vežami sieliai. Iš Ingos jie buvo plukdomi upe Bolšaja Belaja. Meistru dirbo poetas Paulius Drevinis.

Dirbant miškų darbus, dažnai pasitaikydavo nelaimingų atsitikimų. Iš mūsų labiausiai nukentėjo sesuo Vitalija, kurios galvą sužalojo (skilo kaukolė) krintančio medžio viršūnė. Vitalija ilgai gydėsi ligoninėje. Vėliau rankiniu pjūklų jai buvo perpjauta koja.

Mokykla taigoje

1952 m. pradėjau lankyti pradinę mokyklą Ingoje, o 1954 m. ją lankė ir jaunesnioji sesuo Stefanija. Į mokyklą eidavau pėsčia per taigą geležinkelio pabėgiais. Žiemą būdavo labai šalta ir gūdu, o vasarą ant bėgių kaitindavosi galybė gyvačių, kurių labai bijojau.

Vasara tuose kraštuose trumpa ir sausa. Tuomet taiga turtinga uogų, įvairiausių gyvūnų, įkyrių muselių, kurios net per specialų tinklėlį skaudžiai gelia. Labai gražios taigos gėlės! Viena vasarą prie šaltinio rusvais žiedais pražydo karklai. Tik vieną kartą, daugiau nežydėjo! Žiedus tremtiniai skynė ir džiovino.

Pavasariį pražysdavo ievos. Prinokusios jų uogos skanios, didesnės negu Lietuvoje. „Čeremša“ (česnako ir svogūno hibridas), juodieji serbentai, bruknės, mėlynės, kedro riešutai gelbėjo tremtinius nuo ligų, stipriino jų imuninę sistemą.

Mišakai dažnai degdavo. Tai baisus reginys ir didžiuliai nuostoliai.

Maždaug už 100 km nuo Ingos stūkso Sajanų kalnai. Saulėtą dieną matydavosi tarsi sidabru padengtos jų viršūnės. Pavasarių upė Bolšaja Belaja dėl tirpstančių ledynų patvindavo ir kartais net užliedavo gyvenvietę.

Nepamenu, kaip išmokau rusų kalbą, bet pradinę mokyklą baigiau gerai, o tam, kad galėčiau mokytis penktoje klasėje, reikėjo vykti į Novostroiką.

Buvo sprendžiamas klausimas - ar leisti mane toliau mokytis, ar dirbti? Labai norėjau mokytis. Mamutė užtarė, ir 1956 m. rudenį iš rąstų suręstu keltu persikėliau per upę Bolšaja Belaja ir 12 km pėsčiomis ėjau taiga į Novostroiką. Žiemą buvau apgyvendinta Novostroikoje lietuvių šeimoje.

Labai apsidžiaugiau, kai buvo nutarta Ingoje statyti septynmetę mokyklą, kurią turėjo statyti mokinių tėvai ir patys mokiniai. Taigi septynmetę baigiau Ingoje.

Kraustymasis į gyvenvietę

1956 m. visus tremtinius iš Inginsko perkėlė į Ingą, nes miško kirtavietės artėjo link jos. Inginske visus iš barakų iškraustė į pačių iš lentų statytus sandėliukus be krosnių. Buvo šalta, nebuvo šilto maisto, žmonės sirgo. Sandėliukuose gyvenome 3 mėnesius (rugpjūčio-spalio mėnesiais), kol tuos pačius barakus atvežę pastatė Ingoje. Tiesa, čia gyvenome šiek tiek moderniau - kiekviena šeima turėjo mažą virtuvėlę ir kambarį. „Buržuiką“ pakeitė normali krosnis. Virtuvėje miegojo tėveliai, o kambaryje - mes penkios. Naujajame būste jautėmės daug geriau nei ankstesniame, nes šis buvo erdvesnis.

Per aštuonerius tremties metus mažai ką nežinojome apie brolių. Antanas kartais atsiųsdavo laišką. Sulaukdavome ir anoniminių pranešimų apie jo žūtį. Ne kartą jį apverkėme, o paskui vėl gaudavome jo laišką. Žinojome, kad okupacinis režimas jau gerokai pakirtęs tautos pasipriešinimą. Veikė provokatoriai, išdavikai, o partizanų smarkiai sumažėjo.

Gimtinė nepriėmė

1959 m., po aštuonerių pirmosios tremties metų, mama, kaip daugia-vaikė motina, išsirūpino dokumentus grįžti į Lietuvą. Tėvams SSSR išduotuose dokumentuose nenurodoma, kad Steponas ir Anelė Kraujeliai paleisti be teisės grįžti į Lietuvą.

Sugrįžusi į Tėvynę, šeima nerado, kur apsistoti. Būdamas doras žmogus, tėtė tikėjosi gauti darbą, pašiūrę prisiglausti - juk jo rankomis statyti namai buvo sulyginti su žeme. Buvę kaimynai ir giminės šalinosi mūsų, nes bijojo saugumiečių, žinojo, kad nebus ramybės ne tik Kraujeliams, bet ir juos priglaudusiems. Okupantai be galo daug iš mūsų atėmė: ir namus, ir žemę, ir gimines.

Vienintelė dviejų sričių motina nepabūgo. Gyventi mus priėmė Kaniūku kaimo gyventojas Salomėja Vildžiūnienė. Šios moters vyrą, mano krikštatėvį, nušovė partizanai, o du sričiais tarnavę jos sūnūs buvo pabėgę į Kaliningrado sritį. Ji pati buvo užėmusi pusę namo, o kitame trobos gale laikė gyvulius. Išmėžę mėsą ir išplukę aslą bei sienas išklįjavę senais laikraščiais, džiaugėmės gavę pastogę.

Čia, gimtuosiuose Kaniūkuose, gyvenome beveik metus, tačiau tėtė negavo darbo. Jis kreipėsi į tuometinę valdžią su prašymu leisti registruotis ir įsidarbinti. Tarybų Lietuvos valdžios atsakymas buvo neigiamas draudžiant ne tik įsidarbinti, bet ir apsigyventi Lietuvos teritorijoje.

„Atvesk sūnų - gausi darbą“, - tėtė daug syk girdėjo šiuos žodžius.

Neįdarbino ir sesers Anelės.

Anksčiau iš tremties grįžusi sesuo Bronė su šeima gyveno Dvarčionyse prie Vilniaus, nuomojosi pusę kambario lenkų šeimoje.

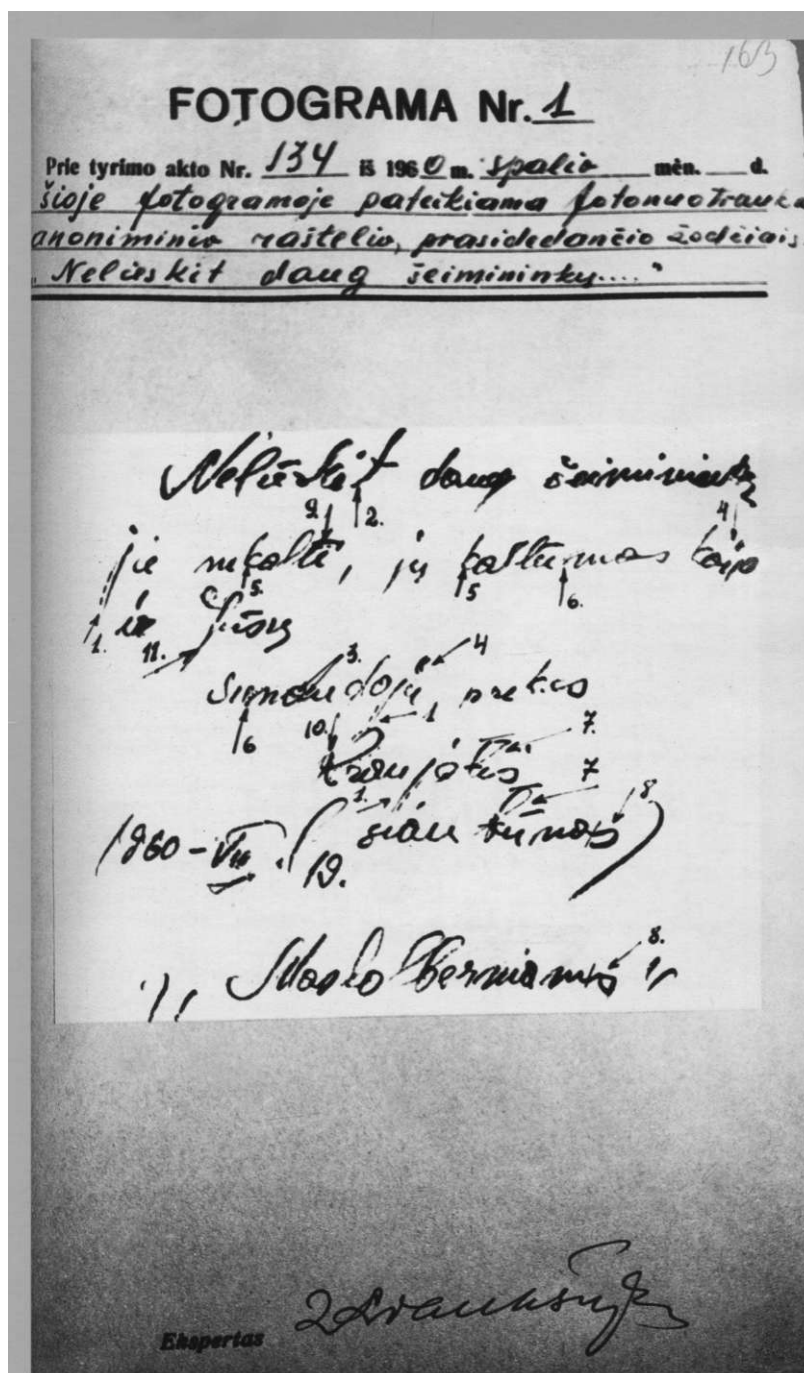
Jauniausioji Stefanija mokėsi penktoje klasėje Skudutiškio mokykloje, aš lankiau aštuntą klasę Molėtų mokykloje ir gyvenau pas seserį Vitaliją, kuri su savo šeima buvo nusipirkusi prie Molėtų (Molėtųne) vargingą lūšnelę.

Sesuo Ona su savo šeima gyveno Molėtuose, bet įsidarbinti ir jai neleido saugumas.

Saugumiečiai norėjo pasitelkti šeimą tam, kad kaip nors prisiviliotų ir sugautų Antaną. Salomėjos Vildžiūnienės sodyba buvo nuolat apsupta - saugumiečiai laukė.

Antanas žinojo, kad saugumiečiai terorizuoja grįžusius iš tremties tėvus, seseris. Jis prašė būti atsargiems, nors pats vieną vakarą atėjo pas Salomėją Vildžiūnienę aplankyti mūsų. Pasisveikino ir sako: „O, kaip čia yra - banditai gyvena kartu su sribais?"

Ta moteris buvo nuostabi, labai dvasinga ir tikinti. Ji mūsų šeimą globojo beveik metus, nors visi aplinkiniai vengė mūsų.



Antano Kraujelio rašto atpažinimo fotograma

FOTOGRAMA Nr. 2

Prie tyrimo akto Nr. 134 iš 1920 m. spalio mėn.
 šioje fotogramoje pateikiama atotinkam
 rasta anoniminis laiškas, pradedantis
 šiais žodžiais: „Skudutiškio tel. stotiniui...“

„...
 kilydamsi ties, pagal patarimą
 į savo duotę vėrbę.“

Portianai
 10. (Klaipėda)

„...
 pabrėžti, ne mažiau nei provala
 pabrėžti, t. k. patrai sau, ai vėl
 rūsio. 2. kila gūstoj, oolopoj.“

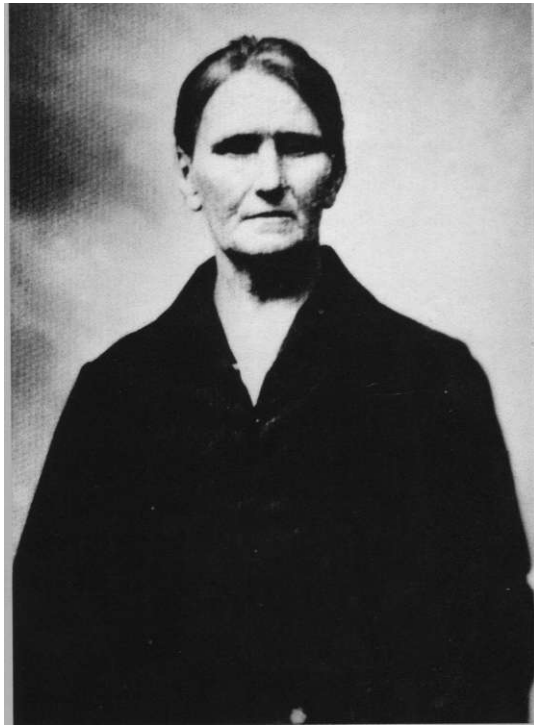
pasifutinis. Louliani, neoglopi,
 Tai 15. nauj, (1908/1909) k. k. k. k.
 t. k. k. 1 16.

3.
 Jodydamis savo patarimus p)
 atminti pirmojo an. 30 d. iš min.
 i: k. (30-tas dienos 24-t. vol.) i. laurda
 km. patį 3000 rublių dol. mūrų.

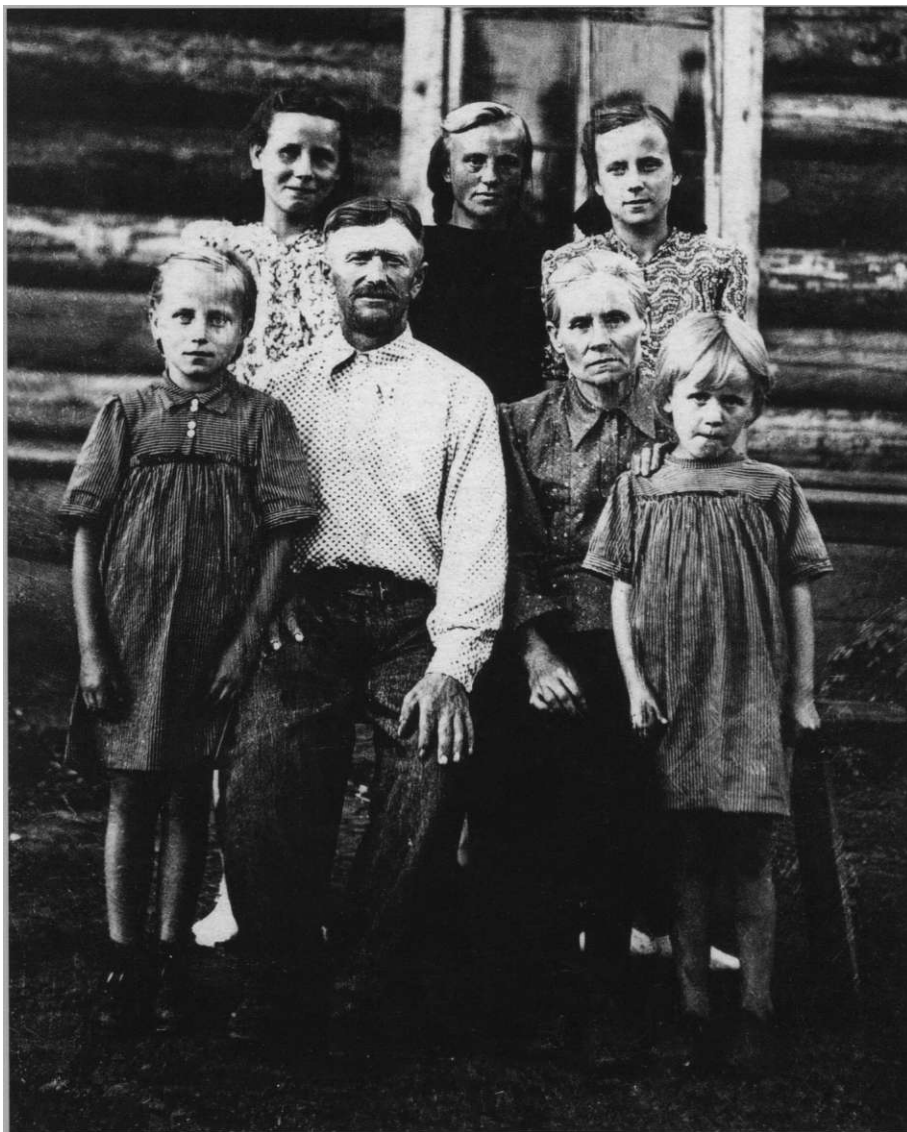
„...
 Juntiklė su jumis omenis
 golima, nus pas jus tam padar
 kumo, subitkium, i atviti tel,
 šlinium proclius klaidas...“

Elaportas

Stachet



Natalija Kraujelienė (1881-1973) - Stepono
Kraujelio motina



Kraujelių šeima Inginske. Pirmoje eilėje iš kairės: Janina, tėvas, motina, Stefanija, antroje eilėje iš kairės: Bronė, Vitalija, Anelė. 1952 m.



Barakai, kuriuose gyveno lietuviai tremtiniai Inginske (Irkutsko sr., Golumetės r.). 1951-1956 m.



Altorėlis, prie kurio meldėsi tremtiniai. Inginkas, 1952-1956 m.



Kraujelių šeima Ingoje. Sėdi motina ir tėvas, stovi iš kairės: Janina, Vitalija, Bronė ir Stefanija. 1957 m.



Lietuvės tremtyje. Priekyje sėdi: Natalija Bružaitė (partizano Danieliaus Bružo-Atlanto sesuo), antroje eilėje iš kairės: Onutė Mockutė ir Vanda Klevaitė, trečioje eilėje iš kairės: Stasė Klevaitė, Monika Bitautaitė, Veronika Buivydaitė, Vitalija ir Anelė Kraujelytės (partizano Antano Kraujelio-Siaubūno seserys), Emilija Raišytė, ketvirtoje eilėje iš kairės: Prima Kurkytė (Liongino Kurkio-Hitlerio sesuo), Stasė Vildžiūnaitė (Rimo Vildžiūno-Dainiaus sesuo), Bronė Kraujelytė (partizano Antano Kraujelio-Siaubūno sesuo), Vanda Buivydaitė, Ona Noreikaitė (mirė tremtyje), Vlada Bitautaitė, Angelė Žiukaitė (partizano Vytauto Žiuko-Bijūno sesuo), Veronika Raišytė, penktoje eilėje: Marytė Juknevičiūtė ir Nijolė Tupėnaitė. Inginskas, 1952 m.



Jaunimo susibūrimas taigoje. Sėdi iš kairės: Anelė Kraujelytė, Marytė Juknevičiūtė, Vitalija Kraujelytė, Nijolė Tupėnaitė, Vacys Žegūnas, Veronika Raišytė, Bonifacas Raišys, Angelė Žiukaitė, Monika Bitautaitė, Bronė Kraujelytė, Pranas Žukas* (partizano Vytauto Žiuko-Bijūno brolis), stovi iš kairės: Vlada Bitautaitė, Stasė Klevaitė, Pranciškus Telksnys, Vanda Klevaitė, Balys Žiukas (partizano Vytauto Žiuko-Bijūno brolis), Valė Martinėnaitė, Česlovas Bitautas, Prima Kurkytė, Aleksas Bružas (partizano Danieliaus Bružo-Atlanto brolis), Vanda Žiukaitė (partizano Vytauto Žiuko-Bijūno sesuo), Kazimieras Steponavičius, Stasys Žegūnas. Inginskas, 1956 m.

* Partizano Žiūko pavardė Sibire buvo surusinta.



Sekminės tremtyje. Inginskas, 1956 m.



Čeremchovo miško pramonės ūkio darbininkai. Pirmoje eilėje iš kairės: vietiniai rusai, ukrainiečiai tremtiniai, antroje eilėje iš kairės: antra Rainatienė, kiti - vietiniai rusai, trečioje eilėje iš kairės: Vladas Pilkauskas, Vanda Klevaitė, Bronė Kraujelytė, Marytė Juknevičiūtė, Veronika Raišytė, Vlada Bitautaitė, Vanda Buivydaitė, ketvirtoje eilėje iš kairės: Vitalija Kraujelytė, Valė Martinėnaitė, Balys Žiūkas, vietinis rusas, Aleksas Bružas, du ukrainiečiai tremtiniai. Inginskas, 1953 m.



Miško darbai. Iš kairės: Balys Žiūkas, trys vietinės rusės, antroje eilėje iš kairės: Marytė Juknevičiūtė, Prima Kurkytė, Vlada Bitautaitė, Bronė Kraujelytė, Ona Mockutė, baltarusis. Inginskas, 1954 m.



Septynmetė mokykla, kurią pastatė tėvai ir patys moksleiviai. Inga, 1957 m.



Trečios klasės mokiniai. Pirmoje eilėje iš kairės: tremtinė ukrainietė, pradinės mokyklos direktorius, klasės auklėtoja, mokymo dalies vedėja, Janina Kraujelytė; antroje ir trečioje eilėse vietinių gyventojų vaikai ir tremtiniai ukrainiečiai. Inga, 1954 m.



Moksleiviai tremtyje. Pirmoje eilėje iš kairės: antras Jonas Juknevičius, klasės auklėtoja, Balys Klevas, antroje eilėje iš kairės: dvi tremtinės ukrainietės, vietinė rusė, Petras Buivydas, Janina Kraujelytė, dvi tremtinės ukrainietės, trečioje eilėje iš dešinės: Julius Ramanauskas, kiti vietinių gyventojų vaikai. Inga, 1956 m.



Tremtinės. Iš kairės Janina ir Stefanija Kraujelytės. Inginskas, 1952 m.



Upė Bolšaja Belaja ties gyvenviete Inga. Ant sielių sėdi iš kairės Janina ir Stefanija Kraujelytės. 1957 m.



Gyvenvietė Inga. Iš kairės Anelė ir Stefanija Kraujelytės. 1957 m.



Vestuvės. Pirmoje eilėje iš kairės Stefanija ir Janina Kraujelytės, antroje eilėje iš kairės sėdi: Steponas Kraujelis, Anelė Kraujelienė, jaunojo tėvai Ona Telksnienė ir Rapolas Telksnys, trečioje eilėje iš kairės: jaunojo brolis Juozas Telksnys ir jaunieji Vitalija Kraujelytė bei Pranciškus Telksnys. Inga, 1958 m.

33281/1

У В Д
Иркутской области

Секретно

(Приложение к отчетности о движении ф. № 1
за _____ м ц 1958 г.)

МЕЧЕНО

ИЗВЕЩЕНИЕ ОБ УБЫТИИ
ссылного и спецпоселенца

(нужное подчеркнуть)
личное учетное дело № _____

1. Фамилия Краужелиене

2. Имя Анеля

3. Отчество В. Томаса

4. Год рождения 1901. 5. Место рождения д. Коз. 2-я
Молатского р. Вильянского ок. Лит. сср

6. Выселен (сослан) на основании представление
Особого Совещания при МВБ сср № 14-а от 27.7.52,
(указать решения какого органа № и дату)
и находящейся в селе Томашевском
района Иркутской области
"12" V 1958 г. убыл остается со
(куда в связи с чем)
опущенным. Советом - представлением Совета
на основании распоряжения какого органа № и дата распоряжения
Министерства сср от 24.11.55. 1955
на уержших—№ и дату свидетельства о смерти)

Указанные в извещении данные сверены с учетными материа-
лами 4 отдела УВД Иркутской области и необходимые измене-
ния в картотеке 4 отдела УВД ИО произведены.

Начальник 4 отдела УВД Ирк. обл.
Зам. полковник Мирошниченко
5. VI 1958 г.

872

Pranešimas Anei Kraujelienei apie išvykimą iš tremties vietos. 1958 06 05

33281/17. 7.12. 1958 ИВ

У В Д
Иркутской области

(Приложение к отчетности о движении ф. № 1
за V м. ц 1958 г.)

Секретно

ОТМЕЧЕНО
ЧИНОВНИКОВ

**ИЗВЕЩЕНИЕ ОБ УБЫТИИ
ССЫЛЬНОГО И СПЕЦПОСЕЛЕНЦА**
(нужное подчеркнуть)
личное учетное дело № _____

1. Фамилия Крауцелис
2. Имя Степан
3. Отчество с Антанас
4. Год рождения 1903 5. Место рождения г. Грей
Могилевская у. Лит. ССР
6. Выселен (сослан) на основании постановления Особого
Совещания при ЦК ССР № 14-а от 24.11.52
(указать решения какого органа № и дату)
и находящейся в селе Болуежская
района Иркутской области
12. V 1958 г. убыл освобожден со
(куда в связи с чем)
спецпоселения. Основание — постановление Совета
на основании распоряжения какого органа № и дата распоряжения
Министров ССР от 24.11.52 № 12.11.52
на умерших — № и дату свидетельства о смерти)

Указанные в извещении данные сверены с учетными материала-
ми 4 отдела УВД Иркутской области и необходимые измене-
ния в картотеке 4 отдела УВД ИО произведены.

2. Начальник 4 отдела УВД Ирк. обл.
Зам полковник Мирошник (Мирошникенко)
5. II 1958 г.

872

Pranešimas Steponui Kraujeliui apie išvykimą iš tremties vietos. 1958 06 05

С/4/3-3328/5
5 февраля 1960 г.

36

СЕКРЕТНО.

Экз. № 2

НАЧ АЛЬНИКУ ОТДЕЛА МИЛИЦИИ

Молетского РАЙСПОЛКОМА

гор. Молетай

На № 01796 от 27 октября 1959 г.

Сообщаю, что Постановлением Совета Министров
Литовской ССР № 24-5 от 10 января 1959 года

Краужинис Степанас Антанаса 1903

Краужинис Анелис Томаса 1901 г.

Краужинис Виталиус Степанас 1930 г.

в проживании на территории Литовской ССР отказано.

Об изложенном сообщается для принятия надлежа-
щих мер в отношении названных выше лиц в соответствии
с пунктом 2-й директивы МВД Литовской ССР № 37-с от
24 июля 1959 года.

ЗАМ. НАЧАЛЬНИКА I СПЕЦОТДЕЛА МВД ЛИТОВСКОЙ ССР
МАЙОР МИЛИЦИИ -

/Э. ШВАРЦАС/

Камилас Верманас Килинг

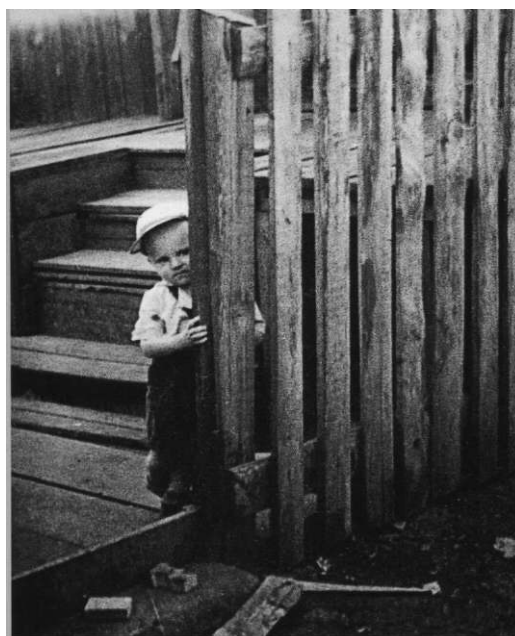
LTSR VRM I spec. skyriaus viršininko pavaduotojo milicijos majoro E. Švarco prane-
šimas apie draudimą Steponui Kraujeliui, Anei Kraujelienei ir Vitalijai Kraujelytei
gyventi LTSR teritorijoje. 1960 02 05



Vasara. Antano žmona Janina ir sūnus Antanas. 1959 m.



Antroji tremtis. Priekyje sėdi Steponas Kraujelis, iš kairės tupi: Pranciškus Telksnys su sūneliu Jonu, Janina Kraujelytė, Liudas Budrys, už jų stovi Rima Budrytė, iš kairės stovi: Vitalija Telksnienė, Ona Budrienė, Anelė Kraujelienė, Melanija Lissauskaitė, Anelė Kraujelytė, Ona Zazirskaitė. Maklakovas (dab. Lesosibirskas), 1961 m.



Tremtinys. Vitalijos Telksnienės sūnus Jonas. Maklakovas, 1961 m.



Sėdi iš kairės: Steponas Kraujelis, Anelė Kraujelienė, stovi dukra
Stefanija. Maklakovas, 1963 m.

4-kl.

183

Ieinančios ir išeinančios pil. Gešio
Juozo, Prano s., pašto-telegrafo ko-
respondencijos areštą ir jos poėmį
sankcionuoju:



LIETUVOS TSR PROKURORAS
II klasės valstybinis justicijos patarėjas
(V. GALINAITIS)

1964 m. liepos mėn. 15 d.

N U T A R I M A S

(uždėti areštą pašto-telegrafo korespondencijai)

1964 m. liepos mėn. 14 d.

Vilnius

Valstybės Saugumo Komiteto prie Lietuvos TSR Ministrų
Tarybos Tardymo skyriaus vyr. tardytojas kapitonas Vytė, išnagri-
nėjęs baudžiamosios bylos Nr. 181 medžiagą dėl padarytų Kraujelio
Antano, Stepono s. nusikaltimų, +

N U S T A T Ė:

1964 m. gegužės mėn. 12 d. VSK prie Lietuvos TSR MT
iškėlė baudžiamąją bylą Kraujeliui Antanui, Stepo s., gimusiam
1930 m. Molėtų rajone, Kaniūkų kaime, dėl nusikaltimų, numatytų
Lietuvos TSR BK 62 str. I d., 64 str. I d., 70 str. ir 92 str. II d.
padarymo.

Pravestu byloje parengtiniu tardymu nustatyta, kad Krau-
jelis 1950 m. vasario mėn. įstojo į ginkluotą gaują, kurioje
būdamas padarė eilę sunkių nusikaltimų. Nuo gaujos likvidavimo
momento Kraujelis slapstosi.

Iš esamų byloje duomenų yra pagrindo manyti, kad Krau-
jelis, gyvendamas nelegalioje padėtyje, susirašinėja su savo
giminėmis, gyvenančiomis Krasnojarsko srityje, panaudodamas tam

Valstybės saugumo parėdymas uždėti areštą pašto-telegrafo korespondencijai

2.

tikslui Molėtų rajono, Spiešiūnų kaimo gyventojo Gečio Juozo, Prano sūnaus adresą.

Turėdamas omenyje, kad įeinančioje ir išeinančioje Gečio Juozo bei jo žmonos Gečienės Leonoros korespondencijoje gali būti duomenų, padedančių susekti Kraujelį Antaną, vadovaujamasis Lietuvos TSR BPK I96 str., -

N U T A R Ė:

1. Uždėti areštą ant įeinančios ir išeinančios pil.pil. Gečio Juozo, Prano s., ir jo žmonos Gečienės Leonoros, Juliaus d. gyv. Molėtų rajone, Spiešiūnų kaime, pašto-telegrafo korespondencijos, išskyrus laikraščius ir žurnalus, gavus ją apžiūrėti, o reikalui esant paimti.

2. Šio nutarimo nuorašą pasiųsti Molėtų rajono ryšių skyriaus viršininkui, pasiūlyti jam sulaikyti minėtą korespondenciją ir nedelsiant pranešti apie tai VSK prie Lietuvos TSR MT Įgaliotiniui Molėtų rajone dėl jos apžiūros ir poėmio.

VALSTYBĖS SAUGUMO KOMITETO prie LTSR MT
TARDYMO SKYRIAUS VYR TARDYTOJAS
kapitonas -

Bumf

(VYTĖ)

SUTINKA: VALSTYBĖS SAUGUMO KOMITETO prie LTSR MT
TARDYMO SKYRIAUS VIRŠININKAS
pulkininkas -

Kisminas

(KISMINAS)

VALSTYBĖS SAUGUMO KOMITETO prie LTSR
MINISTRŲ TARYBOS PIRMININKAS
pulkininkas -

A. Randakevičius

(A. RANDAKEVIČIUS)



Janinos Snukiškytės ir Antano Kraujelio sūnus Antanas, 1964 m.

Saugumiečių teroras

Slapti susitikimai

Prasidėjo nepakeliamas saugumiečių teroras. Tęsėsi nuolatiniai tėtės ir vyriausiųjų seserų tardymai, tačiau Antano išvilioti nepavyko.

Nepaisant sustiprintos šeimos apsaugos, mes visi su Antanu pasimatydavome miške ir kitose vietose pas įvairius žmones. Mus suvedavo Antaną globoję žmonės, nors Antano ieškojo visi aplinkinių rajonų saugumiečiai, kurių gretas papildydavo dar ir iš Vilniaus atsiųsti saugumo darbuotojai.

Prisimenu mūsų pasimatymą su Antanu miške. Tai buvo gražus, besišypsantis, aukštas, lieknas vyras ilgais, garbanotais plaukais, basomis kojomis, toks pat, kaip vaikystėje gimtuosiuose Kaniukuose. Jis mūvėjo galifė kelnes, vilkėjo drobinius marškinius. Antanas nesiskundė gyvenimu. Parodė ginklus, paprašė, kad nebijočiau, pasakė, kad šioje vietoje esame saugūs. Supažindino su žmona Janina, sužinojau, kad turi ketvirtus metus einantį sūnelį Antaną.

Antanas labai prašė mane rūpintis tėvais, jų sveikata ir mokytis. Vylėsi, kad bent viena seserų baigs mokslus. Jis žinojo, kiek daug tenka tėvams išgyventi. Tada dar nenumaniau, kad abu tėvukai savo gyvenimo kelią baigs pas mane.

Brolis džiaugėsi, kad ketinu mokytis. Mes aptarėme spaudoje pasirodžiusius šmeižikiškus straipsnius apie mūsų krašto partizanus¹⁰⁻²⁰. Jis atnešė ir parodė savo rašytus laiškus laikraščio redaktoriui dėl skleidžiamo melo. Tik šiuo būdu jis galėjo apsiginti, nors jo rašyti laiškai nebuvo

publikuojami ir nepasiekdavo skaitytojų, tačiau labiau išprusę lietuviai netikėjo komunistų šmeižtu. Buvo žinoma, kad partizanų judėjimui pakenkė jų vardu veikę įvairūs bastūnai, kriminaliniai nusikaltėliai, saugumo agentai.

Vėliau su Janina Antano įpareigotos vežėme dokumentus į Vilnių. Janina pasakojo, kad Antanas švelnus, paslaugus, gražiai dainuoja. Ji sakė, kad jis spausdina mašinėle atsišaukimus ir šventai tiki, kad Lietuva bus laisva... Dar pridūrė, kad Antanas geras grybautojas, žvejys, kad nudirba daug ūkio darbų, tačiau dažnai ilgam palieka namus, nes privalo slapstytis.

Antano paliepta Janina mieste nupirko man medžiagos suknelei. Pamenu, išsirinkau mėlynos spalvos, pati pasisiuvau ir dažnai vilkėdavau. Antanas sakydavo: „Tu mokaisi, tau reikia gražiau pasipuošti“.

Siūlymai legalizuotis

Dar keletą kartų buvome susitikę su Antanu.

Dažnai susirinkus visiems šeimos nariams pasvajodavome - o, kad Antanas būtų kartu - laisvas, nepersekiojamas! Bet tai buvo tik svajonės! Saugumas ne kartą siūlė Antanui legalizuotis. Apie tai buvo kalbama ir namuose, bet Antanas to nenorėjo nė girdėti. Jis puikiai žinojo jų taktiką ir sakė, kad tai jų duona, o mums liepė nekreipti dėmesio ir sakyti, kad bandysime įkalbėti, jei bus proga. Labai norėjau, kad jis būtų kartu su mumis ir kad baigtųsi šis baisus košmaras. Prašėme jo ieškoti išeities, bandyti legalizuotis. Mama sakydavo: „O gal nieko jam neatsitiks, juk jis nieko blogo nepadarė...“

Ramybės norėjo visa šeima, bet saugumiečiais pasitikėti nebuvo galima.

„Jei jūs to norit, išeitis viena - galiu dabar nusišauti, - sakė Antanas. - Su maskoliais neturiu ir negaliu turėti jokios kalbos. Mano ryžtas -

nepasiduoti, neatsiklaupiti, grumtis, kol Lietuva bus laisva, be okupantų. Aš gal nesulauksiu, jūs sulauksite. Žinau, jūsų daug, suraskite mano kaulus ir deramai palaidokite", - prašė Antanas prieš mūsų šeimai išvyksiant į antrąją tremtį.

Antanas tikėjo, kad Lietuva bus laisva, nors tuo metu mums tai atrodė neįmanoma.

Vėl į Sibirą... Kurundusai

1960 m. pavasarį pirmieji į antrąją tremtį išvyko tėtė ir Vitalijos vyras Pranciškus Telksnys. Jie apsigyveno Kurundusuose (Novosibirsko sr., Zavjalovsko r.). Nors vietovė buvo be galo skurdi, po dviejų ten praleistų mėnesių, praradę viltį rasti patrauklesnę vietą, jie pakvietė mus, penkias moteris ir Vitalijos 6 mėnesių sūnelį, atvažiuoti.

Mūsų daiktus reikėjo sukrauti, nuvežti į stotį, iškrauti ir vėl sukrauti į vagoną. Trūko vyriškų rankų. Viskuo rūpinosi sesuo Anelė.

Kelionė buvo varginanti ir ilga. Mažas Vitalijos sūnus Jonas susirgo.

Pasiekėme Novosibirską, o iš ten - keliolika kilometrų iki Kurundusų. Buvo gegužė, šlapdriba, iki kelių bridome juodžemiu. Tai, ką išvydome atvykę į Kurundusus, mus labai nuvylė: namas supuvęs, langai išmege į žemę, šlaistosi girti vietiniai rusai.

Tėtė su žentu jau bandė ūkininkauti. Jie ganė karves, vakarais už darbą gaudavo pieno. Mums, atvykusioms, pasiūlė dirbti melžėjomis ir kiaulių šėrikėmis.

Mokyklos nebuvo.

Viską apmąstę, nutarėme prieglobsčio ieškoti kitur, kol bagažas dar buvo stotyje.

Mes turėjome Kaniūkų kaimo Onos Zazirskaitės, kuri su motina buvo ištremta į Maklakovą, adresą. Išsiuntėme joms telegramą norėdami sužinoti, ar nevertėtų ir mums vykti į Maklakovą. Jos pranešė,

kad šioje gyvenvietėje galima apsigyventi ir gauti darbą. Ši žinia nulėmė mūsų sprendimą, ir po trijų savaičių „viešnagės“ Kurundusuose atsidūrėme Maklakove (dab. Lesosibirskas, Jeniseisko r., Krasnojarsko kr.). Čia mus pasitiko lietuviai tremtiniai ir pasirūpino mumis. Kibome į darbus, nes santaupos baigėsi klajojant po Sibiro platybes.

Buvau dar nepilnametė, bet reikėjo dirbti. Dirbdama baigiau vakarinę vidurinę mokyklą. Ruošiausi studijuoti mediciną. Mama norėjo, kad studijuočiau Lietuvoje, todėl 1962 m. kartu su lietuvių šeima grįžau į Lietuvą ir apsigyvenau pas seserį Bronę, tačiau manęs neregistravo.

Bandito sesuo - studentė

Išlaikiau egzaminus į Kauno medicinos institutą, tačiau manęs nepriėmė, nes tėvai buvo ištremti į Sibirą. Atrodė, kad vėl žemė slysta iš po kojų. Gruzinė, su kuria stojau į Medicinos institutą, nuvedė mane į Veterinarijos akademiją, nes pati ten mokėsi, o vėliau perstojo į Medicinos institutą. Į Veterinarijos akademiją priėmė trylikta ar keturiolika kandidatė, nors egzaminai jau buvo pasibaigę, bet įskaitė Medicinos institute išlaikytus egzaminus. Kurį laiką buvau beveik laiminga.

Po pirmojo kurso aplankiau tėvus ir artimuosius tremtyje. Jie džiaugėsi tuo, kad man sekasi mokytis ir kad Antanas gyvas.

Tačiau neilgai ramiai gyvenau Lietuvoje. Antrame kurse prasidėjo baisus saugumiečių šantažas. Į Veterinarijos akademijos rektoratą ėmė plūsti anoniminiai laiškai, kuriuos rašė saugumiečiai. Liaudies vardu buvo prašoma pašalinti Janiną Kraujelytę iš Lietuvos veterinarijos akademijos, nes ji užimanti liaudies vaikų vietą. Buvo rašoma, kad ji charakteriu panaši į brolių banditą, kad susitikinėja su juo ir remia jį moraliai bei materialiai.

Sukruto partinės organizacijos sekretorius ir Marksizmo-leninizmo katedros vedėjas. Jie talkininkavo saugumiečiams, su kuriais rezgė

įvairiausias versijas: reikalavo raštu atsisakyti tėvų, seserų ir brolio, vykti į saugumiečių nurodytą rajoną atlikti praktiką, ten susitikti su Antanu ir įkalbėti jį pasiduoti, prašyti žmones, kad įtikintų jį, jog legalizuotųsi. Man buvo grasinama teigiant, kad, jei to nedarysiu, būsiu pašalinta iš akademijos ir vėl ištremta į Sibirą. Buvo pasakyta, kad ten mano vieta. Buvau apstatyta sekliais, kad su niekuo nesusitikčiau.

Nerašiau. Pagalvojau - važiuosiu atgal į Sibirą. Prorektorius ir dekanas stengėsi mane padrašinti bei skatino rašyti, kad atsisakau savo šeimos. Marksizmo-leninizmo katedros vedėjas kartu su uoliais saugumiečiais ir toliau nepaliko manęs ramybėje.

Antanas tai žinojo ir bjaurėjosi prievarta, kuri buvo taikoma jo artimiesiems.

Išvažiavau atlikti praktikos į Ukrainą. Diplominį darbą beveik metus rašiau Pamaskvėje, Mokslo tiriamajame institute.

Apie brolio žūtį netikėtai sužinojau iš studentės, kuri pasakojo kitiems girdėtą naujieną apie bandito Kraujelio nušovimą.

Saugumiečių perspėjimas

1965 m., jau po Antano žūties, saugumiečiai atvažiavo į Veterinarijos akademiją, kurioje aš studijavau, man paaiškinti „tiesų, kurių aš nežinojau“. Pasakė: „Už tai, jog mums tuos metus melavai, galima būtų tave nuteisti. Dabar jau žinome, kad susitikinėjai su broliu, vykdei jo pavedimus, pažinojai jo žmoną, žinojai, kad Antanas turi sūnų. To pakanka, kad tave galima būtų uždaryti į kalėjimą“.

Sėdėjau ir galvojau: „Kas toliau? Juk apie tai žinojo tik Antanas“.

Galiausiai saugumiečiai pridūrė, kad neketina rengti akistatos, bet istorija to neužmirš.

Pamaniau: „Nejaugi tai viskas?“

Išėjau iš kabineto, aplinkui nieko nemačiau...

Saugumiečiai primindavo praeitį

1967 m. tėvai ir seserys sugrįžo į Lietuvą. Grįžus iš tremties, įsikurti buvo ne taip paprasta.

Net mano paskyrimas dirbti Mokslų akademijos Zoologijos ir parazitologijos institute Mokslų akademijos pirmo skyriaus nebuvo pripažintas.

Esu nuoširdžiausiai dėkinga tuo metu Mokslų akademijos Zoologijos ir parazitologijos institute (dab. VU Ekologijos institutas) dirbusiam habilituotam daktarui Albertui Pečiukėnui už visapusišką paramą įdarbinant mane. Jei ne jo pagalba, nežinia, kaip viskas būtų pakrypę.

Dar ilgai visi nesijautėme saugūs.

Partizano veiklos įamžinimas

Antano darbai įvertinti

Lietuvoje neužmiršti kovotojai, kurie paaukojo savo gyvybes dėl mūsų laisvės ir nepriklausomybės. Tarp jų - ir paskutinis ilgiausiai aktyviai veikęs ginkluotas Aukštaitijos partizanas Antanas Kraujelis-Siaubūnas.

1994 m. spalio 10 d. Antanas Kraujelis-Siaubūnas po mirties apdovanotas už nuopelnus Lietuvai pasipriešinimo dalyvio kryžiumi. Apdovanojimą tėtei įteikė profesorius Vytautas Landsbergis. Tai buvo didžiulis įvykis mūsų šeimoje. Deja, mama sūnaus įvertinimo nesulaukė. Ji mirė 1989 m.

1995 m. kovo 19 d. Utenoje pirmą kartą buvo paminėtos Antano Kraujelio-Siaubūno 30-osios žūties metinės. Šia proga buvo laikomos šv. Mišios Kristaus žengimo į dangų bažnyčioje, vyko minėjimai muzikos mokykloje ir Papiškiuose prie paminklinio akmens. Išsamius pranešimus apie partizano gyvenimą ir veiklą skaitė Algirdas Šiukščius ir Seimo narys Antanas Stasiškis.

Molėtų r. savivaldybės kieme stūkso paminklinis akmuo su užrašu, jog šis paminklas skirtas 1949-1965 m. už Lietuvos laisvę kritusiems partizanams atminti.

1998 metais Utenoje prie Dauniškio ežero kapinėse minint Antano Kraujelio-Siaubūno gimimo septyniasdešimtmetį buvo pašventintas kenotafas (tuščias kapas), o 2005 m. gegužės 7 d. Vilniuje, Rasų kapinėse, Vilniaus vyskupas Juozas Tunaitis pašventino du kenotafus, skirtus žuvusiems už Tėvynės laisvę ir katalikų tikėjimą. Viename iš kenotafų

„Lietuvos partizanai" išvardyti 1956-1965 m. žuvę partizanai. Tarp jų yra ir Antanas Kraujelis-Siaubūnas.

2000 m. liepos 23 d. Alantoje prie gimnazijos sienos buvo pritvirtinta atminimo lenta su mūsų krašto partizanų, besimokiusių šioje gimnazijoje, pavardėmis. Joje iškalta ir Antano Kraujelio-Siaubūno pavardė.

2001 m. rugpjūčio 14 d. Skudutiškio Švč. Trejybės bažnyčios šventoriuje klebonas Gintautas Jančiauskas pašventino Jovito Jankausko projektuotą ir jo iniciatyva įkurtą memorialą nepalaidotoms komunistų pokario aukoms, įrengtą Juozo ir Gedimino Klimansų.

Paskutinė viešnagė Kaniūkuose

Tėtė vis rūpinosi, kad neatliktą daug darbų, nesutvarkytas sodas Kaniūkuose. Juk reikėtų nugenėti medžius, paremti obelių šakas, kurios lūžta nuo gausaus derliaus. Jis džiaugėsi, kad bent obelys, kurias padėjo sodinti Antaniukas, liko neiškirstos ir nesunaikintos.

Paskutinė jo kelionė į Kaniūkus buvo itin prasminga. Jis labai norėjo dalyvauti statant valstybinį ženklą partizano gimtojoje sodyboje. Paklaustas, ar važiuos, atsakė: „O kaipgi?! Aš žinau tą trobos langą, prie kurio stovėdavo Antaniukas ir stebėdavo sodą. Mes abu tą sodą sodinome, skiepijome medžius. Antaniukas gal net daugiau rūpinosi sodu. Tik aš žinau tą vietą, kur būta mūsų namo, ten ir paženklinsime".

Tai buvo 1999 m. rugpjūčio 26 d. Žinojau, kad tėtė sirguliuoja, tačiau, įžengęs į savo sodybą, jis tarsi atjaunėjo - bėgiojo nuo obels prie obels, šluostė prakaitą nuo veido, lietė medžių šakas, kamienus, žiūrėjo po žieve, ar dar gyvas medis. Lyg atsisveikindamas kiekvieną medelį paglostė. Jo akys glamonėjo likusius namo pamatų akmenis.

Jis atsivežė ir sūnaus Antano apdovanojimą - Vyčio kryžiaus ordiną, kurį 1998 m. gegužės 22 d. jam įteikė laisvos Lietuvos Prezidentas jo ekscelencija Valdas Adamkus. Rodė jį meistrams, kurie statė valstybinį

ženklą, ir pasakojo, kad tai jo sūnus Antanas buvo apdovanotas už nuopelnus Lietuvai. Tėtė buvo laimingas, kad pagaliau jo sūnus įvertintas. Jis džiaugėsi, kad Lietuva keičiasi, o gyvenimas gerėja.

Švenčiant tėtės 95-ąjį gimtadienį, suvažiavo visos dukros, marti Janina, anūkas Antanas ir daug artimųjų. Šia proga namuose jį aplankė ir pasveikino krašto apsaugos viceministras Edmundas Simanaitis, pulkininkas leitenantas Rimantas Gasparavičius ir Utenos apskrities viršininkas Rimantas Dijokas. Tai buvo 1998 m.

Tais metais Utenoje buvo garbingai paminėtas Antano Kraujelio 70-ųjų gimimo metinių jubiliejus. Tėtė kartu su tuometiniu Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininku profesoriumi Vytautu Landsbergiu Papiškiuose pasodino ažuoliuką.

„Iškilmės, kokių per savo gyvenimą nesu matęs. Garbingų žmonių kalbos apie Antaną Papiškiuose ir Utenos kultūros rūmuose, dainos... Man įteikė Laisvės kovų dalyvio pažymėjimą“, - džiaugėsi ir kaimynams pasakojo tėtė.

2000 m. sūnaus Antano žūties 35-čio minėjime tėtė jau nebegalėjo dalyvauti, nors labai norėjo dar kartą pabūti toje vietoje, kurioje žuvo jo sūnus, dar sykį išgirsti žmonių pasakojimus apie Antaną.

Minėjime kalbėjo tuometinis Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininkas profesorius Vytautas Landsbergis, apie partizanų kovų vaidmenį kovojant su okupantais kalbėjo Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro Genocido ir rezistencijos tyrimo departamento direktorius dr. Arvydas Anušauskas, Lietuvos kariuomenės vadas brigados generolas Jonas Algirdas Kronkaitis, apie partizano Antano Kraujelio veiklą pasakojo Algirdas Šiukščius, savo vaikystę prisiminė Antano Kraujelio sūnus.

Man įstrigo profesoriaus Vytauto Landsbergio žodžiai, pasakyti minėjime: „Išliko didžiulis palikimas dainų apie partizanus - bet nė vienos dainos, garbinančios stribus. Štai koks yra teismas ir tas teismas išliks“.

Prabėgus dešimtims metų

2005 m. balandžio 9 d. Utenos rajono savivaldybės, Tėvynės sąjungos (Lietuvos konservatorių) Utenos skyriaus, Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių sąjungos Utenos apskrities skyriaus bei Atkurtos Lietuvos Vytauto apygardos partizanų tarybos, Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro pastangomis buvo surengtas Antano Kraujelio-Siaubūno žūties 40-osioms metinėms paminėti skirtas renginys Utenoje ir Papiškių kaime.

Utenos kraštotyros muziejuje veikė paroda apie Antaną Kraujelį-Siaubūną, vaizdžiai iliustruojanti paskutinio Aukštaitijos partizano trumpą, bet prasmingą gyvenimo bei kovos istoriją.

Utenos Dievo Apvaizdos bažnyčioje monsinjoras Alfonsas Svarinskas aukojo šv. Mišias už Antaną Kraujelį-Siaubūną ir Antaną Pinkevičių-Dobilą.

Po šv. Mišių Papiškių kaime prie sodybos, kurioje žuvo Antanas Kraujelis-Siaubūnas ir buvo sužeistas Antanas Pinkevičius-Dobilas, vyko minėjimas. Čia prie paminklinio akmens gausiai susirinkusiems minėjimo dalyviams kalbėjo Seimo narys Antanas Stasiškis, buvęs Lietuvos kariuomenės vadas atsargos generolas majoras Jonas Algirdas Kronkaitis, Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių sąjungos pirmininkas Algirdas Petruševičius, Lietuvos Respublikos Prezidento patarėjas, savanoris Edmundas Simonaitis, monsinjoras Alfonsas Svarinskas ir kiti. Minėjimo metu skambėjo partizanų dainos. Prisiminimai nukėlė į tragišką 1965 m. kovo 17-ąją.

Po to iš Papiškių kaimo visi nuvyko į Utenos muzikos mokyklą, kurioje tęsėsi minėjimas. Čia pagrindinį pranešimą skaitė buvęs ilgametis Utenos kraštotyros muziejaus direktorius Balys Juodzevičius. Pranešėjas kalbėjo apie paskutiniojo Aukštaitijos partizano neeilinę asmenybę, aptarė jo kovos metodus, gebėjimą slapstytis ir

išlikti nerimą bei siaubą okupantams keliančiu žmogumi, savotišku laisvės šaukliu.

Apie prasmingą partizanų auką savo mintimis pasidalijo ir europarlamentaras profesorius Vytautas Landsbergis, laisvės kovotojų misiją įvardydamas kaip išraiškingą priminimą žmonėms, kad Lietuva bus laisva, kad jų, partizanų, buvimas yra gyvas tikėjimas Lietuvos laisve ir nepriklausomybe. Partizanų atminimui profesorius Vytautas Landsbergis fortepijonu paskambino Mikalojaus Konstantino Čiurlionio „Preludą“.

Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro vadovė Dalia Kuodytė kalbėjo, kad nepakanka žinoti buvusiųjų partizanų, jų vadų vardus bei slapyvardžius. Reikia gilesnio žvilgsnio ir suvokimo, gal tuomet ir paminklai atsirastų, ir būtų parašytos tinkamos knygos²⁹.

Liko tik trobelė...

Jau kelios dešimtys metų nebėra tarp mūsų Antano. O trobelė, kurioje gyveno Antanas su savo šeima, tebestovi, joje niekas negyvena. Tas namas daug ką mena iš anų laikų – galėtų būti memorialinis muziejus, primenantis jaunajai kartai apie žmones, kurie labai brangino savo žemę, vardan Tėvynės Lietuvos laisvės aukoją brangiausią turtą – savo gyvybę. Širdies skausmu po tiek metų atsiliepia Antano Kraujelio žmonos Janinos eilės:

*Užžels žole takeliai, kur vaikščiojom kartu,
Ir viskas bus kaip sapnas, kad buvom aš ir tu.*

Važiuojant plentu Vilnius-Utena, galima išvysti rodyklę su nuoroda: „Partizano Antano Kraujelio žūties vieta – 1,5 km“. Vingiuotas kelias atveda iki Papiškių kaimo.

1992 m. birželio 13 d. Utenos politinių kalinių ir tremtinių skyriaus iniciatyva Papiškių kaime prie namo, kuriame žuvo Antanas, buvo iškilmingai atidengtas ir pašventintas Vytauto Giedraičio sukurtas paminklinis akmuo su užrašu: „1965.III.17 šioje sodyboje žuvo paskutinis Lietuvos partizanas Antanas Kraujelis-Siaubūnas“.

Atidengiant šį paminklą prie namo, kuriame jis žuvo, nuaidėjo šautuvų salvės, tačiau tai buvo ne mirtį nešantys šūviai, o pagarbos ženklas žmogui, atidavusiam gyvybę už Lietuvos laisvę.



Paminklinį akmenį šventina Kristaus žengimo į dangų bažnyčios klebonas dekanas Petras Adamonis. Papiškiai, 1992 06 13.



Partizano tėvas Steponas Kraujelis. Papiškiai, 1992 06 13



Partizano Antano Kraujelio-Siaubūno 30-ųjų žūties metinių minėjimas. Prie paminklinio akmens partizano seserys iš kairės: Ona, Bronė, Janina, Anelė, Vitalija ir jo tėvas. Papiškiai, 1995 03 19



Partizano Antano Kraujelio-Siaubūno 30-ųjų žūties metinių minėjimas.
Kalba Antano Kraujelio gyvenimo faktus tiriantis Algirdas Šiukščius.
Utena, 1995 03 19.



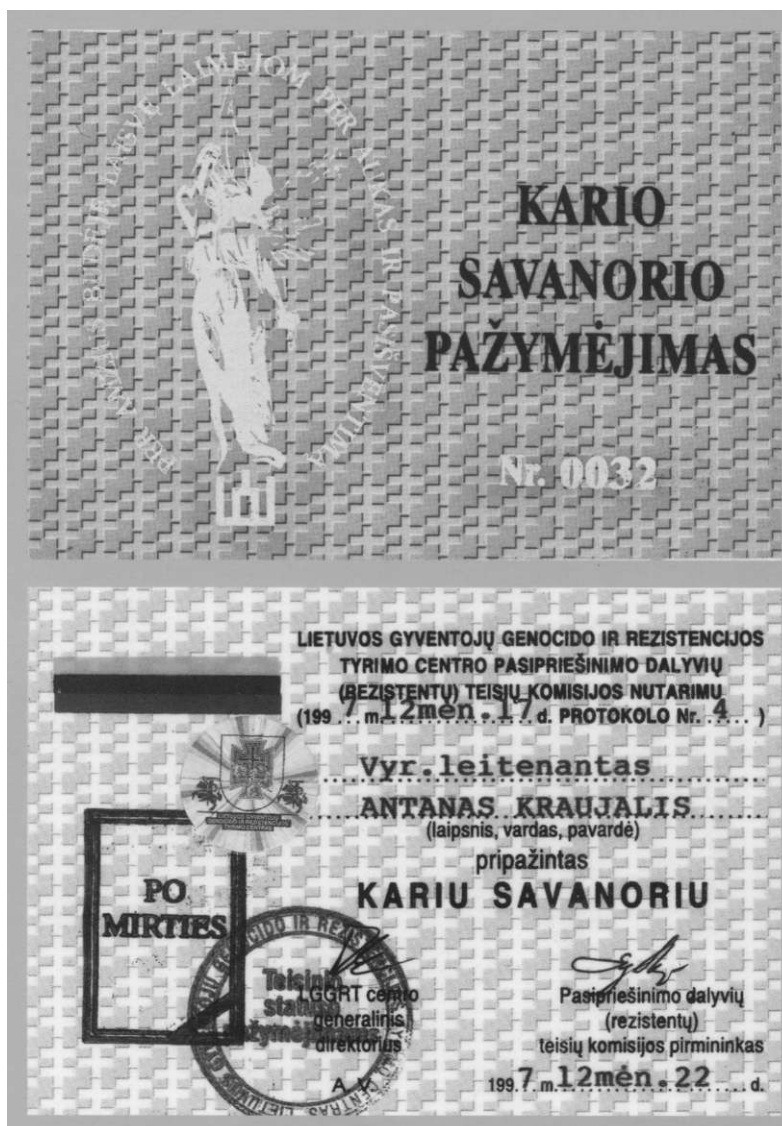
Memorialinės lentos atidengimas ant gimnazijos, kurioje mokėsi Antanas Kraujelis, sienos. Pašventino kunigas Pranciškus Sabaliauskas. Antano Kraujelio seserys iš kairės: Janina, Ona, Vitalija, Bronė. Alanta, 2000 07 23





Pirmas iš kairės - Antano Kraujelio-Siaubūno kenotafas (tuščias kapas). Utena, 1998 m.

Lietuvos nacionalinio muziejaus specialiame stende eksponuojama partizano Antano Kraujelio-Siaubūno amunicija, drabužiai, asmeniniai daiktai. Vilnius, 1992 0112



Vyr. leitenanto Antano Kraujelio Kario savanorio pažymėjimas Nr. 32



Šventinamas ženklas partizanams atminti. Šventina Šv. Trejybės bažnyčios (Skudutiškio parapija) kunigas Robertas Mikalauskas dalyvaujant Antano Kraujelio artimiesiems. Kaniūkai, 2001 07 07



Antano Kraujelio-Siaubūno apdovanojimas (po mirties). Lietuvos Respublikos Prezidentas Valdas Adamkus ir apdovanojo Vyčio kryžiaus ordinu (po mirties) Antano Kraujelio-Siaubūno tėvas Steponas Kraujelis, iš kairės: apdovanojo sūnus Antanas Snukis, dukterėčia Žydrė Šyvokaitė ir sesuo Janina Šyvokienė. Vilnius, 1998 05 22



Vyčio kryžiaus 3-jojo laipsnio ordinas , kuriuo buvo apdovanotas (po mirties) Antanas Kraujelis-Siaubūnas, Lietuvos Respublikos Prezidento dekretas ir liudijimas. 1998 05 19



Tėvukas tarp artimųjų 95 metų jubiliejaus proga. Iš kairės sėdi: Janina Snukiškytė (marti), Steponas Kraujelis ir Janina Šyvokienė, stovi: tėtės pusseserė Veronika Mockuvienė (buvusi politinė kalinė), dukros Stefanija Ivanauskienė, Anelė Tauginienė, Vitalija Telksnienė, Ona Budrienė ir Bronė Žukienė. Vilnius, 1998 05 10



Lietuvos kariuomenės dienos proga Steponą Kraujelį sveikina Lietuvos krašto apsaugos ministerijos viceministras Edmundas Simanaitis, pulkininkas leitenantas Rimantas Gasparavičius. Vilnius, 1998 1119



Partizano Antano Kraujelio-Siaubuno 70-ųjų gimimo metinių minėjimas. Kalba Antano Kraujelio žmona Janina. Papiškiai, 1998 10 25



Prie pasodinto ąžuoliuko. Pirmoje eilėje iš kairės: Steponas Kraujelis, Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininkas profesorius Vytautas Landsbergis, Janina Šyvokienė, antroje eilėje iš kairės Benjaminas Šyvokas ir Utenos apskrities viršininkas Rimantas Dijokas. Papiškiai, 1998 10 25



Laisvės kovų dalyvio pažymėjimo
įteikimas. Iš kairės partizano tėvas
Steponas Kraujelis ir Lietuvos
gyventojų genocido ir rezistencijos
tyrimo centro pasipriešinimo
dalyvių (rezistentų) teisių komisijos
pirmininkas Eugenijus Rimvydas
Stancikas. Utena, 1998 10 25



Partizano Antano Kraujelio-Siaubūno 70-ųjų gimimo metinių minėjimas. Kalba
Seimo narys Antanas Stasiškis, iš kairės sėdi Algirdas Šiukščius ir Utenos miesto
meras Edmundas Pupinis. Utena, 1998 10 25



Kalba partizano Antano Kraujelio-Siaubūno sūnus Antanas Snukiškis.
Utena, 1998 10 25



„Išsaugokime atmintį“. Antano Kraujelio sūnus Antanas Snukiškis atlieka dainą. Iš kairės sėdi Algirdas Siukščius ir Utenos miesto meras Edmundas Pupinis. Utena, 1998 10 25



Antano Kraujelio žūties 35-ųjų metinių minėjime koncertuoja Mokslų akademijos mišrus choras.
Utena, 2000 03 18



Utenos kraštotyros muziejuje surengta paroda, skirta paskutiniam Aukštaitijos partizanui Antanui Kraujeliui atminti. 2005 04 09



Šv. mišios Dievo Apvaizdos bažnyčioje partizano Antano Kraujelio-Siaubūno ir Antano Pinkevičiaus-Dobilo žūties 40-ųjų metinių proga. Utena, 2005 04 09



Partizano Antano Kraujelio-Siaubūno ir Antano Pinkevičiaus-Dobilo žūties 40-ųjų metinių minėjimo dalyviai. Papiškiai, 2005 04 09



Partizano Antano Kraujelio-Siaubūno ir Antano Pinkevičiaus-Dobilo žūties 40-ųjų metinių minėjimo dalyviai. Utena, 2005 04 09



Kalba buvęs Lietuvos kariuomenės vadas, atsargos generolas majoras Jonas Algirdas Kronkaitis. Papiškiai, 2005 04 09



Partizano Antano Kraujelio žmona Janina ir sūnus Antanas.
Papiškiai, 2005 04 09



Prie atidengto kenotafo partizanams Rasų kapinėse. Vilnius, 2005 05 07



Antano Kraujelio žūties vieta po 40-ties metų. Prie paminklo Antano Kraujelio sesuo Bronė.
Papiškiai, 2005 m. spalio

Antano Kraujelio amžininkų prisiminimai

Antano Kraujelio žmonos Janinos Snukiškytės prisiminimai

Gimiau 1938 m. liepos 30 d. Papiškių kaime (Utenos r.). Augau penkių vaikų šeimoje. Kai motina mirė, man buvo dveji metai. Praėjus metams, tėvas parsivedė pamotę, kuri mus ir augino.

Baigiau Kviklių pradinę mokyklą, o toliau negalėjau mokytis, nes nebuvo sąlygų.

Užėjo rusai, tvėrėsi kolūkiai, tris metus ganiau kolūkio karves su piemeniu Pinkevičium iš Strazdakalnio kaimo.

Kai sulaukiau 12 metų, mane išvežė į Kauną tarnauti pamotės sesers dukros Nijolės Linkevičienės šeimoje. Prižiūrėjau jų dukrytę Ritutę. Atlyginimo negaudavau. Gyvenau pas juos kaip jų šeimos narė penkis metus iki 1955 m., kuriais man sukako jau 17 metų.

Labai norėjau namo, nes per tą laiką nebuvo grįžusi į gimtinę. Tik vieną kartą tėvas su pamote aplankė, nes neturėjo pinigų dažniau atvažiuoti.

1955 m. šeimnininkai man davė pinigų, ir aš parvažiavau namo. Drauge su seserimi aplankėme gimines. Buvome Skudutiškyje atlaiduose, o ten susitikome su mano tėvo seserimi Zofija Petroniene, kuri gyveno Antaninavos kaime. Ji parsivedė mus su seserimi pas save, pavaišino. Išleisdama pasiteiravo, kada ketinu išvažiuoti į Kauną. Vėliau ji apsilankė pas tėvą ir pasakė, kad mane gali pasiimti pas save.

Pasilikau pas tetą Zofiją.

Po dviejų dienų pas tetą atėjo vyras, kurią ji priėmė kaip svečią. Kitą vakarą jis vėl atėjo. Teta ir šįkart jį pavaišino, svečias gražiai padainavo. Jis turėjo labai gražų balsą. Išeidamas jis paėmė mane už rankos, pasikalbėjome ir sutarėme vėl susitikti vakare.

Teta man pasakė, kad jis dirba pieninėje ir kad aš nieko žmonėms nepasakočiau apie tai, kad jis čia lankosi. Taip prasidėjo mano pažintis su Antanu.

Pasimatymai tęsėsi mėnesį. Jis man pasakė, kad slapstosi, kad jo tėvai išvežti į Sibirą. Man jo labai pagailo.

Kai išvydau jį ilgais palaidais plaukais, kuriuos slėpdavo po kepure, man jis tapo dar gražesnis.

Antanas parodė pas tetą po lova esančią slėptuvę, į kurią patekusi pamačiau ginklus: automatą ir pistoletą. Jis čia slėpėsi jau metus. Antanas turėjo radiją, kurio klausydavome abu. Sykią jis mane nufotografavo ir abu kartu nusifotografavome.

Buvo ramu, nešiojau viską širdyje, niekam nieko nepasakojau. Teta Zofija norėdavo, kad aš jai ką nors papasakočiau. Ji gerai sutardavo su Antanu.

Teta turėjo keturis vaikus: Joną, Bronių, Lionių ir Zenę. Jos vyras Petronis sakydavo: „Moč, ką darai?! Leisk, tegul važiuoja į Kauną“.

Ji jam atšaudavo: „Nesikišk, bus laisvė va tuoj, tegul draugauja!“

Mes ir draugavom, vėliau užsimezgė artimesni santykiai.

Kartą Antanas pakvietė mane į mišką. Jis jau buvo sutaręs su kunigu, kuris mus paklupdė, peržegnojo ir sutuokė miške.

Laukiausi mažylio. Antanas pasakė tetai Zofijai, kad aš laukiuosi vaikelio. Teta nutarė mane pridengti ir vaizduodama, kad ji nėščia, vaikščiojo prie pilvo prisirišusi pagalvėlę.

Mano gimdymo metu ji priėmė vaikutį, viską sutvarkė ir pasikvietė seselę, neva pagimdė pati. Tais laikais beveik visos moterys gimdydavo namuose. Seselė parašė, kad gimdyvę buvo per vėlu vežti į gimdymo namus ir ji pagimdė namuose.

Vis dėlto pasklido kalbos, pradėjo lankytis saugumiečiai, reikėjo keisti gyvenamąją vietą.

Antanas pasitarė su mano sesers Onos vyru Antanu Pinkevičiumi, kuris sutiko jį priglausti.

Antanas Pinkevičius - buvęs partizanų ryšininkas, kalėjęs už antitarybinę veiklą. Jis nupirko seną klojimą, kuri, kaip ir savo pirtį, išardė ir medieną sunaudėjo statant namelį Papiškiuose.

Mano Antanas padėjo jam statyti trobą ir po krosnimi įsirengė slėptuvę. Abu Antanai gerai sutarė, darniai dirbo. Mano Antanas jam daug padėjo: sudėjo grindis, langus, įstatė duris.

Persikėlėme čia gyventi.

Sūnus Antanas liko pas tetą Zofiją. Aš jį ten aplankydavau. Mane jis vadino „niane“ arba Jane. Petronienė jam buvo mama, Petronis - tėtė, o Kraujelis- tėtytė. Atsivesdavau sūnų į Papiškius. Antanas labai mylėjo sūnų, visada peržegnodavo.

Po kiek laiko saugumiečiai pradėjo lankytis ir Papiškiuose. Tada Antanas rašydavo įvairius saugumą klaidinančius raštelius. Man reikėdavo juos perrašyti ir išsiųsti.

Vieną kartą iškviėtė mane saugumiečiai ir sako: „Tu gyveni su Kraujeliu“. Aš išsigyniau. Davė man popieriaus ir liepė rašyti, kad Kraujelio nepažįstu ir vaiko su juo neturiu. Aš taip ir parašiau.

Antanui papasakojau, ką mane privertė rašyti.

Antanas mums nurodydavo ką daryti, kaip elgtis, ką sakyti. „Kad ir ką lieptų daryti ar ką nors provokuojančio sakytų, neišsigąskite, net jei ir nušautą atvežtų“, - patarė jis.

Kad išvengčiau galimos bausmės, buvo nutarta pakeisti mano gimimo metus ir padaryti nepilnametę, todėl aš pase metais jaunesnę (gim. 1939 m. liepos 30 d.).

Tekdavo Antanui daug padėti. Nešdavau jam maistą, jei pastebėdavau ką nors įtartino, pranešdavau apie tai.

Vieną kartą dviračiu vežiausi jo drabužius, maistą ir mane per Vėtekių kaimą vijosi motociklu saugumiečiai. Aš išvingiavau ir pabėgau. Buvau įtariama. O kiek per tą laiką pridrebėta, išlieta ašarų - apsakyti negaliu!

1964 m. Kūčių vakarą buvo krata. Jau dieną pradėjo supti namus. Važiavo sunkvežimiais su eglute ir sustojo, atseit sugedo. Krapštėsi beveik iki vakaro, o Antanas suprato, kad tai - pasala, kad namai stebimi. Jis buvo bunkeryje.

Vakare saugumiečiai sugužėjo vidun, liepė užgesinti žibalinę lempą. Susėdę aplink krosnį, laukė pasirodant bandito, kuris turėtų ateiti švęsti Kūčių. O Antanas tuo metu slėptuvėje maldavo Aukščiausiąjį palaimos: „Jei Tu gimei šianakt, Tu man padėk, aš iš čia išėjęs daugiau negrišiu!“ - sustabdė jis kvėpavimą ir laikrodį.

Visą naktį saugumiečiai praleido mūsų namuose, o mes nei gyvi, nei mirę laukėme, kas bus.

Išaušo rytas. Paviršutiniškai patikrinę, atplėšę vieną lentą koridoriuje, pabaksnoję po pečiumi, po kuriuo buvo bunkeris, surašė raštą, kad nieko nerasta ir išvažiavo.

Antanas p vakare išėjo iš namų. Sutarėm po mėnesio susitikti. Per tą laiką kratų nebuvo.

Susitikau su juo sutartu laiku. Jis sakė, kad Pinkevičių sodyboje turi atlikti kratą, bet dar šalta, daug sniego, todėl nedarys. Deja, jis apsiriko.

Antanas ketino išeiti, liepė atnešti slides, o rytojaus dieną, tai buvo lemtingoji kovo 17 diena, namą apsupo ir darė kratą nuo 9 valandos. Visur išbadė, apžiūrėjo visas grindis, kol surado slėptuvę. Buvo klaikiai baisu laukti tas minutes.

Kai aptiko bunkerį, švogerį stūmė pirmą prie angos. Pasigirdo šūvis, švogeris krito, tuomet visi saugumiečiai išbėgo laukan.

Žiūriu - Antanas vaikšto po kambarį. Klausia: „Ar jų daug?“ Sakau: „Daug...“ Paprašė duoti suknelę, norėjo bandyti bėgti. „Į moterį gal nešaus?!“ - mąstė jis.

Jis dar bandė nušauti saugumiečių šunį - du kartus iššovė. Aš puoliau prašyti, kad nešaudytų, o tuo metu sesuo Ona atnešė raštelį, kuriame buvo parašyta: „Kraujeli, pasiduok, tau bausmė bus dovanota“. Jis nusišypsojo ir sako: „Tuoį maskoliams pasiduosiu“.

Aš truputį sudvejojau, galvoju, o gal jis sutiks?

Jis atsisuko į mane ir sako: „Nebijok, tau nieko nebus, viskas aišku, pasiimk Alvyduką (sūnaus du vardai buvo: Antanas ir Alvydas), o aš tuoį pasiduosiu“.

Antanas sudegino dokumentus ir užšoko ant aukšto. Šūvis, ir kažkas krito.

Aš bėgte ant aukšto, žiūriu - guli kraujuose, pajudinau už rankos, matau, kad jau nebegyvas. Ranką pabučiavau ir nulipau nuo aukšto.

Sesei pasakiau, kad Antanas nusišovė. Ji pradėjo verkti. Sakau: „Einu pasakysiu, kad nusišovė“. Pasakiau.

Trys saugumiečiai, atstatę automatus, liepė eiti pirmai. Mane varė iki aukšto ir liepė paduoti automatai bei atitempti Antaną iki krašto. Tada jie užlipo ant aukšto, man liepė nusileisti.

Kai nulipau, mane lyg sustiprino jo paskutiniai žodžiai: „Tau nieko nebus“. „Pasiuskit, juk aš nieko blogo nepadariau!“ - pagalvojau.

Saugumiečiai tampė jį, nešė nuo aukšto.

Aš išėjau į tvartą pašerti ir pagirdyti gyvulių.

Vienas atėjo ir sako: „Tu areštuota, renkis!“

Išvežė mane į saugumą. Iki plento vežė kartu ir Antaną, ten laukė keletas automobilių. Saugumiečiai persėdo į juos ir išvažiavo į Uteną.

Tris dienas mane buvo įkalinę rūsyje, po to išvežė į Vilnių, į Lukiškes. Laikė vieną ir su šnipe, ir vėl vieną iki 1965 m. rugsėjo 3 d. Tardė, reikalavo dokumentų, nuotraukų. Pasakiau, kur yra kelios šeimos nuotraukos. Atnešė jas man ir sako: „Gal pasiilgai?“

Aš pažiūrėjau į tą, kurioje mes trise, pabučiavau ir paėmiau. Prižiūrėtojas pagriebė nuotraukas ir daugiau neberodė. Tardytojas su pro-

kuroru užsirūkė. Man pasakė, kad 8 nuotraukos bus prisegtos prie bylos ir bus saugomos muziejuje, o kitas sunaikins. Dar paklausė, ar noriu susitikti su seserimi. Pasakiau, kad noriu.

Rytojaus dieną atvažiavo sesuo Ona, atvežė man maisto. Maistą sakė man perduos vėliau kalėjimo prižiūrėtojas, kai eisiu į kamerą.

Sesuo man perdavė raštelį, kuriame buvo parašyta, kad ją atsiuntė saugumas, sumokėjo už kelionę. Sesuo dar bandė klausinėti mane, prašė pasakyti, kur yra dokumentai. Minėjo, kad jei tai nurodysiu, išleis namo. Sakau: „Matei, kaip prieš nusišaudamas sudegino, o daugiau aš nieko nežinau“. Tą raštelį aš sukramčiau ir nuričiau.

Po valandos kalėjimo prižiūrėtojas pamatė, kad mes nesusikalbame, ir pasimatymą nutraukė.

Maisto aš negavau.

Netrukus ir vėl mane kviečia. Girdžiu Sergejaus Tichomirovo balsą.

Šis vėl klausinėja: „Pasakyk ir gausi siuntinį, pasakyk, kur dokumentai, pas ką Kraujelis užeidavo?“ - „Nežinau, o ką slėpiau - radot!“ - atsakiau. - „Kam slėpei banditą?“ - tardo Tichomirovas. - „Jis buvo mano vyras - mylėjau ir slėpiau!“ - atsakiau. - „Koks tavo vyras?! Tu buvai tik sugyventinė!“ - sušuko Sergejus Tichomirovas.

O mane stiprino tai, kad kunigas mus palaimino ir sakė, jog mūsų gyvenimas šventas.

Kai baigė tardyti ir sudarė bylą, pasakė, kad 1965 m. rugsėjo 3 d. įvyks teismas. Teismo metu jie neturėjo ką veikti, atėjo komisija nurašyti susidėvėjusių kėdžių. Pagaliau perskaitė, kad pakanka įrodymų teisti. Na ir nuteisė, prieš mane pusiau melagingai paliudijo ir savieji. Paskelbė, kad bausmę atliksiu 4 metus Panevėžio kalėjime.

Būdama kalėjime, dirbau siuvykloje. Taip pat priverstinai mokiausi - baigiau 2 klases. Už gerą darbą mano nuotrauka buvo iškabinta garbės lentoje. Po pusės atlikto laiko norėjo išleisti, bet komisija paklausė: „Kiek Kraujelis sušaudė žmonių?“ Sakau: „Nė vieno. Per 10

bendro gyvenimo metų net nė vieno neketino nušauti". - „Neišleidi-
džiami" - tepasakė.

Vėliau buvo paskelbta amnestija ir man sumažino likusios baus-
mės trukmę 8 mėnesiais ir 9 dienom. Grįžau iš kalėjimo 1968 m. lapkri-
čio 10 d.

Mane pasikvietė Sergejus Tichomirovas, pažadėjo įdarbinti triko-
tažo gamykloje. Sutikau. Dirbau ten 12 metų. Per tą laiką gavau butą.

Sveikatai pablogėjus, perėjau dirbti į buitinių kombinatą. Ten dirbau
apie 14 metų, vėliau dirbau įmonėje „Skalba".

Šiuo metu esu pensininkė.

Vienintelė nuotrauka

JOVITAS JANKAUSKAS

Su Antanu Kraujeliu esu vienmetis.

Gimiau Utenos aps., Alantos vls. (dabar Molėtų r.), gretimame Ančėnų kaime.

Vaikystėje keletą metų gyvenau Kaniūkuose, kur kartu su Antanu mokėmės pradžios mokykloje, įsikūrusioje kaimo centre, Antano Niauros name. Sis namas tebestovi susmegęs į žemę, nesulaukęs rajono vadovų reikiamo dėmesio kaip kultūros paveldo objektas. Visi keturi pradžios mokyklos skyriai, biblioteka ir mokymo priemonės tuomet tilpo viename kambaryje. Čia turėjo kambarį ir mokyklos vedėjas Vėgėlė.

Praėjus 70 metų, apie Antaną išliko nedaug prisiminimų iš pradžios mokyklos laikų. Jis buvo draugiškas, stropus ir tvarkingas mokinys.

Šalia Kraujelių sodybos tuomet gyveno Antano Kezio šeima. Aš draugavau su jų vaikais: dviem metais už mane vyresniu Jonu, Gene ir Antanu, pas kuriuos dažnai nueidavau.

Siekdamas išvengti tarnybos Raudonojoje Armijoje, Jonas Kezys, kaip ir daugelis Kaniūkų kaimo šaukiamojo amžiaus jaunuolių, slapstėsi ir 1945 m. birželio 19 d. žuvo kartu su kitais partizanais Jonavos-Pakalnių miškuose.

Antrą kartą sovietams užgrobus Lietuvą, Antanas Kraujelis tuoj pat įsitraukė į pasipriešinimo okupantams kovą kaip ryšininkas ir visokeriopas partizanų pagalbininkas.

Prieš tapdamas partizanu, kartu su Danieliumi ir Jonu Bružais 1948 m. vasaros naktį nuo Skudutiškio malūno, buvusio netoli skrebų būstinės, pargabeno į Kraujelių sodybą partizanų Jono Vyžinto-Svirplio

ir Broniaus Steiblio-Marso palaikus. Žibėčių kaimo gyventojas Serapinas Rinkevičius su sūnumi Daniumi sukalė karstus, o visa Kraujelių šeima sutvarkė žuvusiųjų palaikus ir palaidojo Kaniūkų kaimo kapinaitėse.

Kraujelis išėjo partizanauti 1948 m., kai daugelis Kaniūkų kaimo jaunuolių jau buvo žuvę už Lietuvos laisvę. Be anksčiau minėto Jono Kezio, 1945-1946 m. žuvo Antanas Lasys, broliai Stasys ir Vladas Pakeniai, Antanas Pakenis.

Visi šie Kaniūkų kaimo partizanai, būdami labai jauni, paaukojo savo gyvybes už Lietuvos laisvę ir nepriklausomybę. Visų jų tėviškės sunaikintos - neliko akmens ant akmens, o jų šeimų nariai buvo išvežti į Sibirą ir lagerius arba nuolat terorizuojami prarado sveikatą, todėl anksti mirė. Tie, kurie grįžo į Tėvynę, buvo engiami ir prie sovietų.

Okupantų žiaurumas, draugų, kaimynų žūtys ir kančios ne tik nesulaikė, bet, kaip sakė pats Antanas, paskatino jį pasirinkti partizano kelią.

Išėjęs partizanauti, Antanas Kraujelis slapstėsi netoli savo tėviškės Alantos valsčiuje, buvusioje Kaniūkų seniūnijoje. Pirmiausiasis apsistojo Ančėnų kaime, kuris ribojosi su Spulių kaimu, neturtingo ūkininko Broniaus Jankausko sodyboje, kurioje buvo bazinė partizanų stovykla.

Prieš tapdamas skrebu, Ančėnų kaimo gyventojas Jonas Pakalnis, tuomet gyvenęs 1941 m. birželio 14 d. išvežto iš Kaniūkų kaimo mokytojo Antano Križanausko namuose, išdavė Antano slėptuvę, bet saugumiečiams nepavyko jo sučiupti. Seimininkai, kurių namuose buvo įrengta slėptuvė, pusę metų buvo tardomi Molėtų ir Vilniaus saugumo požemiuose, bet, nesudarius bylos, buvo paleisti.

1951 m. gruodžio 23 d. naktį partizanus Antaną Kraujelį, Gaidelį (vardo nepamenu) ir Danielių Bružą Savicko namuose netoli Skudutiškio užpuolė saugumiečiai. Susišaudymo metu buvo sužeistos Danielio Bružo-Atlanto kojos. Negalėdamas bėgti, jis užsimaskavo žvyrduobėje ir ugnimi pridengė draugus. Aukodamas savo gyvybę, jis tuomet išgelbėjo Gaidelio ir Antano Kraujelio gyvybes.

Po 1952 m. gruodžio 22 d. įvykusio pasikėsimo, kurio metu buvęs artimas Antano Kraujelio draugas užverbuotas Žibėčių kaimo gyventojas Edmundas Satkūnas sužeidė jį, Antanas įsirengė slėptuvę nuošaliame Baltišės kaimelyje pas Aleksą Lapašauską, gyvenusį tik už 1 kilometro nuo Skudutiškio skrebyno. Čia sužeistu partizanu ypač rūpinosi ir jį gydė vyriausioji dukra Marijona.

Vėliau Antanas slapstėsi Mockūnų kaime pas seseris Židonytes ir tik po to - kaip parašyta „Laisvės kovų archyvo“ 10 tome - pas Antaninos (Dubelkos) kaimo gyventoją Antaną Petronį. Pažymėtina, kad šios Antaną globojusios šeimos dėl komunistų persekiojimo nebegalėjo gyventi savo sodybose ir turėjo pakeisti savo gyvenamąsias vietas.

Visus tuos metus, ypač kai parvykdavau tėviškėn iš mokslų per atostogas, Antanas nuolat lankydavosi mūsų sodyboje Keriobliškio kaime pas Napoleoną Kežį.

Dažniausiai ateidavo abu su Vladu Petroniu-Nemunu, kuris eidavo sargybą lauke, o kai jis 1954 m. legalizavosi, tik sutemus nuo Girelės miško Antanas ateidavo vienas.

Jis truputį pasikalbėdavo su tėvais, o po to mudu ilgai svarstydavome Lietuvos tarptautinę ir vidaus padėtį, išlikimo galimybes, einamuosius reikalus. Buvo aišku, kad Vakarai greitai neišvaduos, o užsienis mums nei sausumos, nei vandens, nei oro keliais nepasiekiamas, todėl smulkiai analizavome ilgo slapstymosi Tėvynėje galimybes.

Vieno iš susitikimų metu Antanas pasakė norįs kalbėtis svarbiu reikalu ir todėl norėtų, kad netrukdytų mano tėvai. Iš gryčios mes nuėjome į pirtį ir tęsėme pokalbį. Antanas paklausė, ar aš nesutikčiau su juo bendradarbiauti, veikti išvien. Aš, neseniai grįžęs iš lagerio, atsakiau, kad esu pasiryžęs tęsti mokslus. Antanas, atrodo, dėl to kiek nusivylė, bet nepasitenkinimo neparodė. Mes ir toliau likome nuoširdūs draugai, 1953 m. liepos 31 d. jis padovanojo man savo nuotrauką su užrašu.



Jovitui Jankauskui Antano Kraujelio dedikuota nuotrauka. 1953 m.

Po poros metų aš išvykau mokytis į Kauną ir nuo tada mūsų susitikimai retėjo. Vėliau Antanas apsistojo toliau nuo Keriobliškio ir mūsų ryšiai visiškai nutrūko.

Netoliese gyvenančio partizano aprūpinimas maistu, spauda, ryšio, medicinos priemonėmis ne tik šeiminkams, bet ir visiems aplinkiniams geros valios žmonėms kėlė rūpestį, buvo visų pareiga ir atsakomybė. Nuolat būdavo daugybė spręstinių organizacinių ir buitinių klausimų.

Štai vienas iš išsimintinų atvejų, apie kurį anksčiau užsimindavo, o dabar smulkiau papasakojo Vilniuje gyvenantis 91 metų senolis Napoleonas Kezys.

Man esant lageryje, Napoleonas Kaniūkų kolūkyje Antano Gudonio sodyboje buvusioje kiaulių fermoje dirbo vedėju. Susitikimo su Antanu Kraujeliu metu Napoleonas pažadėjo „suorganizuoti“ bekoną partizano

reikmėms. Tuo tikslu iš fermos buvo atskirti du peniukšliai ir pergabenti į netoliese buvusį Antano Vilučio sodybos tvartą, o jų vietoje buvo užpajamuoti neseniai atsiradę maži paršeliai.

Peniukšlius pakaitomis prižiūrėti Napoleonas paskyrė šėrikes Eleonorą Bardišiūtę, Stasę Jankauskaitę iš Ančėnų kaimo ir vietinę Marytę Vilutytę. Jos visos ir dabar tebegyvena Kaniūkų kaime.

Vienas iš peniukšlių buvo skirtas šėrikėms už rizikingą darbą ir paslapties išsaugojimą. Pašarai peniukšliams šerti buvo tiekiami iš fermos. Nepaisant didžiulės rizikos, užauginti bekonai sėkmingai pateko tiems, kam ir buvo skirti.

Napoleonas buvo pakviestas į Ančėnų kaime prieš melioraciją buvusią Valerijos ir Vaclovo Jankauskų sodybą. Čia pasirodė ir Antanas Kraujelis, kuris padėjo už pagalbą ir ištraukė buteliuką. Tuo tarpu atėjo ir netoliese gyvenęs Vaclovo Jankausko brolis Jurgis, šėrikės Stasės tėvas. Visi vyrai išgėrė po stikliuką, dar užtraukė dainos posmą ir išsiskirstė.

Tuokart Kaniūkų kolūkio revizijos komisijos pirmininku dirbo Satkūnas, gyvenęs Žibėčių kaime prie Vastapo ežero, todėl vadinamas „Slaniniu“.

Žinia apie nelegaliai penėtus bekonus po kurio laiko vis dėlto pasiekė rajoną. Iš Molėtų atvažiavę pareigūnai tardė Napoleoną ir šėrikes, krėtė fermą, skaičiavo gyvulius. Jokio nusikaltimo negalėję įrodyti, fermos vedėją Napoleoną skyrė į žemesnes pareigas ir paliko sargauti. Dėl tvarkingų revizijos dokumentų tasyk viskas baigėsi laimingai, bet, kaip vėliau pasirodė, saugumiečiai įtarimų nepamiršta...

Baigęs mokslus Kaune, išvykau į Vilnių ir nuo 1962 m. pradžios dirbau Mašinų gamybos valdybos projektavimo konstravimo biure (PKB) technologijos skyriuje, kuris tuomet buvo įsikūręs viename iš Vilniaus gražtų gamyklos cechų.

Vieną dieną man telefonu paskambino kadro skyriaus viršininkė Šenderovič ir paprašė užėiti. Nuėjau į gamyklos administracijos korpusą. Kabinete be jos buvo dar vyriškis, kalbantis lietuviškai stipriu rusišku

akcentu. Pasisveikinus ir trumpai šnektelėjus, jis paprašė kadru skyriaus viršininkę palikti mus vienus. Tapo aišku, kad prieš mane NKVD darbuotojas - saugumietis.

Pradėjo apklausą nuo mano anketinių duomenų tikrinimo ir pasiguodė, kad jie labai ilgai vargo, kol surado mano darbovietę, nes aš niekur Vilniuje dėl ploto stokos negalėjau prisiregistruoti. Toliau paaiškėjo, kodėl saugumiečiai manęs taip stropiai ieškojo.

Pasirodo, jie jau žinojo, kad aš esu Napoleono Kezio, kuris ir 1956 m. mirusio motina Antanina, šelpė maistu Lietuvos partizanus, posūnis. Napoleonas ir dabar esą remias besislapstantį Antaną Kraujelį-Siaubūną.

Visa tai aš kategoriškai neigiau, o saugumietis vis tvirtino savo. Apklausos metu ne kartą sakiau: „Jeigu turite įrodymų, kad Napoleonas kaltas, tai eikite, suimkite jį ir areštuokite“. Ilga ir vienoda apklausa tęsėsi apie dvi valandas, kol jis galutinai įsitikino, kad iš manęs nieko neišgaus. Tuomet saugumietis ėmė apeliuoti į mano, sovietinio inžinieriaus ir atsargos karininko, sąmonę, reikalavo, kad praneščiau, jei ateityje ką nors sužinosiu apie besislapstantį partizaną. Taigi apklausa baigėsi ir, ačiū Dievui, kad daugiau su saugumiečiais šia tema nebeteko kalbėtis.

Po šios apklausos supratau, kad buvo dedama labai daug pastangų susekti likusį vienintelį Rytų Aukštaitijos partizaną. Šis sekimas 1965 m. kovo 17 d. baigėsi tragedija.

Kaip šiandien matau Antaną ilgais, šviesiais, garbanotais, pečius siekiančiais plaukais iš po uniforminės kepurės. Vasarą būdavo basas, eidavo atsargiai, sėlinančia eiseną. Buvo aukštas gražus vyras, todėl nestokojo merginų dėmesio, tik dėl gyvenimo slėptuvėse buvo matyti, kad vysta jaunas kūnas. Jo gyvenimas buvo paskirtas partizaninei kovai už Lietuvos laisvę ir nepriklausomybę.

Ši jo kova nebuvo beprasmė!

Visa tai primena vienintelė fotografija mano albume, išsaugota per visas pokario negandas.

Paskutinis nepriklausomos Lietuvos mohikanas

Gyd. JONAS NAGINEVIČIUS

Kovo mėnesį sueina 28 metai, kai už Lietuvos nepriklausomybę kovojęs partizanas Antanas Kraujelis, apsuptas sovietinių okupantų, žuvo savo bunkeryje. Tais laikais aš dirbau Molėtų ligoninėje gydytoju rentgeno-
logu. Apie partizaną kalbėjo visi rajono žmonės. Jis buvo drąsus ir be priekaištų ištikimas Lietuvai, neapkentė sovietų valdžios. Už tai žmonės jį gerbė. Antanas Kraujelis slapstėsi, bet pasirodydavo ir viešai. Dienos metu į Molėtų ligoninės rentgeno kabinetą, esantį netoli milicijos ir KGB būstinės, jis buvo atvykęs du kartus. Tai aš ir noriu paliudyti.

Į kabinetą partizanas atvyko persišviesti neturėdamas siuntimo. Visus kolūkiečius tada aš priimdavau be siuntimo, nes dėl transporto stokos jiems sunku būdavo atvykti į Molėtus. Autobusai nekursavo. Kolūkiečiai savo arklių neturėjo, nes visus juos jau buvo spėta suvaryti į kolūkius. Kolūkiams trūko pašarų, daug arklių nugaišo iš bado. Tie, kurie dar liko gyvi, išbadėję vos vilkosi. Gauti arklių nuvažiuoti pas gydytoją buvo labai sunku. Vieną kartą, šviesdamas tokį be siuntimo atvykusį ligonį, pastebėjau, kad jis gerai apsiginklavęs. Metaliniai daiktai šviečiant labai gerai matyti. Jis turėjo prie diržo prisikabinęs dvi granatas, revolverį, peilį. Net ir pats ligonis pastebėjo, kad aš ieškau plaučių ten, kur jų niekada nebūna. Jis tam neprieštaravo, netgi juokavo sakydamas: „Nagi pasižiūrėk, pasižiūrėk...“ Pamaniau, kad už ekrano stovi koks nors bailys stribas. Rašydamas peršvietimo atsakymą, sužinojau, kad ligonio pavardė Kraujelis.

Antrą kartą peršviesti plaučių atėjo po to, kai buvo peršautas. Kai-
riojo plaučio viršūnėje peršviečiant buvo matyti 20 centų monetos dydžio patamsėjimas. Ligonį gerai apžiūrėti nesisekė. Nes buvo labai įtempęs

raumenis ir nesidavė pajudinamas. Šviečiant plaučius, ligonį reikia nuolat kraipyti įvairiomis kryptimis, o tam jis atkakliai priešinosi. Kai aš paprašiau jo neįtempti raumenų ir man pasiduoti, kad galėčiau lengviau jį apžiūrėti, jis staiga sušuko: „Nepasiduosiu, nepasiduosiu..." ir griebėsi už ginklo. Ligonis, matyt, pagalvojo, kad jam siūlau pasiduoti milicijai. Pasakiau, kad šiandien mes nesusikalbame.

Šie žodžiai jį nuramino, ir mes išsiaiškinome, koks reikalas. Paprašiau, kad neįtemptų tų savo plieninių raumenų, nes tada sunku pamatyti plaučius. Ar tikrai aš kalbu tiesą, jis patikrino keletą kartų, įtempdamas savo raumenis. Toks jo elgesys, nepasitikėjimas visiškai pateisinamas, nes, kiek man žinoma, visai neseniai jį buvo peršovęs jo artimas draugas. Klausinėjo, ar plaučiai pažeisti daugiau iš priekio, ar iš nugaros. Patamsėjimas plaučiuose buvo didesnis iš nugaros pusės. Po peršvietimo, kaip ir visiems ligoniams, parašiau ir atidaviau atsakymą. Ligonį iš kabineto išlydėjo laborantė. Grįžo labai susijaudinusi, nes jis išėjo ne pro duris, bet išlipo pro langą.

Viena moteris, buvusi mano pacientė Sakalauskienė (vardo jau neatsimenu), atėjusi kitą dieną paprašė vaistų partizano Antano Kraujelio plaučiams gydyti. Tais laikais geresnių vaistų buvo sunku gauti. Gavau 40 tablečių biomicino ir jas atidaviau. Šie vaistai buvo neseniai pasirodę vaistinėse ir gana efektyvūs. Ta pati moteris papasakojo, kad Antanas Kraujelis turi radijo siųstuvą ir palaiko ryšį su užsieniu. Klausė, ar tai nepavojinga, ar negali ryšio metu susekti partizano buvimo vietos. Aš pasakiau, kad tai labai pavojinga, nes siųstuvo vietą gana nesunkiai galima nustatyti, kad tą siųstuvą greičiausiai jam pakišo ne kas kitas, o KGB.

Praėjo nemažai laiko, bet dėl partizano apsilankymo rentgeno kabinete manęs pasiaiškinti vis dar nekviatė. Tikėjausi, kad viskas praeis tyliai, tačiau apsirikau. Vieną dieną atėjo stribas su lakštu popieriaus ir paprašė parašo pavyzdžių. Aš paklausiau, kokio parašo reikia, ar tokio, kaip pasirašau banke, ar kaip pasirašinėjau ant receptų. Stribas sumišo

ir atsakė, kad tai spręsti turiu pats. Įtarimą sukėlė ir pilietis, atėjęs persišviesti be siuntimo. Jis visaip stengėsi suvaidinti, kad aš nenoriu priimti jo persišviesti be siuntimo, bet aš jį priverčiau stotis už ekrano ir jį peršviečiau. Greit po to aš turėjau aiškintis, kodėl šviečiu banditus, nereikalauju iš jų siuntimo, nukreipimo. Pasiaiškinti buvo nesunku. Kuris blogas žmogus, o kuris geras, šviečiant nustatyti neįmanoma. Kad banditai dieną vaikšto laisvi mieste, tai ne mano kaltė.

Šį kartą man pasisekė, nubaustas aš nebuva. Man daug padėjo tardytojas, kuris sirgo plaučių tuberkulioze ir aš jį gydžiau. Reikia pažymėti, kad po šio įvykio kolūkiečių šviesti be nukreipimų man neuždraudė. Turėjo partizanas radijo siųstuvą ar ne, aš nežinau, tačiau gana greit po pokalbio su minėta moterimi partizanas Antanas Kraujelis stribų buvo apsuptas ir žuvo. Taip pat nežinau, iš kur KGB sužinojo, kad partizanas lankėsi rentgeno kabinete. Manau, kad pats partizanas galėjo pasiųsti mano rašytą peršvietimo atsakymą stribams, norėdamas iš jų pasityčioti.

Perspausdinta iš 2003 m. kovo 26 d.
savaitraščio „XXI amžius“ Nr. 11

Pasakoja buvęs KGB darbuotojas Petras Laguckas

Šeimoje buvome du vaikai - sesuo ir aš. Tėvukai vargo, žemės turėjo 10 ha prasto žvyro. Pokariu tėvukas buvo dešimtininkas (kaimo seniūno padėjėjas, turėjęs teisę iš 10 sodybų skirti pastotes miško ir kelių tiesimo darbams), ir tai kai kam labai nepatiko. Buvo tokie iš Krasauskų, kuriems nepatiko, kad varo į pastotes, vykdo seniūno nurodymus, todėl įskundė miškiniams.

Aš buvau mokinukas ir ne ką tesupratau. Tėvas pasakojo, kad naktį atėjo miškiniai ir pasakė, kad netrukus išvysime „raudoną gaidį“ (sudegins). „Ką turit geresnio, meskit pro langą“, - liepė miškiniai.

Aš rūpinausi, kad nesudegtų knygos, ir mečiau jas laukan.

Tėvuką parklupdė, taip stipriai sudaužė buožėm, kad jis vos nuplėpio lovon. Paskui jis ilgai sirgo. Tėvukas jų nepažinojo, nes buvo ne vietiniai.

Kai jau mokiausi vidurinėje mokykloje, rinko kandidatus į saugumiečių mokyklą Vilniuje. Agitatoriai sako: „Tavo tėvą pridaužė miškiniai - stok į šią mokyklą“. Rinko Rokiškio KGB skyrius. Priminė, kad buvau nuskriaustas.

O man patiko, kad uniforma kariška, su antpečiais. Prišnekino ir kitus iš neturtingesnių. Iš mano klasės dar vieną prikalbino. Tai buvo gal 1951-1952 metais.

Surinko mus ir išvažiavome į Vilnių. Čia buvo sustiprintas rusų kalbos mokymas. Porą metų mokėmės T. Kosciuškos gatvėje KGB mokykloje.

Kaune atlikus praktiką, mane paskyrė į Šiaulių sritį, vėliau - į Dotnuvos rajoną, priskyrė prie ruso karininko.

Tuomet MGB pervardijo KGB.

Mums buvo priskirtas rajonas kaime, agentų jau buvo kaimuose.

Viršininko pavaduotojas Demičėvas rūpinosi nacionalistinių gaujų gaudymu, vietos agentų parinkimu. Jis rengdavo operacijų planus, jam padėjo ir partiniai darbuotojai.

Iš Leningrado (dab. Sankt Peterburgas) atvažiavo Zolota (lietuvis, ten parengtas „nacionalinis“ kadras). Dotnuvos rajone buvo mano uošvija - toks ilgas namas. Viename namo gale buvo įsikūrę liaudies gynėjai, kurie čia maitindavosi, atsinešdavo iš kaimo lašinių. Jų vadas buvo karininkas Kūginis. Kai reikėdavo vykdyti operaciją, jie eidavo pirmieji ir atlikdavo juodą darbą. Karininkas vadovaudavo, sudarydavo puolimo planą, numatydavo, kokį būrį kur nusiųsti. Vėliau parveždavo nušautuosius.

Miškinių buvo daugiausia prie Ariogalos ir Krakių. Ten miškuose veikė Lenartavičius. Grįžę karininkai papasakodavo apie operacijas, bet aš jose nedalyvavau, nes buvau dar jaunas.

Liaudies gynėjų buvo įvairių: vieni tikrai tikėjo idėjomis, kiti buvo prisišlieję, kad tik nedirbtų, lašinių pasiimtų ar pavogtų ką nors. Treči nenorėjo eiti į armiją. Pagrasai būdavo kokiam seniui: „Nešk lašinių, kiaušinieneš pakepk!“

Mes daugiausia veikdavome kaimuose. Kaimo žmonės bijodavo - naktį ateina miškiniai, dieną skrebai, tai žmogelis nežino, kas tu toks, tik mato, kad su šautuvu. O tam žmogui reikia gyventi...

Per rinkimus mus siūsdavo saugoti rinkiminės būstinės. Turi pistoletą, vaikai, nueini pietauti, išgeri... Man kartą Šlapaberžėj ištraukė pistoletą. Buvo iš redakcijos toks vienas - norėjo pajuokauti. Tuo metu buvau jaunesnysis leitenantas. Gavęs bausmės tris paras, buvau atleistas.

Po atleidimo dirbau Dotnuvoje apylinkės pirmininku. Neakivaizdiniu būdu buvau baigęs du teisės kursus.

Sykį atvažiavau į Kupiškį. Turėjau gal penkis agentus. Apie 1960-uosius aktyvaus pogrindžio jau nebuvo.

Teko dalyvauti vieną suimant kažkur prie Šimonių. Jis buvo nelegalas, nesiregistravo, o mus bausdavo ir už tai. Jis naktį dirbdavo darže ar kitur, o dieną slapstydavosi troboj, užpečky. Gavome signalų, kad jis naktį pasirodo, o dieną mes jo nerasdavom, nors sužinojome sodybą. Surengėme pasalą, atvažiavo operatyvinė grupė. Jis buvo suimtas. Atvežė jį į Kupiškį sunkvežimiu.

Vėliau dirbau Pandėlio rajone, tada buvau jau vyr. leitenantas. Pa-dirbėjus porą metų, iškviatė į Vilnių, į kadrų skyrių.

Vilniuje buvo toks Matulaitis. Jis mane pradėjo spausti prie sienos: „Reikia važiuoti į Uteną, iš ten vienas darbuotojas išsikėlė“. Matulaitis sako: „Eik į Profsajungų rūmus, ten vyksta suvažiavimas, kalbėk su Petkevičium. Jis ten yra, vadovauja mūsiškiams“.

Petkevičius tada buvo pavaduotojas. Sutikau vykti į Uteną. Man skyrė Užpalių zoną - kokį trečdalį rajono.

Loginovas prižiūrėjo miestą ir įstaigas.

Tichomirovas sako: „Tu nenusimink, gerai, kad čia atvažiavai. Aš medžiotojas, duosiu tau medžioklinį šautuvą“. Tichomirovas tada dirbo viršininku, geros širdies žmogus. Jo žmona iš Krekenavos - Rudytė. Jis operatyvinį darbą gerai išmanė. Vadindavom jį starovieru. Jis Lietuvos rusas, kilęs nuo Zarasų. Tichomirovas ilgai gyveno Utenoje - iki išėjimo į pensiją.

Kraujelio gaudynėms vadovavo Tichomirovas, jis vedė tą bylą.

Kraujelis buvo labai gudrus vyras, jį vadindavo paskutiniu mohikanu. Jis nutarkuodavo komunistus, bet pats buvo gimęs po laiminga žvaigžde, todėl vis nepakliūdavo mums, nors tie, kurie slapstėsi ar veikė drauge su juo, buvo sunaikinti arba pasodinti.

Kai liko vienas, buvo sunku dirbti ir jo ieškoti. Kraujelis nepasakodavo niekam, kur bus ar eis.

Jei bendrininkų būdavo daugiau, tai stengdavomės užverbuoti kurį nors iš jų. Žmogus palūždavo ir sutikdavo padėti. Tuomet jis eidavo į tą

gaują, vėl vaikščiodavo kartu su miškiniais, bet jau suteikdavo informaciją operatyviniam darbuotojui. Tada saugumiečiai surengdavo pasalą ir paimdavo partizaną gyvą arba jį nušaudavo.

Kraujelis vis išsisukdavo. Teko skaityti medžiagą apie jį, tačiau konkrečiai atsakingas už jo suėmimą buvo Tichomirovas.

Prie Pakalnių esančiame kolūkyje Kraujelis ateidavo pas vieną kitą žmogų. Mūsų agentūra pranešdavo, kad buvo, tačiau kaip išėjo ir kur - neaišku. Pasakydavo, kaip atrodė, kad ilgais plaukais ir panašiai, tačiau ir viskas. Gavę šią informaciją, saugumiečiai siųsdavo darbuotojus, bet jie nieko nerasdavo.

Išsiaiškinome, kad jis turi sugyventinę, tokią Janiną Snukiškytę. Žinodavome, kad jis ateina pas ją, laukdavome ir naktimis netikėtai nuvažiuodavome, bet jo nerasdavome.

Buvome informuoti, kad jis veikia trijuose rajonuose: Utenos, Molėtų ir Anykščių. Šiuose trijuose rajonuose jo ir ieškojome, padėdavo komunistai ir aktyvistai, kurie suteikdavo mums žinių. Būdavo tokių, kurie praneša ir mums, ir Kraujeliui. Iš kurgi jis žinodavo mūsų darbo metodus?! Mūsų darbuotojai Kraujeliui nesuteikdavo informacijos, bet iš mūsų agentų atsirasdavo tokių, kurie suteikdavo ir jam. Duodavome užduotį agentui, girdi, taip ir taip padaryk, su tuo ir tuo pakalbėk, nes pas jį gali Kraujelis ateiti, o Kraujelis dažnai apie tai jau žinodavo.

Jis daug negerdavo. Išgerdavo tik su labai patikimais žmonėmis ir nedaug. Išgeria 100 gramų dėl apetito ir ilgai neužsisėdi.

Kartą buvo paruoštas butelis degtinės su migdomaisiais, o agentui nurodyta apsimesti, kad jis negalįs gerti. Tikėtasi, kad migdomieji staugiai suveiks, per pusvalandį Kraujelis užmigs, tada bus duotas signalas mums, o mes atvažiavę jį suimsime.

Viskas būdavo apgalvota, tada jau nebuvo liaudies gynėjų, buvo tik operatyviniai darbuotojai.

Jis sau vaikšto po tris rajonus tai vienur, tai kitur, o mes, jei reikia atlikti kokį darbą, pirma rašome ant popieriaus kiekvienas savo planą. Tuomet peržiūri viršininkas, jei sutinka, galime atlikti operaciją.

O Kraujeliui reikėjo, kad Anykščių ar Molėtų saugumas žinotų, kad jis tuose rajonuose yra. Jis sakydavo: „Nors aš vienas, bet turiu savų žmonių tarp saugumiečių, kurie man viską praneša, todėl vaikštau kur noriu ir niekas manęs nesuima. Aš žinau jų agentus, bet man jų gaila“. Girdėdami šias partizano kalbas, daugelis vengdavo užsiverbuoti, nes jo bijojo.

Sykį Kraujelis buvo prie Pakalnių miško pas vieną ūkininką (paskui mes sužinojome, pas kurį) ir sako: „Aš pažįstu saugumiečius“, - ir vardija jų pavardes. „Juk tai ne paslaptis! Turiu žmonių, kurie man viską praneša apie juos, todėl manęs nesugauna. Nori, aš tau įrodysiu. Tokią ir tokią dieną nuo 12 iki 3 valandos atvažiuos mašina ir stovės ant kalniuko“.

Taip ir padarė. Kraujelis parašė mums laišką (mes žinojome, koks jo rašto braižas), kuriame išdėstė, kad jis nori legalizuotis. Laiške buvo rašoma, kad nėra garantijų, jog jis nebus sušaudytas. Liepė atvažiuoti pamiškėn ir pastatyti savo mašiną su operatyviniu darbuotoju, nurodė, kad būtų geriau, jog tas darbuotojas būtų su uniforma.

Laiškas buvo gautas maždaug prieš savaitę, buvo galima pagalvoti, pasitarti. Apie tai buvo pranešta žmonėms ir rašyta laikraštyje. Buvo paskelbta, kad, jei Kraujelis legalizuosis, jam nebus skirta mirties bausmė ar kalėjimas. Susėdom, tarėmės - nieko nepralošim.

Aš vairavau mašiną. Buvo organizuota apsauga, jei Kraujelis norėtų mane nušauti. Prieš tai patikrinome tą vietą, kad jo nebūtų.

Turėdamas pistoletą, sėdau į mašiną, atvažiavau, sustojau ir sėdžiu. Na ir nieko! Prabėgo trys valandos - ir nei sveikas, nei sudie. Praėjo du žmonės kolūkiečiai, labai įdėmiai pasižiūrėjo į mašiną ir nuėjo. Gal reikėjo patikrinti juos? Vėliau viršininkas klausė, kodėl tų žmonių nesustabdžiau. Atsakiau, kad tokios užduoties nebuvo, man buvo liepta tik sėdėti.

O Kraujelis įrodė „kolūkiečiams“, kad pas jį atvažiavo „savi“ saugumiečiai. Žmonėms jis leido suprasti, kad tikrai turi ryšį su saugumu.

Tuo ir pasibaigė mūsų operacija. Mes tik norėjome paauglėti Kraujelį, įtikinti, kad jis pats pasiduotų. Žinojome, kad jį suimti bus labai sunku.

Vėliau žmonės nesileisdavo užverbuojami. Jie sakydavo: „Sklinda kalbos, kad jis turi ryšį su saugumu, nenorim, nesutinkam“.

Aiškinį, kiek jis pridaręs, nereikia, kad jis „vaikščiotų“. Atsako: „Manęs jis nekliudo, neskriaudžia, ką aš čia kišiuos“.

Partijos komitetas vis klausdavo: „Kaip čia jūs dirbate, jei nėra rezultatų?“

Kraujelis tais laikais rinko „duoklę“. Daugiausia iš brigadininkų, fermų vedėjų. Ateina ir pasako: „Paruošk man tiek ir tiek. Paruošęs padėk ten ir ten“, bet nepasako, kada ateis. Liepia tik paruošti, kad atėjus nesakytų, jog nieko neturi.

Niekaip negalėjom jo susekti. Dirbome toliau, laiškus rašėme maždaug ten, kur jis ateina. Mes žinojome, kur jis ateina, pasakydavo mums, bet: „Buvo, išėjo, nežinia kur“.

Liepiam: „Jeigu dar ateis, atiduok jam laišką“. Sukuriame laišką, kad legalizuotųsi, kad yra Vyriausybės garantiniai laiškai, kuriuose nurodoma, kad už praeitį nebus baudžiamas, nors patys nežinojom, ar jam dovanotų... Gal mirties bausmės netaikytų, bet vis tiek... Tačiau šie garantiniai laiškai jo neįtikino.

Jis nekvailas vyras buvo. Jautėme pagarbą jam, kad mums nepakliūva.

Buvo užverbuotas jo tikras pusbrolis, jam buvo duotas net pistoletas. Su pusbroliu tai ir Kraujelis daugiau išgėrė, bet pusbrolis labiau pasigėrė negu Kraujelis. Išeinant jam pro duris, girtas pusbrolis šovė ir nepataikė. Neprisimenu, ar sužeidė Kraujelį, bet jis liko gyvas. Po šio įvykio Kraujelis pradėjo nepasitikėti savo artimais giminaičiais.

Kad moterimi apsirengdavo - tikrai taip buvo. Dienos metu taip net viešai pasivaikščiოდavo. Net artimieji, kurie jį pažinojo ir mums pranešdavo apie jį, neatpažindavo, sakydavo: „Kaip aš jo nepažinau?" Kraujelis sakydavo: „Mačiau, kaip praėjai, ir tu manęs nepažinai". - „Tai kad ten kokia boba ėjo!" O jis buvo taip pakumpęs, susirietęs. „Taigi aš ėjau", - sakydavo Kraujelis.

Todėl jo žmonės ir neišdavė, nes jis jų neskriausdavo. „Tegul jis dėl manęs šimtą metų vaikšto", - sakydavo jie.

Būdavo operacijų, kai reikėdavo patikrinti agentūros nurodytą žmogaus sodybą, į kurią gali ateiti Kraujelis.

Pasalose pastatydavom po vieną karininką.

Misiukonis tada Anykščiuose dirbo, jaunas dar buvo. Sakydavo: „Nusibodo man čia sėdėti, noriu į Vilnių išvažiuoti".

Būdavo, kieme pastato pasalą, vieną, kitą, trečią ir laukia, kol Kraujelis užeis, o kiti būna viduje. Tokia buvo Misiukonio veikla.

Kraujelis paskirtu laiku neateidavo. Jis ateidavo anksčiau arba vėliau.

Dabar apie paskutinę operaciją. Jis buvo su Snukiškyte susirašęs (susituokęs bažnyčioje). Mes ją pasikviesdavome pasikalbėti - gal kaip nors įtikinsim tą jo sugyventinę. Ji ir sūnų pagimdė jam.

Norėjom išsiaiškinti - sėdim ir kalbam. Tichomirovas pašneka, man leidžia pašnekėt. Nusibosta ir kalbėti nuo ryto iki vakaro. Ji sėdi, raudonuoja, matosi, kad jaudinasi. Aiškini, kad toks gyvenimas, mes žinom, kad yra sūnus.

„Nežinau, girdėjau, kad toks Kraujelis yra, ką žinau, kur jis yra", - atsakydavo Snukiškyte.

Snukiškyte turėjo tetą. Si teta apsijuosę pagalve, lyg lauktųsi. Ji jau gerokai vyresnė buvo. Žmonės ėmė kalbėti: „Iš kur čia seniai susigavo vaiką?" Snukiškyte (tikroji motina) gyveno pas seserį, pasislapstė tą laiką, kol pagimdė. Snukiškytės sūnus gavo tetos pavardę. Teta ir užaugino tą vaiką savo pavarde.

Pas Snukiškytės tetą buvo rengiamos pasalos, bet rezultatų nebuvo. Jei pavojaus nebūdavo, namiškiai norėdami įspėti pas Snukiškytę ateinantį Kraujelį sutartoje vietoje pakabindavo kibirą.

Pasalos būdavo rengiamos ir pas Snukiškytę, Kraujelio sugyventinę. O to Kraujelio vis nėra. Ką ten sulauksi, jei ji nuneša kibirą, pastato, o jis ateidamas mato, kad yra pasala.

Taip prasėdi ir nieko nepeši. Būdavo, atvažiuoja saugumiečiai iš Vilniaus, iš kitų rajonų - ir nieko, jokių rezultatų.

Sužinojome tiksliai, kad jis yra vienoje vietoje. Reikėjo sutelkti dides pajėgas operacijai atlikti, todėl atvažiavo ir Dušanskis iš Vilniaus. Organizavo trijų rajonų pajėgas - jų buvo nemažai, ginkluotos PPŠ automatais. Buvo prokuroro sankcija - pagal viską, kaip reikiant. Bylą vedė Tichomirovas.

Kai vykdavo operacija, tai aplink išstatydavo operatyvinius darbuotojus, nes galėdavo įvykti susišaudymas. Kas stovėdavo už tvarto, kas - pas kaimyną, dar pas kitą kaimyną iš kitos pusės. Bet aš tada niekur nedalyvavau, nes buvau susižeidęs - po autoavarijos buvau operuotas, galėjau šaudyti tik kaire ranka.

Krata vyko nuo ryto. Dušanskis vaikšto, vadovauja. „Kaip čia gali būti, kad jo nėra?“

Snukiškyte stovi prie pečiaus visa raudona, matosi, kad jaudinasi, atrodo, kad jis yra, bet nieko nesako. Sakom: „Mes išversim viską, bus susišaudymas“. O ji neina, stovi prie pečiaus ir viskas.

Sesers vaikus išvedėme pas kaimynus. Kai vyko paieška, su sesers vyru visi pakalbėjome: „Pasakyk, kam reikia aukų?! Čia mes rasim, mums gi žinoma, kad jis čia yra. Tavo namuose yra bunkeris, mums tai aišku“. Tas vyras nieko nesako. Troboj liko tik Snukiškyte ir jos švogeris.

Tariasi visi: ir Tichomirovas, ir kiti. „Kaip čia gali būti, perkūnas, gal eiti tvartan pažiūrėti?!“ Ten irgi nieko nėra.

Daržinėje pradėjome laužti, ieškoti - nieko nėra.

Vėl tariausi Dušanskis: „Kaip čia gali būti, gal blogas signalas?" Gal apsirikta - kyla abejonių.

O prieš mums įeinant į vidų, vyrai sakė, kad iš gonko pusės kibirai barškėjo.

Kaip gudriai buvo padarytas tas bunkeris! Iš vienos krosnies pusės buvo prieangiukas, o iš kitos - kūreno ugnį.

Šiuos kibirus nuėmėme nuo suoliuko priemenėj. Kaip ten buvo, ar Dušanskis, ar kas sako: „Atitrauk tą suolą!" O jo atitraukti negalima - prikalta prie sienos. Reikia jį plėsti. Rodos, iš Molėtų milicininkas (buvo milicininkų ir iš kitur), kurį paskui sužeidė, atplėšė jėga tą suoliuką, matom - perpjauta, yra išpjova. Kad užmaskuotų tą lentą, pastatytas suoliukas. Aišku, kad čia išėjimas-anga.

Dušanskis sako namo šeimininkui: „Sakyk, sakyk Kraujeliui, kad jis išlįstų iš ten".

Mes - į šoną, į šoną, juk surastas jis pradės šaudyti. Šeimininkas sako: „Nieko ten nėra, nežinau, ir viskas". Tą pačią giesmę gieda: „Ko čia ieškot, kam čia verčiat viską?"

O Dušanskis sako: „Stokis čia, bet, jei jis pradės šaudyti, tu pirmas žūsi. Sakyk, sakyk, kurioj vietoj, kur įėjimas, mes gi kitoje pusėje, o jis šaudys čia - tave pirmą nušaus. Kitur pečius, nėra kur šaudyt, tik čia jam pilt".

Dušanskis davė jam laužtuvą ir liepė laužti.

„Ką aš išlaušiu?" - klausia lauždamas.

Paskui kažkuris vyrų paėmė tą laužtuvą, o šeimininkas stovi prieky pastatytas. Belaužiant - plykst - iš vidaus pradėjo šaudyti. Mes visi išbėgome. Man pagal planą buvo numatyta vieta prie tos sodybos, nes buvo spėjama, kad jis gali laukti sutemos, ir bus sunku jį sulaikyti.

Kai driokstelėjo, tai stovintį šeimininką sužeidė.

Snukiškytė liko viduje.

Iš Vilniaus buvo tardytojas Vytė (Vytė - žydas, negi kiš galvą po kulka). Vyko susišaudymas. Stogo balanės (gontai) tik krito. Vienas operatyvininkas išgirdo, kad kažkas lipa ant gryčios. Užlipa viršun - pašau-do, nulipęs pašau-do per langą. Kaip vėliau pasakojo Snukiškyte, Kraujelio planas buvo sužeisti mūsų darbuotoją ir šunį, kad būtų lengviau pabėgti persirengus moteriškais drabužiais.

Laikas slinko, jau artėjo prieblanda, o vis šaudėsi. Tichomirovas buvo ginkluotas tik pistoletu. Dalyvavo iš Anykščių KGB darbuotojas Šinkeliovas. Jis buvo labai aktyvus. Paskui gyrėsi, kad tik jo dėka Kraujelis „pasikėlė pastogėn“. O Vytė pasišalino už tvarto.

Jau temo, atrodo, Tichomirovas ar Dušanskis nutarė: „Reikia perduoti raštelį Snukiškytei, kad nieko nebus, vis tiek mes jo nepaleisim, bus padegta gryčia ir jis pats išrūks“.

Parašėme raštelį. Ją iškvietėme už tvarto, kur mes buvome, ir ją padavėme. Ji nusinešė raštelį į vidų, o po kiek laiko viskas nutilo. Per tą laiką jokios reakcijos. Neprisimenu, ar jis parašė atsakymą.

Kaip vėliau pasakojo Snukiškyte, jis laukė nakties. Jo tikslas buvo sulaukti tamsos ir pabėgti. Ten dar slidės buvo, sakė, jomis važiuosias. Bet pirmiausia norėjo sužeisti, nušauti ką nors, kad panika apimtų saugumiečius. Tada jis savus gelbėtų ir pats bėgtų. Kraujelis sužeidė tik milicininką iš Molėtų, dar, tiesa, šunį nušovė.

Raštelis nepaveikė, vyko susišaudymas, vis šaudė tas Anykščių Šinkeliovas (jis buvęs kare, ar kur, kad buvo toks aktyvus).

Kai Kraujelis užlipo į pastogę, ją sužeidė. Kai sužeidė, suprato, kad jau niekur nepabėgs. Jis padavė savo pistoletą Snukiškytei prašydamas perduoti sūnui kaip atminimą.

Kraujelis turėjo keletą ginklų. Pistoletą per tą sumaištį išnešė į tvartą, paskui suradome. Jis buvo įdėtas į kibirą, kad nebūtų įtarimo.

Kraujelis atsisveikino su Snukiškyte: „Žiūrėk, gyvenk, saugok sūnų, augink!“ (sūnus jau buvo paaugęs).

Po to jis įsiremė sau automata ir nusišovė.

O mums neaišku - ar sužeistas, ar ne, o Snukiškytė išėjusi į kiemą pasakė: „Nebėra jau, nebėr!”

Mes dar netikim. Dušanskis sako: „Kam mums rizikuoti, kam kišti galvą, jei dar šaus iš vidaus. Pasakyk, ar jis tikrai nušautas, kaip ten yra?” - „Jis tikrai nebegyvas... guli nusišovęs, atsisveikino”.

Po kiek laiko visi suėjome į vidų ir radome pastogėje nuvirtusį aukštiełninką. Stipresni paėmė jį ir nutraukė žemyn. Surinkome ginklus, Vytė, tardytojas iš Vilniaus, surašė protokolus, kaip čia viskas įvyko, ir ruošėmės išvažiuoti.

Švogerio žaizdą sutvarstė ir jam dar moralus skaitė: „Tu matai ką tau padarė, mes gi sakėme, kad gali būti susišaudymas, ir tau kliuvo”.

Juos abu kartu su Molėtų sužeistu milicininku nuvežė į Utenos ligoninę.

Paskui Kraujelį nuvežė sunkvežimiu. Snukiškytė klausė: „Tai kodėl nešnekėjai, nesakei tiesos?” - „Man gi jis tai vyras”. - „Tai koks tau vyras, tavo pavardė kita, ar tu su juo gyvenai?” - „Bet man dūšioj vyras, aš turiu sūnų nuo jo, kaip aš galėjau jums pranešt”. - „Kodėl tuo rašteliu jis nepatikėjo?” - „Aš nepasiduosiu gyvas!” - sakė Antanas.

Vėliau lavoną atvežė į tą garažą Utenoje. Čia atėjo dar iš vietinės valdžios pasižiūrėti Kraujelio. Viską tvarkė vilniečiai, mes ten nieko... Jį išvežė, mes nežinojome kur. Po visų procedūrų (lavono apžiūros, skrodimo ir kitų formalumų) neaiškino nieko... Užkasė kur nors pakeliui, ir viskas.

Švogeris buvo sunkiai sužeistas. Jei būtų gyvas likęs, vis tiek būtų gavęs kalėjimo už slėpimą.

Šaltiniai ir literatūra

1. Jurevičius J. Nuo Kaniūkų aukštumų [Autoriaus eilėraštis, parašytas 2003 m., skirtas A. Kraujeliui atminti]. - Jonava, 2004, p. 16.
2. Demenokas G. Viską dirba sąžiningai // Vakarinės naujienos. - 1985, birželio 27 (Nr. 148), p. 2.
3. A. Kraujelio baudžiamoji byla Nr. 181, arch. Nr. 47478/3.
4. Šiukščius A. Nenugalimas: Apybraiža apie partizaną A. Kraujelį // Laisvės kovų archyvas. - 1994, Nr. 10, p. 140-168: portretai, grupinės nuotr., iliustr.
5. Paskutinis Lietuvos partizanas // Kaimų istorijos / sud. R. Masteika. - Vilnius, 1995. T. 1, p. 297-316: iliustr., grupinės nuotr.
6. Kudreikis H. Siaubūnas - paskutinis Lietuvos partizanas // Draugas (Čikaga). - 1994, liepos 20 (Nr. 139) p. 4: iliustr.
7. Bakutis L. Gyvenimo vardu // Liaudies gynėjų žodis: (straipsnių rinkinys). - Vilnius, 1988, p. 21-35.
8. A. Kraujelio šeimos trėmimo byla. Arch.Nr. 33281/5.
9. Tylaitė-Sakalauskienė B. Ilgas ir sunkus kelias į laisvę // Laisvės kovų archyvas. - 1997, Nr. 20, p. 51, 151, 178: grupinė nuotr..
- 10-16. Aukštuolis R, Valys S. Prakeikimas telydi žudikus: (Dokumentinė apybraiža) // Tarybiniu keliu (Molėtai). - 1960, kovo 12 (Nr. 20), p. 3; 1960, kovo 16 (Nr. 21), p. 3; 1960, kovo 19 (Nr. 22), p. 2, 3; 1960, kovo 30 (Nr. 23), p. 4; 1960, balandžio 2 (Nr. 26), p. 2; 1960, balandžio 13 (Nr. 29), p. 3; 1960, balandžio 20 (Nr. 31), p. 3.
- 17-20. Vinciūnas S. Kruvinai pėdsakai: (Dokumentinė apybraiža) // Kolektyvinis darbas (Anykščių r.). - 1960, vasario 21 (Nr. 16), p. 3, 4; 1960, vasario 28 (Nr. 18), p. 3; 1960, kovo 10 (Nr. 21), p. 3, 4; 1960, kovo 13 (Nr. 22), p. 2, 3.
21. Ganusauskas E. Paskutinio partizano gyvenimo ir mirties mįslės // Lietuvos rytas. - 2000, vasario 26 (Nr. 47), p. 7.
22. A. Kraujelio baudžiamoji byla Nr. 181, arch. Nr. 47478/3, t. 2, p. 286.
23. (LYA, f. K-1, ap. 58, b. 47478/3, t. 4, l. 30-33).
24. (LYA, f. K-1, ap. 3, b. 51, 29).
25. (LYA, f. K-1, ap. 58, b. 47478/3, t. 4, l. 40-41).
26. J. Snukiškytės baudžiamoji byla Nr. 200, arch. Nr. 47457/3.
- 27-28. Likviduotas banditas // Tiesa. - 1965, kovo 31 (Nr. 75), p. 4; Valstiečių laikraštis. - 1965, balandžio 2 (Nr. 39), p. 4.
29. Driskiuvienė A. Paminėtos 40-tosios paskutinio Aukštaitijos partizano Antano Kraujelio-Siaubūno metinės // Utenis. - 2005, balandžio 19 (Nr. 45), p. 3, 4: iliustr.

Priedai

Life Sacrificed for Motherland

JANINA ŠYVOKIENĖ

Antanas Kraujelis (25 October 1928 - 17 March 1965) dedicated all his short life to the struggle against occupation. In 1946-1947 he worked as a liaison to partisans, had a gun. During 1948-1965 he was partisan Pabaissa, Siaubūnas ("Monster") of the Vytautas Command. The purpose of his life was to struggle against occupants from beginning to end. He honorably won the hard fight, lived and died as a free man.

All forces were resorted to in order to take partisan A. Kraujelis alive or to liquidate him, highest rewards were offered to those who would have found him. But people loved and guarded Antanas. He did not surrender, nor did he go to get legalized though was constantly urged to do so. Youth, tenacity, courage, determination, love to Motherland and hatred against occupants surmounted. Nearby were his loving wife Janina and son Antanas who had to suffer in the children's home. When Janina returned from prison, she took her son back through courts.

Siaubūnas would say to his relatives, „I may not live to see freedom, but you certainly will. Lithuania will be free". His words have come true. He asked his relatives to bury him worthily. However so far we do not even know the place where his body is hidden.

His parents, sisters were deported twice. Unceasing interrogations and victimizations attended all members of the family. Parents and sisters went through a nondescript path of torments.

On 17 March 1965 during the army operation supervised by KGB major Nachmanas Dušanskis in the house of Ona and Antanas Pinkevičiai, A. Kraujelis shot himself, after having destroyed his documents.

His body was taken to Utena town, and KGB junior lieutenant Marijonas Misiukonis signed the identification statement.

On 17 December 1997 A. Kraujelis was recognized as a volunteer warrior. On 10 June 1998 he was granted the rank of senior lieutenant. On 22 May 1998, A. Kraujelis was awarded the 3rd Class Order of Vytautas Cross (posthumously).

Memories of parents, sisters, other people who knew partisan A. Kraujelis-Siaubūnas - about his short, but very hard and meaningful life and work are rendered. Photographs and documents as well as narrations about an attempt on the partisan's life by his sometime friend Edmundas Satkūnas and Bronius Kalytis-Siaubas have been collected from people and KGB archives. The bibliographical list about A. Kraujelis-Siaubūnas, the last active partisan of the Vytautas Command, is presented.

I anglų k. vertė VIRGINIJA ŽALIENĖ

Literatūra apie paskutinį Vytauto apygardos partizaną Antaną Kraujelį-Siaubūną (1925 10 28-1965 03 17)

Sudarė ALGIMANTAS JAKIMAVIČIUS, JANINA ŠYVOKIENĖ

- 1-7. Aukštuolis P., Valys S. Prakeikimas telydi žudikus: (Dokumentinė apybraiža) // Tarybiniu keliu (Molėtai). - 1960, kovo 12 (Nr. 20), p. 3; 1960, kovo 16 (Nr. 21), p. 3: portr.; 1960, kovo 19 (Nr. 22), p. 2, 3; 1960, kovo 30 (Nr. 23), p. 4; 1960, balandžio 2 (Nr. 26), p. 2; 1960, balandžio 13 (Nr. 29), p. 3; 1960, balandžio 20 (Nr. 31), p. 3.
8. Kalytis B. Gyvenimą pradedu iš naujo // Kolektyvinis darbas (Anykščių r.). - 1960, gruod. 18 (Nr. 102), p. 3, 4.
- 9-12. Vinciūnas S. Kruvini pėdsakai: (Dokumentinė apybraiža) // Kolektyvinis darbas (Anykščių r.). - 1960, vasario, 21 (Nr. 16), p. 3, 4; 1960, vasario 28 (Nr. 18), p. 3; 1960, kovo 10 (Nr. 21), p. 3, 4; 1960, kovo 13 (Nr. 22), p. 2, 3.
1965
13. Katinas R. Kurmiai dienos šviesoje // Lenino keliu (Utena). - 1965, rugsėjo 11 (Nr. 108), p. 3, 4.
- 14-15. Likviduotas banditas // Tiesa. - 1965, kovo 31 (Nr. 75), p. 4; Valstiečių laikraštis. - 1965, balandžio 2 (Nr. 39), p. 4.
1975
16. Lietuviai kariai laisvajame pasaulyje // Karys (JAV). - 1975, sausis (Nr. 1), p. 32.
1988
17. Bakutis L. Gyvenimo vardu // Liaudies gynėjų žodis: (str. rink.). - Vilnius, 1988, p. 21-35.
18. Kerulis L. Pokario Lietuvos laisvės kovotojai // Pasaulio lietuvių archyvas. - Čikaga, 1988, p. 116.

* Čia pateikiamuose 1960-1965 metų rašiniuose Lietuvos partizanai vadinami miškiniais, banditais ir pan., iškraipytai aprašyti istoriniai faktai, tačiau sovietinių laikraščių straipsniai įtraukti į šią literatūros sąrašą, nes juose minimas ir paskutinis Lietuvos partizanas Antanas Kraujelis.

1989

19. Partizano keliu: (Pergyventi prt. Ryto atsiminimai 41 6 10-49 12 31). 1 d. // Laisvės kovų archyvas. - 1989, p. 49, 64: grupinės nuotr.

1990

20. Kovoianti Lietuva 1944-1954. Rezistencijos fotonuotraukos, parodos katalogas / parengė V. Gilys ir P. Jaruševičius. - Kaunas, 1990, p. 108: grupinė nuotr.

1991

21. Šiukščius A. Kraujelis Antanas (paskutinis slapyvardis - Siaubūnas) // Už mylimą Tėvynę // - Utena, 1991, p. 28-30, [23-25]: grupinės nuotr.

1992

22. Antanavičienė N. Vienu mažiau ar daugiau turgaus aikštėje... // Lietuvos aidas. - 1992, sausio 25 (Nr. 17), p. 7.
23. Atitaisymas // Tremtinys. - 1992, liepa, (Nr. 14), p. 4.
24. Girsteitis P. Paskutiniam Lietuvos partizanui // Utenis. - 1992, birželio 17 (Nr. 48), p. 1: iliustr.
25. Ir man rūpi tiesa (Kita nuomonė) // Vilnis. - 1992, vasario 25 (Nr. 15-16), p. 5.
26. Kazlas M. Skiemonių žuvusieji // Tremtinys. - 1992, balandis, (Nr. 7), p. 3.
27. Narvydas R., Bajorūnas A. „Vienu daugiau ar mažiau turgaus aikštėje..." // Lietuvos aidas. - 1992, vasario 1 (Nr. 22), p. 7.
28. [Skelbimas apie Lietuvos partizano Antano Kraujelio paminklo atidengimo iškilmes] // Lietuvos aidas. - 1992, birželio 11 (Nr. 113), p. 7.
29. Skelbimai [prašoma liudijimų rezistencijos dalyvio pažymai gauti] // Tremtinys. - 1992, spalio, (Nr. 20), p. 4.
30. Smetona E. Paskutinis partizanas // Žibury (Anykščiai). - 1992, liepa, (Nr. 6), p. 2.
31. Sprindys M. Apie paminklo pašventinimą // Tremtinys. - 1992, liepos 1 (Nr. 13), p. 4: iliustr.
32. Šiukščius A. Paskutinis garbingai žuvęs // Tremtinys. - 1992, balandžio 4 (Nr. 8), p. 3: grupinė nuotr.

1993

33. Birželio 16 diena: Paminklas paskutiniam Lietuvos partizanui // Lietuvos aidas. - 1993, birželio 16 (Nr. 114), p. 16. - (Kalendorius).
34. Jankauskas J. Atsiminimai: Skiriu motinai Leokadijai. - Vilnius, 1993, p. 65

1994

35. Atmintis. Lietuvos partizanai // Žibury (Anykščiai). - 1994, kovas (Nr. 3), p. 3: grupinė nuotr.

36. Baranauskas J. Apybraiža apie paskutinį Lietuvos partizaną, kurio dvi seserys gyvena Kaišiadoryse // Kaišiadorių aidai. - 1994, liepos 20 (Nr. 58), p. 3.
 37. Kajokas S. Norėčiau paklausti... // Tremtinys. - 1994, kovas, (Nr. 5), p. 5.
 38. Kudreikis H. Siaubūnas - paskutinis Lietuvos partizanas // Draugas (Čikaga). - 1994, liepos 20 (Nr. 139), p. 4: iliustr.
 39. Laisvę mylime labiau mes už gyvenimą [Apie pasipriešinimo dalyvio kryžiaus įteikimą Antano Kraujelio tėvui] // Lietuvos aidas. - 1994, sausio 25 (Nr.16), p. 1, 6.
 40. Lietuvos kalendorius / [Sud. ir redaktorė D. Balsytė]. - Vilnius: Metskaitliai, 1994, p. [25].
 41. Sakalauskaitė R. Lietuvoje viskas blogai. Ar gali būti dar blogiau? [Minimas pasipriešinimo dalyvio kryžiaus įteikimas Antano Kraujelio tėvui Steponui] // Lietuvos rytas. - 1994, sausio 25 (Nr. 16), p. 1-2.
 - 42,43. Šiukščius A. Neblėsta didvyrių garbė niekad... // Savanoris. - 1994, vasario 10 (Nr. 4), p. 4: grupinės nuotr.; vasario 24 (Nr. 24), p. 4: grupinė nuotr.
 44. Šiukščius A. Nenugalimas: Apybraiža apie partizaną Antaną Kraujelį // Laisvės kovų archyvas. - 1994, Nr. 10, p. 140-168: portretai, grupinės nuotr.
 - 45-50. Šiukščius A., Čalnaris A. Paskutinis Lietuvos partizanas // Valstiečių laikraštis. - 1994, vasario 15 (Nr. 14), p. 4; vasario 19 (Nr.15), p. 8; vasario 26 (Nr. 17), p. 8; kovo 5 (Nr. 19), p. 4; kovo 12 (Nr. 21), p. 8; kovo 19 (Nr. 23), p. 9: nuotr., grupinė nuotr. - (Atmintis).
- 1995**
51. Lietuvos kalendorius / [Sud. ir redaktorė D. Balsytė]. - Vilnius: Metskaitliai, 1995, p. [35]..
 52. Paskutinis Lietuvos partizanas // Kaimų istorijos / sud. R. Masteika. - Vilnius, 1995. T. 1, p. 297-316: iliustr., grupinės nuotr.
 53. Šiukščius A. Oi neverk, motušėle ...II Utenis. - 1995, kovo 28 (Nr. 37), p. 2, 3: iliustr.
 54. [Žinutė apie A. Kraujelio žūties 30-mečio minėjimą] // Lietuvos aidas. - 1995, kovo 16 (Nr. 52), p. 22.
- 1996**
55. Abarius L. Lietuvos partizanų Šiaurės-Rytų srities 3-ioji Vytauto apygarda (1945-1952 m.): Istorinė apžvalga // Laisvės kovų archyvas. - 1996, Nr. 16, p. 51, 52, 107.
 56. Aržuolaitis P. Knyga „Kaimų istorijos“, kurioje minimas A. Kraujelis] keliauja pas skaitytoją // Valstiečių laikraštis. - 1996, balandžio 20 (Nr. 30), p. 6: iliustr.

57. Balčiūnas D. Vienos išdavystės istorija // Partizanų kovos Šiaulių krašte / sud. A. Malinauskaitė, B. Maskaliūnas, G. Šimoliūnienė. - Šiauliai, 1996, p. 136.
58. Gaškaitė N., Kuodytė D., Kašėta A., Ulevičius B. Lietuvos partizanai 1944-1953 m. - Kaunas, 1996, p. 93: portr., 292, 296: portr., 302: grupinė nuotr., 307: grupinė nuotr., 309-311: nuotr., 356, 491: portr., grupinės nuotr.
59. Gurskis V. Lietuvių laisvės kovos 1940-1990: (Istorijos bruožai). - Vilnius, 1996, p. 47.
60. Lietuvos kalendorius / [Sud. ir redaktorė D. Balsytė]. - Vilnius: Metskaitliai, 1996, p. [32],
61. Lietuvos partizanų kovos ir jų slopinimas MVD-MGB dokumentuose 1944-1953 metais / sud. N. Gaškaitė, A. Kašėta, J. Starkauskas. - Kaunas, 1996, p. 618.
62. Partizaninio karo pabaiga // N. Gaškaitė. Pasipriešinimo istorija 1944-1953 m. - Kaunas, 1996, p. 141: grupinė nuotr., 142, 164.
63. Šiaurės Rytų sritis=Šiaurės Rytai region / parengė E. Jakimavičius // Kovo-janti Lietuva 1944-1953. - Vilnius, 1996, p. 75: nuotr., 87: portr.
- 1997**
64. Kasparas K. Teorinė pasipriešinimo samprata ir klasifikacija // Laisvės kovų archyvas. - 1997, Nr. 20, p. 241.
65. „Lietuvos aidas“ kalendorius. Kovo 15, 16 ir 17 diena [Apie A. Kraujelio žūtį 1965 m.] // Lietuvos aidas. - 1997, kovo 15 (Nr. 51), p. 32.
66. Lietuvos kalendorius / [Sud. ir redaktorė D. Balsytė]. - Vilnius: Metskaitliai, 1997, p. [32],
67. Šiukščius A. Vaikinas nuo Dubingių // Laisvės kovų archyvas. - 1997, Nr. 22, p. 215-219.
68. Tylaitė-Sakalauskienė B. Ilgas ir sunkus kelias į laisvę // Laisvės kovų archyvas. - 1997, Nr. 20, p. 51, 151, 178: grupinė nuotr.
69. Vaikinas nuo Dubingių // Kaimų istorijos / sud. R. Masteika. - Vilnius, 1997. T. 2, p. 238-242: iliustr.
70. Visockas G. Išdavikas gyvena Vilniuje: KGB agento smogiko „Siaubo“ pėdsakais // Valstiečių laikraštis. - 1997, gruodžio 13 (Nr. 51), p. 7: grupinė nuotr., iliustr. - (Atmintis).
- 1998**
71. Jankus G. Kaip žuvo paskutinis Aukštaitijos partizanas Antanas Kraujelis // Naujoji akistata. - 1998, gegužės 15 (Nr. 38), p. 9: iliustr. - (Istorija).
72. Kontrimavičius T. Pagerbtas paskutinis partizanas // Lietuvos rytas. - 1998, spalio 26 (Nr. 250), p. 18.

73. Kviečiame dalyvauti renginyje paskutiniojo Vytauto apygardos partizano Antano Kraujelio-Siaubūno 70-osioms gimimo metinėms paminėti. - Vilnius: Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras, 1998. - Kvietimas (sulankst. į 2 d.): portr., grupinės nuotr.
74. Lietuvos kalendorius / [Sud. ir redaktorė D. Balsytė]. - Vilnius: Metskaitliai, 1998, p. [36],
75. Nesugaunamasis partizanas // Lietuvos žinios. - 1998, gruodžio 29 (Nr. 166), p. 9. - (Juodasis puslapis).
76. Oi neverk, motinėle, sūnaus ... // Utenis. - 1998, spalio 29 (Nr. 127), p. 3: grupinės nuotr.
77. Paminėtos paskutiniojo Aukštaitijos partizano Antano Kraujelio 70-osios gimimo metinės // Vilnis (Laikraštis Molėtų kraštui). - 1998, spalio 30 (Nr. 85), p. 1.
78. Paskutinio Lietuvos partizano žūties bylą dar gaubia paslaptys // Lietuvos aidas. - 1998, gruodžio 29 (Nr. 254), p. 3.
79. Prokurorai tiria partizano žūtį // Lietuvos rytas. - 1998, lapkričio 17 (Nr. 269), p. 3.
80. Rupainis A. Partizanų karo kronika [Minima A. Kraujelio žūtis] // Voruta. - 1998, birž. 6 (Nr. 23), p. 15. - (Lietuvos vardo paminėjimo tūkstantmečiui).
81. Rutkauskienė R. Minimos partizano [70-osios gimimo] metinės // Lietuvos aidas. - 1998, spalio 24 (Nr. 210), p. 4. 67.
82. Seime pasiūlyta... [Rašoma ir apie partizano Antano Kraujelio-Siaubūno apdovanojimą po mirties 3-iojo laipsnio Vyčio Kryžiaus ordinu] // Lietuvos aidas. - 1998, gegužės 23 (Nr.100), p. 3: iliustr.
83. Spalio 25 diena [Zinutė apie A. Kraujelio-Siaubūno 70-ąsias gimimo metines] // Dienovidis. - 1998, lapkričio 6-12 (Nr. 40), p. 4.
84. Stasiškis A. [Kreipimasis į LR Generalinį prokurorą] // Utenis. - 1998, spalio 29 (Nr. 127), p. 3.
85. Stundžia M. Ažuolai žaliuos... // Savivaldybės žinios. - 1998, gruodžio 3 (Nr. 23), p. 7: grupinė nuotr.
86. Šimėnas A. Kovoje dėl Lietuvos laisvės. - Kaunas, 1998, p. 78, 79.
87. Šiukščius A. „Aš laisvės nesulaukiau ... „: Pagerbtas Aukštaitijos partizanas // Tėviškės žiburiai (Kanada). - 1998, gruod. 29 (Nr. 52), p. 3: portr., iliustr.
88. Šiukščius A. Kovoje nepalūžęs // Utenis. - 1998, spalio 22 (Nr. 124), p. 4: portr., iliustr.
89. Šiukščius A. Neeiliniam partizanui - neeilinė pagarba // Tremtinys. - 1998, lapkričio 13 (Nr. 42), p. 7.

90. Šiukščius A. Tėvukas [Apybraiža apie partizano tėvą Steponą Kraujelį, atšventusį 95-metį] // Utenis. - 1998 birželio 4 (Nr. 65), p. 6: iliustr. - (Mūsų apskrityje).
91. Tiriamos Lietuvos partizano nužudymo aplinkybės // Respublika. - 1998, lapkričio 13 (Nr. 265), p. 5.
92. Trumpai...[apie būsimą Antano Kraujelio 70-mečio minėjimą Utenoje] // Vilnis (Laikraštis Molėtų kraštui). - 1998, spalio 23 (Nr. 83), p. 4.
93. Visockas G. Paskutinis Lietuvos partizanas // Valstiečių laikraštis. - 1998, lapkričio 3 (Nr.88), p. 9:portr., grupinė nuotr. - (Atmintis).
94. Vorutos kalendorius: kovo 17 [Minima A. Kraujelio žūtis] //Voruta. - 1999, kovo 14 (Nr. 11), p. 5.
95. Zabulis B. Pagerbiant Antano Kraujelio atminimą // Utenis. - 1998, lapkričio 3 (Nr. 129), p. 2: iliustr.
- 1999**
96. Antanas Kraujelis-Siaubūnas // Lietuvos naikinimas ir tautos kova (1940-1998) / sud. I. Ignatavičius. - Vilnius, 1999, p. 238,262,308-309, 321-323: portr.
97. Berija ir jo parankiniai Lietuvoje /Sud. - J. Banevičius, Kaunas, 1999, p.82-84, 301: nuotr.
98. Brilingas A., Buivienė J., Jurgaitienė G., Zaleckytė G. Vorutos kalendorius: Kovo 14-20 [Minima A. Kraujelio žūtis] //Voruta. - 1999, kovo 20 (Nr. 11), p. 4.
99. Čalnaris A. Gulėjimas kryžium. - Vilnius, 1999, p. 94-98.
100. Grudzinskas L. Paskutinis Lietuvos girių sakalas // Blaivioji Lietuva. - 1999, liepa, (Nr. 6), p. 2: portr. - (Lietuvos didžiavyriai).
101. Lietuva. Praeitis, kultūra, dabartis / sud. S. Žukas. - Vilnius, 1999, p. 210: portr.
102. Lietuvio kalendorius / [Sud. ir redaktorė D. Balsytė]. - Vilnius: Metskaitliai, 1999, p. [47].
103. Meilus A. Amžina šlovė skudutiškiesiems, žuvusiems dėl Lietuvos nepriklausomybės // Utenos apskritis („Utenio" priedas). - 1999, lapkričio 27 (Nr. 66), p. 2: iliustr.
104. Okupacijos, pasipriešinimas, tremtys: Lietuva 1794-1953 / Lietuvos nacionalinis muziejus. - Vilnius, 1999, p. 177: portr., iliustr.
105. Paskutinio Lietuvos partizano žūtį gaubia paslaptys // Ūkininko patarėjas. - 1999, sausio 12 (Nr. 4), p. 6.
106. Skudutiškio krašto partizanai, jų rėmėjai ir ryšininkai / sud. J. Jankauskas. - Vilnius, 1999, p. 5,13,16,17,19, 27-48, 68, 70-73: portr., iliustr.

107. Akistatos: Partizano A. Kraujelio žūties vieta... // Lietuvos žinios. - 2000, vasario 24 (Nr. 45), p. 1: iliustr.
108. Alčiūnaitė K. Dirbdamas KGB M. Misiukonis kasmet gaudavo po apdovanojimą // Lietuvos aidas. - 2000, vasario 26 (Nr. 39), p. 2: iliustr. - (Naujienos).
109. Antanas Stasiškis: Sutrypta visuomenės santvarkos idėja // Lietuvos aidas. - 2000, vasario 22 (Nr. 35), p. 3. - (Naujienos).
110. [Antano Kraujelio žuvimo vieta (nuotrauka)] // Sandraiva. - 2000, rugsėjis, (Nr. 22), p. 18: iliustr.
- 111-113. Aukštaitijos partizanų prisiminimai / sud. R. Kaunietis. - Vilnius, 2000, t. 2 (2), p. 559; 2001, t. 3, p. 565: grupinė nuotr., 2004, t. 4, p. 438.
114. Blogiausia būtų atsidurti sribų Lietuvoje: [pokalbis su Seimo Pirmininku prof. Vytautu Landsbergiu / kalbėjosi K. Dobkevičius] // XXI amžius. - 2000, kovo 29 (Nr. 23), p. 11.
115. Bruveris V. Partizano sesės neranda kelio prie brolio kapo // Lietuvos aidas. - 2000, vasario 24 (Nr. 37), p. 1, 14: portr.
116. Cibienė J. Vienintelis troškimas // Tremtinys. - 2000, balandžio 6 (Nr. 13), p. 7: iliustr..
117. Dobkevičius K. Jis mirė laisvas žmogus // XXI amžius. - 2000, kovo 29 (Nr. 23), p. 1, 7: iliustr., portr. - (Atmintis).
118. Dobkevičius K. Paskutinio aktyvaus Lietuvos partizano pėdsakais. - XXI amžius. - 2000, kovo 17 (Nr. 20), p. 6, 16: portr., iliustr. - (Atmintis).
119. Ganusauskas E. Paskutinio partizano gyvenimo ir mirties mįslės // Lietuvos rytas. - 2000, vasario 26 (Nr. 47), p. 7-8: portr. - (Likimai).
120. Gečas K. Ordinų įteikimas įaudrino parlamentą: 47 Seimo nariai pasipiktino eksministro M. Misiukonio apdovanojimu // Lietuvos rytas. - 2000, vasario 18 (Nr. 40), p. 2: grupinė nuotr. - (Aktualijos).
121. Grinevičiūtė R., Katkevičius A. Patriotu Lietuvoje būti pavojinga // Veidas. - 2000, kovo 9-15 (Nr. 10), p. 1, 28-32: portr., grupinė nuotr., iliustr. - (Tema).
122. Jakubauskaitė V. Pikti dainininkai // Lietuvos žinios. - 2000, vasario 24 (Nr. 45), p. 3: iliustr. - (Aktualijos).
123. „Jo neišdavė, nes jis buvo žmonėms reikalingas“, - sakė Vytautas Landsbergis // Utenis. - 2000, kovo 21 (Nr. 33), p. 1, 2.
124. Kauzonas F. Pareiškimas dėl M. Misiukonio apdovanojimo - „iš principo“ // Respublika. - 2000, vasario 22 (Nr. 43), p. 6.
125. Kontrimavičius T. Utenoje ištraukta iš stalčių partizano žūties byla // Lietuvos rytas. - 2000, vasario 25 (Nr. 46), p. 2.

126. „Lietuvos aidų“ kalendorius: kovo 17 diena [žinutė apie A. Kraujelio žūtį sukaktį] // Lietuvos aidas. - 2000, kovo 17 (Nr. 53) p. 24.
127. Meilus A. Paminėtos laisvės kovotojo A. Kraujelio 35-osios mirties metinės // Vilnis (Laikraštis Molėtų kraštui). - 2000, kovo 21 (Nr. 23), p. 3.
128. Meilus A. Renkami prisiminimai apie narsų Lietuvos partizaną Antaną Kraujelį // Utenos apskritis („Utenio“ priedas). - 2000, (Nr. 26), p. 2: iliustr.
129. Paminėtos partizano žūtį 35-osios metinės // Tremtinys. - 2000, kovo 23 (Nr. 12-12a), p. 1: grupinės nuotr.
130. Parlamentarai ir A. Terleckas pasipiktinę ordino skyrimu buvusiam KGB karininkui // Lietuvos aidas. - 2000, vasario 2 (Nr. 33), p. 2: grupinė nuotr. - (Naujienos).
131. Paskutinis Lietuvos partizanas buvo molėtiškis // Molėtų žinios. - 2000, kovo 3 (Nr. 1), p. 3: portretai. - (Istorija).
132. Rutkauskienė R. Paminėtos Antano Kraujelio žūtį 35-osios metinės // Lietuvos aidas. - 2000, kovo 21 (Nr. 55), p. 10: portr.
133. Sakalauskaitė R. Apdovanotas pirmosios Vyriausybės narys nesileis šmeižiamas // Lietuvos rytas. - 2000, vasario 19 (Nr. 41), p. 2: iliustr. - (Aktualijos).
134. Seime - A. Terlecko išpuolis [griežtas A. Terlecko pareiškimas Seimui, mirus partizano Antano Kraujelio tėvui] // Lietuvos rytas. - 2000, balandžio 19 (Nr. 92), p. 1.
135. Svirbutavičiūtė A. Praeitį šešėliai vejasi dabartį // Lietuvos žinios. - 2000, vasario 24 (Nr. 45), p. 4- 5: grupinė nuotr., iliustr. - (Tema).
136. Šiukščius A. Dar vienas bandymas juodinti // Tremtinys. - 2000, balandžio 6 (Nr. 13), p. 5.
137. Šiukščius A. Duokite šventą ramybę partizanams: Kaip „Veidas“ bando įvertinti Lietuvos istorijos skaudulius politinių interesų požiūriu // XXI amžius. - 2000, kovo 22 (Nr. 21), p. 7.
138. Šiukščius A. Medaliai išjudino dėmesį partizanui // Tėviškės žiburiai. - 2000, gegužės 9 (Nr. 19), p. 4: portr., iliustr.
139. Šiukščius A. Melo trumpa koja, arba šiek tiek apie A. Svirbutavičiūtės straipsnį „Lietuvos žiniose“ (02.24 d.) // XXI amžius. - 2000, kovo 22 (Nr. 21), p. 7. - (Kryžkelės).
140. Šiukščius A. Ne veltui kraujo auka ... // Utenis. - 2000, kovo 18 (Nr. 327), p. 3.
141. Šiukščius A. Šiandien juos prisimename // Kvietimas [dalyvauti memorialinės lentos, skirtos Aluntos m-lės mokiniams, žuvusiems už Lietuvos laisvę, atidengimo iškilmėse]. - Alunta, 2000, 11. (sulankst. į 3 d.): iliustr.

142. Šiukščius A., Norkūnas V. [Antano Kraujelio gyvenimo aprašymas] // Antano Kraujelio 35-ųjų žūties metinių minėjimas / Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras (lankstinukas). - Vilnius, 2000, 11. (sulankst. į 3 d.): portr., grupinės nuotr.
143. Telksnienė V. Erškėčiai [partizano A. Kraujelio-Siaubūno sesers V. Telksnienės pasakojimas] / užrašė Jonas Albertavičius // Valstiečių laikraštis, - 2000, kovo 4 (Nr. 18), p. 1, 4: portr., grupinė nuotr.
144. Utenoje ištraukta iš stalčių partizano žūties byla [pagal „Lietuvos ryto“ str.] // Lietuvos aidas. - 2000, vasario 26 (Nr. 39), p. 5. - (Laikraščiai rašo).
145. Žemaitytė A. Baubas vejasi savo šešėlį // Dienovidis. - 2000, balandžio 7-20 (Nr. 13), p. 3.
146. Žiliukas A. Po skandalo atnaujintas partizano nužudymo tyrimas: Utenos prokurorai vėl ėmė tirti pernai sustabdytą paskutinio partizano A. Kraujelio nužudymo bylą // Respublika. - 2000, vasario 26 (Nr. 47), p. 5: grupinė nuotr. - (Lietuva).
147. [Žinutė apie A. Kraujelio žūtį 35-metį] // XXI amžius. - 2000, kovo 10 (Nr. 18), p. 20.
- 2001**
148. Antanas Kraujelis-Pabaisa, Siaubūnas // Utenos krašto enciklopedija / sud. ir spec. red. G. Isokas. - Vilnius, 2001, p. 275.
149. Antanas Kraujelis (slap. Siaubūnas) // Lietuvos kariuomenės karininkai 1919-1953. / - Vilnius, 2001, I.1, p. 201, 326.
150. Lietuvos laisvės kovų karininkai 1944-1953. / parengė E. Jakimavičius. - Vilnius, 2001, p. 6, 12, 23.
151. Strazdas K. Balninkiečių rinktinės Nikodemo Liškausko-Beržo būrio laisvės kovos // Laisvės kovų archyvas - 2001, Nr. 30, p. 67.
152. Šalčius R. Keistas istorinis teisingumas // Tremtinys. - 2001, rugs. 27 (Nr. 36), p. 3.
- 2002**
153. Juodzevičius B. Rajone veikė per 1200 partizanų // Utena, 2002 [interaktyvus, žiūrėta 2005 m. kovo 25 d.]. Prieiga per internetą: <www.utenaon.lt/Utenos_enciklopedija/partizanai/partizanai_sarasas.htm> p. 1, 7, 9.
154. Meilus A. Partizano Antano Kraujelio bendražygis // Molėtų žinios. - 2002, gegužės 17 (Nr. 37), p. 3.
155. Šlekys J. Iš partizanų prisiminimų // Miškiniai: prisiminimų rinktinė / parengė R. Kaunietis. - Vilnius, 2002, p. 118: grupinė nuotr.
156. Vytauto apygarda / Miškiniai: prisiminimų rinktinė / parengė R. Kaunietis. - Vilnius, 2002, p. 332, 333: iliustr.

157. Vytauto apygardos partizanų takais / sud. V. Bliznikas, O. Klabienė. - Vilnius, 2002, p. 28: iliustr.

2003

158. Antanas Kraujelis: (Paskutinis slapyvardis - Siaubūnas) // K. Blažys. Iš kraštotyrininko užrašų. - Vilnius, 2003, p. 79-80.
159. Bagdonas V. Paskutiniojo Lietuvos partizano gyvenimo ir mirties pėdsakais // Anykšta. - 2003, lapkričio 15 (Nr. 133), p. 4: iliustr.
160. Bagdonas V. Paskutinis Lietuvos partizanas žuvo nenugalėtas // Ūkininko patarėjas. - 2003, lapkričio 22 (Nr. 136), p. 14: portr.: iliustr. - (Atmintis).
161. Bebaimis Aukštaitijos partizanas // Tremtinys. - 2003, kovo 20 (Nr. 12), p. 7: grupinė nuotr.
162. Jankauskas J. Stepono Kraujelio-Tėvuko gimimo 100-mečiui (mirė prieš trejus metus) // Lietuvos aidas. - 2003, gegužės 30 (Nr. 124), p. 9: portr. - (Atmintis).
163. Jankauskas Z. Partizano A. Kraujelio žūtis metinių minėjimas Papiškių kaime // Lietuvos aidas. - 2003, kovo 18 (Nr. 63), p. 5: iliustr.
164. Lietuvą fotografuoja Antanas Bujokas [Paminklas paskutiniam Lietuvos partizanui A. Kraujeliui] // Lietuvos aidas. - 2003, gegužės 15 (Nr. 111), p. 9: iliustr. - (Meninė fotografija).
165. Naginevičius J. Paskutinis nepriklausomos Lietuvos mohikanas // XXI amžius. - 2003, kovo 26 (Nr. 24), p. 10: iliustr.
166. Petravičiūtė I. Trumpa Vytauto apygardos istorijos apžvalga // Lietuvos partizanų Vytauto apygardos Tigro rinktinė: (1945-1950). Dokumentų rinkinys [Minimas ilgiausiai apygardoje slapstęsis partizanas Antanas Kraujelis]. - Vilnius, 2003, p. 10.
167. Šiukščius A. Kraujelis Antanas-Pabaisa, Siaubūnas // B. Juodzevičius. Laisvės kaina. - Utena, 2003, p. 106: portr.

2004

168. Habilituota daktarė Janina Šyvokienė: Bibliogr. r-klė / Sudaryt. A. Jakimavičius. - Vilnius, 2004, p. 161, 226, 258, 268.
169. Jurevičius J. Nuo Kaniūkų aukštumų [Autoriaus eilėraštis, parašytas 2003 m., skirtas A. Kraujeliui atminti]. - Jonava, 2004, p. 16.
170. Kraujelis Antanas (slap. Siaubūnas) // Lietuvos kariuomenės karininkai 1919-1953. - Vilnius, 2004, t. 4, p. 267-268, 366: portr.
171. Semaška A. Pasižvalgymai po Lietuvą: Knyga visiems norintiems geriau pažinti gimtąjį kraštą [Aprašomi Papiškiai - kaimas, kur žuvo paskutinis Vytauto apygardos partizanas], - Vilnius, 2004, p. 603.
172. Už laisvę ir Tėvynę / sud. D. Kuodytė, E. Peikštenis, D. Žygelis. - Vilnius, 2004, p. 95, 102, 222, 247: portr., grupinė nuotr..

173. Zinkevičius Z. Istorijos iškreipimai [Smerkiamas M. Misiukonio, dalyvavusio sunaikinant paskutinį Lietuvos partizaną A. Kraujelį, valstybinio apdovanojimo faktas]. - Vilnius, 2004, p. 67.

2005

174. Antanas Kraujelis... [Gyvenimo aprašymas] // Karių savanorių Antano Kraujelio-Siaubūno ir Antano Pinkevičiaus-Dobilo žūties 40-ųjų metinių minėjimas: Kvietimas / Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras. - Vilnius, 2005, 11. (sulankst. į 3 d.): portr., grupinė nuotr., iliustr.
175. Atminties kaleidoskopas: kovo 19 diena [2005-03-19] Prieš 40 metų - 1965-aisiais - nežinia kur ir kaip palaidotas paskutinis aktyvus Lietuvos partizano Antano Kraujelio-Siaubūno kūnas [interaktyvus, žiūrėta 2005 m. kovo 25 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.bernardinai.lt>>.
176. Antanas Kraujelis-Siaubūnas ir Antanas Pinkevičius-Dobilas [Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro informacija apie 40-ųjų žūties metinių minėjimą Utenoje] [interaktyvus, žiūrėta 2005 m. kovo 25 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.genocid.lt/datos/kraujel.htm>>.
177. Bagdonas V. Paskutiniojo Lietuvos partizano gyvenimo ir mirties pėdsakais // XXI amžius. - 2005, kovo 16 (Nr. 21), p. 8: iliustr. - (Gimtas kraštas).
178. Bagdonas V. Prieštaringi paskutiniojo Lietuvos partizano veiklos vertinimai // Laisvas laikraštis. - 2005, vasario 10 (Nr. 2), p. 13, 17: iliustr. - (Kommentarai).
179. Driskiuvienė A. Paminėtos 40-tosios paskutiniojo Aukštaitijos partizano Antano Kraujelio-Siaubūno žūties metinės // Utenis. - 2005, balandžio 19 (Nr. 45), p. 3, 4: iliustr.
180. Driskiuvienė A. Pagerbė paskutinįjį Aukštaitijos partizaną // XXI amžius. - 2005, balandžio 20 (Nr. 30), p. 11, 16: iliustr.
181. Jankauskas Z. Paminėtas partizanų Antano Kraujelio-Siaubūno ir Antano Pinkevičiaus-Dobilo žūties 40-metis // Lietuvos aidas. - 2005, balandžio 15 (Nr. 86), p. 6: iliustr. - (Atmintis).
182. JAV kongrese atidaryta paroda [Lietuvos ūkio ministras Viktoras Uspaskichas ir JAV ambasadorius Vygaudas Ušackas kovo 3 dieną JAV Kongrese ap-lankė parodą „Karas po karo: ginkluotas antisovietinis pasipriešinimas Lietuvoje 1944-1953 metais"] [interaktyvus, žiūrėta 2005 m. kovo 25 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.eb.lt/print.php3?vid=568&cat=248&nid=8159>>
183. Literatūra apie Vytauto apygardos partizaną Antaną Kraujelį-Siaubūną / Parengė Algimantas Jakimavičius // Genocidas ir rezistencija. - 2005, Nr. 1, p. 155-161. - (Atmintis).

184. Kvietimas [dalyvauti A. Kraujelio-Siaubūno ir A. Pinkevičiaus-Dobilo žūties 40-ųjų metinių minėjime Utenoje] // Utenis. - 2005, balandžio 5 (Nr. 39), p. 2.
185. Merkytė Ū. Pagerbti žuvę partizanai // Molėtų žinios. - 2005, rugpjūčio 19 (Nr. 64), p. 3: iliustr.
186. Rudienė V., Žygelis D. 2005 atmintinos datos [Prieš 40 metų žuvo paskutinis Aukštaitijos partizanas] // Genocidas ir rezistencija. - 2005, Nr. 1, p. 156.
187. Save paaukojęs Lietuvos laisvei: minint paskutinį Aukštaičių krašto partizano Antano Kraujelio-Siaubūno žūties keturiasdešimtmetį / parengė Milda Skaisgirienė pagal Algirdo Šiukščiaus surinktą medžiagą // Utenis, - 2005, kovo 17, p. 3: nuotr.
188. Skelbimai [Vytauto apygardos partizanų tarybos informacija apie A. Kraujelio ir A. Pinkevičiaus žūties 40-mečio minėjimą] // Tremtinys. - 2005, balandžio 7 (Nr. 14), p. 7.
189. Stanaitis A. Paskutinis Lietuvos partizanas // Utenos apskrities žinios. - 2005, balandžio 14 (Nr. 41), p. 2: nuotr.
190. Stancikas D. Kas galima Jupiteriui, negalima jaučiui? - (Dienos komentaras) [interaktyvus, žiūrėta 2005 01 27]. Prieiga per internetą: <http://www.bernardinai.lt/index.php?s_id=171&n_id=24384>.
191. Stundinė R. Pokario legenda iš Aukštaitijos // Lietuvos žinios. - 2005, balandžio 11 (Nr. 82), p. 4: iliustr. - (Aktualijos).
192. Stundinė R. Paskutiniojo partizano žmona siuvinėja padėkos kryželį // Lietuvos žinios. - 2005, gegužės 14 (Nr. 111), p. 1, 5: iliustr. - (Tema).
193. Šyvokienė J. Antanas Kraujelis - paskutinis Aukštaitijos partizanas // Genocidas ir rezistencija. - 2005, Nr. 1, p. 128-154, 166: portr., iliustr. - (Atmintis).
194. Vitkūnas M. Paskutinis Lietuvos partizanas gyvas nepasidavė // Valstiečių laikraštis. - 2005, gegužės 3 (Nr. 35). p. 20: nuotr. - (Atmintis).
195. Zabulis B. Laisvės kovų ir rezistencijos istorija nepamirštama: paminėtos 40-osios paskutinio Aukštaitijos partizano Antano Kraujelio-Siaubūno ir Antano Pinkevičiaus-Dobilo žūties metinės // Tremtinys. - 2005, gegužės 5, p. 1, 5: iliustr.

2006

196. Čekutis R., Žygelis D. Laisvės kryžkelės (VIII): Antano Kraujelio-Siaubūno ir Marijono Misiukonio asmenybių kontroversijos / Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras; Laidų archyvas [interaktyvus, žiūrėta 2006 05 01]. Prieiga per internetą: <<http://www.bernardinai.lt>>.

197. Čekutis R., Žygelis D. Laisvės kryžkelės (XIV): Moterys partizaniniame kare // Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras; Laidų archyvas [interaktyvus, žiūrėta 2006 03 31]. Prieiga per internetą: <<http://www.bernardinai.lt>>.
198. Drąsiai stovėsim laisvės sargyboj. - Vilnius, 2006, p. 79.
199. Jankauskas J. Skudutiškio parapijiečiai, nukentėję nuo II pasaulinio karo ir okupacijų. - Vilnius, 2006, p. 14, 15, 22.
200. Kraujelytė-Šyvokienė J. Antanas Kraujelis Siaubūnas 1928-1965 // Antanas Kraujelis Siaubūnas 1928-1965 / [Sud. Stasys Mikalauskas]. - [Vilnius]: KAM Leidybos ir informacinio aprūpinimo tarnyba, [2006], 11. (sulankst. į 3 d.): iliustr.
201. Putelytė G. Nuo agurkų iki lazerių [Minimas Antanas Kraujelis-Siaubūnas] // Veidas. - 2006, kovo 2 (Nr. 9), p. 26-27.
202. Sutkus D. Okupantų represinių struktūrų veikla pokario Lietuvoje // Kardas. - 2006, Nr. 4, p. 33-39.
203. Šyvokienė J. **Kraujelis** Antanas, Kraujalis (slap. **Pabaisa**, Siaubūnas) // Visuotinė lietuvių enciklopedija, - Vilnius, 2006, 1.10, p. 733-734.

Pavardžių rodyklė

Adamkus Valdas 148,162,163
Adamonis Petras 153
Adomonis Steponas 228
Afanasjevas 270
Andrijauskaitė Danutė 103
Andrijauskai 104
Anušauskas Arvydas 149
Apacianka Justinas 44, 65, 66, 68

Bakutis Lionginas 26, 42, 267
Bardišiūtė Eleonora 188
Barisaitė Džoja Gunda 8
Bitautaitė Monika 123,124
Bitautaitė Vlada 123,124,126,127
Bitautas Česlovas 124
Budrytė Rima 136
Budrys Liudas 136
Bružaitė Natalija 123
Bružas Aleksas 124,126
Bružas Jonas 184
Bružas Danielius 25, 61, 63, 65, 66,
74,123,124,184,185
Buivydaite Veronika 123
Buivydaite Vanda 123,126
Buivydas Petras 129
Burokas Edvardas 8

Chanov 267

Demičėvas 194
Dijokas Rimantas 9, 149, 166

Drevinis Paulius 110
Dušanskis Nachmanas 56, 58, 200,
201, 202, 203, 206, 237
Dzeržinskis Feliksas 57

Gaidelis 185
Gaidys 50
Galinaitis 138
Gasparavičius Rimantas 149,165
Gečienė Leokadija 47
Gečas Pranas 47,
Giedraitis Vytautas 152
Gobužas Vytautas 64
Gudonis Antanas 187

Jakimavičius Algimantas 9, 208
Jakučionis Steponas 64
Jančiauskas Gintautas 148
Jankauskaitė Stasė 188
Jankauskienė Valerija 188
Jankauskas Bronius 41,185
Jankauskas Jovitas 8, 41, 42,, 148,
184,187
Jankauskas Jurgis 188
Jankauskas Vaclovas 188
Jasiulionis Pranas 26
Jucevičius 271
Juknevičiūtė Marytė 123,124,126,
127
Juknevičius Jonas 129
Juodzevičius Balys 150

Jurevičius Julius 17

Kakanienė Petronėlė 34

Kalytis Bronius 43, 44, 45, 64, 107,
207

Kapralov 262

Kazlas Jonas 38

Kemeklis Bronius 65, 66, 67

Kezytė Genė 184

Kezys Antanas 184

Kezys Jonas 184, 185

Kezys Napoleonas 42, 186, 187, 188,
189

Kimštas Jonas 12, 27, 28, 30

Kimštas Vytautas 8

Kisminas 139

Klevaitė Stasė 123, 124

Klevaitė Vanda 123, 124, 126

Klevas Balys 129

Klimanskas Gediminas 148

Klimanskas Juozas 148

Kolpakovas Parfionas 19

Korsakas 107

Kraujelis Antanas 22

Kraujelis Jonas 43, 243

Kraujelis Pranas 22

Kraujelytė Ona 22

Krasauskai 193

Križanauskas Antanas 185

Kronkaitis Jonas Algirdas 149, 150,
173

Kubilskis 272

Kublickas Rimas 54, 56, 237

Kukta 22

Kulnytė Birutė 9

Kuodytė Dalia 4, 9, 10, 151

Kurkytė Prima 123, 124, 127

Kurkis Lionginas 123

Kūginis 194

Laguckas Petras 193, 247, 252

Landsbergis Vytautas 147, 149, 151,
166

Lapatkinas 25, 26

Lapašauskaitė Marijona 41, 47, 80,
81, 186

Lapašauskienė Veronika 47, 80, 81

Lapašauskas Aleksas 41, 47, 69, 80,
81, 186

Lasys Antanas 185

Lenartavičius 194

Liemežis 43

Linkevičienė Nijolė 177

Lisauskaitė Melanija 136

Litvinavičius Bronius 229

Loginovas 195

Maironis 21

Markulis 12

Martinėnaitė Valė 124, 126

Matulaitis 195

Melnikaitė Marytė 95

Mikalauskas Robertas 161

Miliauskas Vytas 9

Misiukonis Marijonas 56, 58, 199,
207, 240, 241, 274

Mockutė Ona 123, 127

Mockuvienė Veronika 164

Musteikis Bronius 27

Naginevičius Jonas 190

Naujelis Juozas 21

Nečiūnai 22

Nečiūnaitė Marijona 22

Niaura Antanas 184

Noreikaitė Ona 123

Ostrovskis Nikolajus 26
 Pagalys Tomas 22
 Pakeniai 20
 Pakenis Antanas 185
 Pakenis Stasys 185
 Pakenis Vladas 185
 Pakalnis Jonas 185
 Pampuška 26
 Paškevičienė Halina 9
 Pečiukėnas Albertas 146
 Petkevičius 195
 Petronienė Zofija 42, 48, 49, 83, 177, 178, 179, 199
 Petronis Antanas 42, 48, 49, 83, 178, 186
 Petronis Bronius 178
 Petronis Jonas 178
 Petronis Lionius 178
 Petronis Vladas 42, 43, 44, 47, 48, 81, 186
 Petronytė Zenė 178
 Petruševičius Algirdas 150
 Pilkauskai 106
 Pilkauskas Vladas 126
 Pinkevičienė Ona 43, 53, 55, 56, 101, 179, 180, 181, 182, 203, 241, 248, 249, 252, 253
 Pinkevičius Antanas 43, 49, 53, 54, 56, 98, 99, 101, 150, 172, 173, 179, 180, 186, 201, 206, 247, 251
 Prelgauskas Arūnas 4, 9
 Puodžiūnas Mykolas 65
 Pupinis Edmundas 167, 169
 Radionov 263
 Ragauskas Gediminas 27, 103
 Ramanauskas Julius 129
 Randakevičius 139
 Rainatienė 106, 126
 Raišytė Emilija 109, 123
 Raišytė Veronika 123, 124, 126
 Raišys Bonifacas 124
 Raškevičius Bronius 62, 66
 Rinkevičius Danius 185
 Rinkevičius Serapinas 185
 Ročka V. 56, 73, 237
 Rudytė 195
 Ruškulis Henrikas 27, 40, 44, 46, 63, 65, 66, 72, 74
 Ruzgutė Genė 274
 Ruzgus Juozas 42, 52
 Ruzgus Valdemaras 42
 Sakalauskienė 191
 Satkūnas Edmundas 41, 42, 47, 69, 186
 Satkevičius Steponas 64
 Savickas 185
 Simonaitis Edmundas 149, 150, 165
 Stancikas Eugenijus Rimvydas 167
 Stasiškis Antanas 9, 147, 150, 167
 Slučka Antanas 21
 Steiblys Bronius 25, 27, 185
 Steponavičius Kazimieras 124
 Streikus Antanas 11
 Streikus Izidorius 11
 Streikus Juozas 11
 Svarinskas Alfonsas 150
 Šenderovič 188
 Šikeliovas 202
 Šiukščius Algirdas 8, 9, 46, 47, 147, 149, 156, 167, 169
 Šutinys Juozas 27
 Švarcas E. 134

Tamošiūnas Nikodemas 230
 Targonskienė Eleonora 8
 Telksnienė Ona 131
 Telksnys Rapolas 131
 Telksnys Juozas 131
 Telksnys Jonas 136,143
 Telksnys Pranciškus 124,131,136,143
 Tichomirovas Sergejus 52, 54, 56, 58,
 182,183,195,196,199, 200, 202,
 237
 Tolvaiša 271
 Treščenka 271
 Tyla Antanas 4,13
 Tunaitis Juozas 147
 Tupėnaitė Nijolė 123,124
 Tutinas Jonas 44, 45

 Urbonas Jurgis 40
 Urbonas Mykolas 39, 40, 44, 46, 47,
 60

 Valytė-Kraujelienė Natalija 19, 22,
 103,108,118
 Valys Jokūbas 18
 Valys Steponas 18
 Veselov Sergej 56, 237
 Vėgėlė 184

 Vildžiūnienė Salomėja 30, 112, 113
 Vildžiūnaitė Stasė 123
 Vildžiūnas Rimas 123
 Vilimas 275
 Vilutis Antanas 188
 Vilutytė Marytė 188
 Vytė Vaclovas 56,139, 202, 203, 238-
 240, 242-244, 246-248, 251, 252
 Vyžintas Jonas 25, 27,184

 Zacharov 263
 Zazirskaitė Ona 136,143
 Zolota 194

 Žalienė Virginija 207
 Žegūnas Stasys 8,124
 Žegūnas Vacys 124
 Žičkienė 26
 Židonytės 42,186
 Žiukaitė Angelė 123, 124
 Žiūkas Balys 124,126.127
 Žiukaitė Gražina 4, 9
 Žiukaitė Vanda 124
 Žiūkas Vytautas 123,124
 Žukas Pranas 124
 Žukas Sigitas 8
 Žukevičius Vytautas 54

Antano Kraujelio ir Janinos Snukiškytės bylose
esančių įdomesnių dokumentų kopijos

РЕВИЗИЯ
1982-1983 г.

VALSTYBĖS SAUGUMO KOMITETAS prie LIETUVOS TSR MINISTRŲ TARYBOS
КОМИТЕТ ГОСУДАРСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ при СОВЕТЕ МИНИСТРОВ ЛССР

РЕВИЗИЯ
1968-1969 г.г.

BAUDŽIAMOJI BYLA № 181
УГОЛОВНОЕ ДЕЛО № 181

Kaltinamojo Kraujelio Antano, Stepono s.,
По обвинению: nusikaltimų, numatytų Lietuvos Įsa
BK 62 str. 1 d., 64 str. 1 d. ir 70 str.,
padaryme.

РЕВИЗИЯ
1976-1977 г.г.

4 tomuose. Tomas № 1
в томах. Том

Pradėta 1964 m. gegužės mėn. 12 d.
Начато г. мес. д.
Baigta 1965 m. balandžio mėn. 30 d.
Окончено г. мес. д.

Р. ш. № **47478** / 3
А. ш.

VSK prie Lietuvos TSR MT Įskaitos-archyvinio
skyriaus Archyvas
Архив Учетно-Архивного отдела КГБ при СМ
Литовской ССР

726

Antano Kraujelio baudžiamoji byla Nr. 181 (4 tomai). Pradėta 1964 05 12, baigta 1965 04 29

101

PARODYMO ATPAŽINTI PROTOKOLAS
ПРОТОКОЛ ПРЕДЪЯВЛЕНИЯ ДЛЯ ОПОЗНАНИЯ

Амуксис

1964

лугос

мѐн.

22

д.

Г.

мес.

д.

48k prie Lietuvos TSR MT Taryboms
skyrusios gyv. tarnyboje kaip tomas Vyte
(pareigos, kipsnis, pavardė, должност, звание, фамилия)

esant akivaizdoje kviestiniams:

в присутствии понятых:

gyv. Amukšius Ubageničius 7/1, ir Brau-
simai Amilii, Jono gyv. Smilii 9-je nr 10

vadovaudamasis Lietuvos TSR BPK 184—186 str. str. parodžiau atpažinti

руководствуясь ст. ст. 184—186 УПК Литовской ССР предъявил для опознания

Adomoniui Steponui Jono

(kam, кому)

3 "....." fotografijas
фотокарточки

priskaitomas šiame lape ir užtvirtintas
48k adomoniui nr 5 nr 2 nr 3



Prieš parodymą atpažinti

перед показом для опознания

Adomoniui Steponui Jono

кто)

ispėtas dėl atsakomybės už atsisakymą ar vengimą duoti parodymus ir už žinomai melagingų
предупрежден об ответственности за отказ или уклонения от дачи показаний и за дачу
parodymų davimą pagal Lietuvos TSR BK 189 ir 190 str. str.
заведомо ложных показаний по ст. ст. 189 и 190 УК Литовской ССР.

Parašas
Подпись

Adomoniui

Kviestinio Stepono Adomonio parodymai. 1964 07 22

49

PARODYMO ATPAŽINTI PROTOKOLAS
ПРОТОКОЛ ПРЕДЪЯВЛЕНИЯ ДЛЯ ОПОЗНАНИЯ

Амуксевич, 1964 m. lipos mėn. 22 d.
г. мес. д.

usk prie Lietuvos TSR m. Tarybų Skyriaus
(pareigos, laipsnis, pavardė — должность, звание, фамилия)
gyr. tarybos komitetas

esant akivaizdoje kvieštiniam: Broniaus Litvinavičiui, Povilo
в присутствии поручителю: г. Амуксевич м. Убадевичiaus П., и Броняус
Амуксевич, Jonas gyr. Амуксевич м. Смелис м. 10

vadovaudamasis Lietuvos TSR BPK 184—186 str. str. parodžiau atpažinti
руководствуясь ст. ст. 184—186 УПК Литовской ССР предъявил для опознания

Litvinavičiui Broniui, Stasio s.

3 „fotografijas“ priklijuotas šiame lape ir lydimas
фототочки usk prie Lietuvos TSR m. antspaudu Nr. 5



Prieš parodymą atpažinti
Перед началом предъявления для опознания

Litvinavičius B. S.

(kas — кто)

įspėtas dėl atsakomybės už atsisakymą ar vengimą duoti parodymus ir už žinomai melagingų
предупрежден об ответственности за отказ или уклонения от дачи показаний и за дачу
parodymų davimą pagal Lietuvos TSR BK 189 ir 190 str. str.
заведомо ложных показаний по ст. ст. 189 и 190 УК Литовской ССР.

Parašas
Подпись

Litvin

102

Город Анжичай 19 56 г. нояб 99

Начато в _____ час _____ мин.

Окончено в _____ час _____ мин.

9. Олдр. Уломяненскай Апкарата Укеб при сч шт. сср
(должность, наименование органа, фамилия)
Анжичайскому району лейтенант Стрелков
 провел опознание и допросил:

1. Фамилия Тамосиуноса

2. Имя и отчество Никодимаса Симоноса

3. Дата рождения 22 мая 1902 г.

4. Место рождения д. Гудимиха, Анжичайского района, Лит. сср

5. Место жительства д. Гудимиха, Анжичайского района, Лит. сср

6. Нац. и гражд. (подданство) литовск. гражданин сср

7. Партийность (в прошлом и настоящем) б/партийный

8. Образование (общее, специальное) молодежничестве

9. Паспорт Выдан Анжичайским РОВ НКВД Лит. сср, 27. IV. 1956 г.
(когда и каким органом выдан паспорт и место рождения)
Бережний, дер. Гудимиха, Анжичайского района, Лит. сср

10. Род занятий топарник, колхоза "М. Мельничайте"
(место службы и должности)

11. Социальное происхождение из крестьян-середняков
(род занятий родителей и их социал. полож.)

12. Каким репрессиям подвергался: судимость, арест и др. (когда, каким органом и
по словам родственников и соседей на бед

Об ответственности за дачу заведомо ложного показания я предупрежден
 ст. 95 УК РСФСР мне разъяснена.

Тамосиуно

Nikodem Tamošiūno apklausos protokolas. 1956 m. lapkritis

Kraujelis, 1955 m. 12.12.
Antano Kraujelio pakvitavimas
Anykščių milicijai.
Lio kaimo priimta, kito kaimo
kal formos. 11 paimo. 1. k. 1. avio.
P. L. Kraujelis. Sienbūna
Anykščių milicijai

Antano Kraujelio pakvitavimas Anykščių milicijai. 1955 m.

34-23-

КОМИТЕТ ГОСУДАРСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ
ПРИ СОВЕТЕ МИНИСТРОВ ЛИТОВСКОЙ ССР

ЗВ-2 ТРЕТЬЕ СООБЩЕНИЕ

Справка по экспертизе № 59

(ДЛЯ ОПЕРАТИВНОГО ИСПОЛЗОВАНИЯ)

Составлена 13 февраля 1956 г.

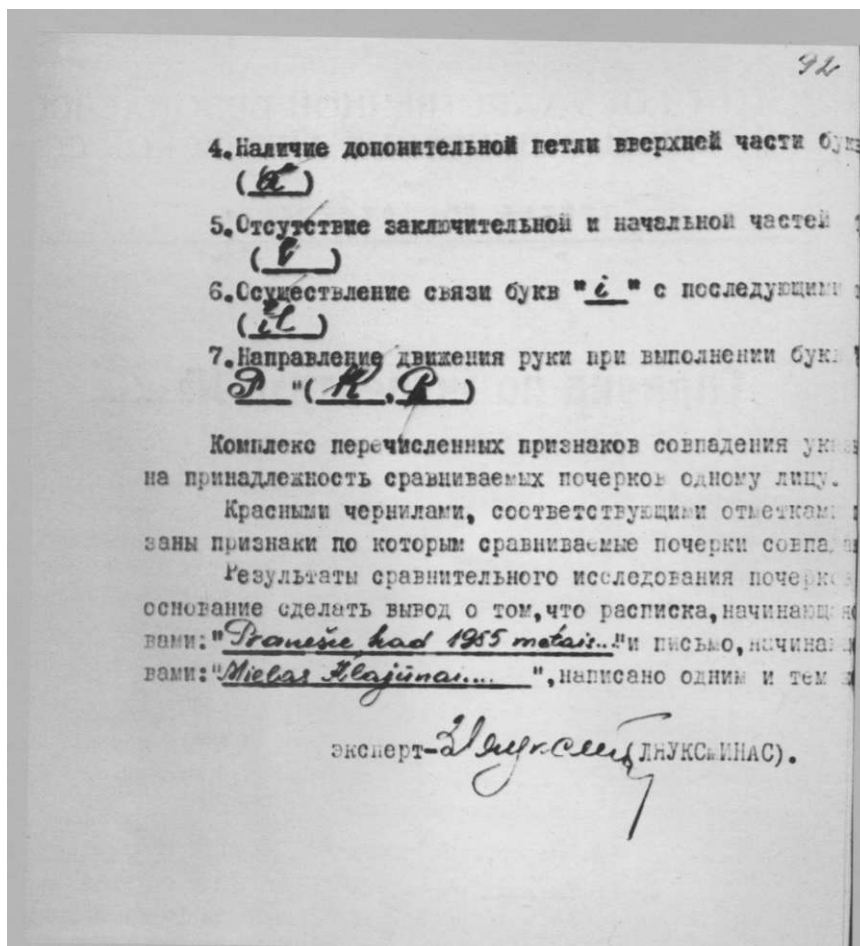
Из аппарата Уполномоченного Комитета Госбезопасности при Совете Министров Литовской ССР по Аникщяйскому району при отношении № 75 от 2 февраля 1956 года для производства графической экспертизы поступили:

1. Расписка, начинающаяся словами: "Pranėm, kas 1955
metais...", исполненная на одном листе тетрадной бумаги, графленной в линейку, скорописью, карандашом, на литовском языке.
2. Письмо, начинающееся словами: "Michas Klajū-
nas...", представленное в виде образцов почерка бандита "Сялубунаса", исполненное на одном листе тетрадной бумаги, карандашом, скорописью, на литовском языке.

Экспертизой требуется установить, не написана ли вышеуказанная расписка и письмо одним и тем же лицом.

При сравнительном исследовании и сопоставлении почерка которым исполнена расписка, с почерком исполнителя письма установлено их совпадение по комплексу графических признаков, наиболее существенными из которых являются следующие:

1. Выполнение строчной части букв "l" в виде полуовала и, наличие удлиненного предварительного штриха (l).
2. Расположение соединительных штрихов между основными в нижней части букв "m, n" (m, n).
3. Выполнение букв "l" двумя вариантами: в первом случае увеличение горизонтального штриха и расположение его над основным, во втором обычно (l).



KGB ekspertizės pažyma. 1956 02 13

Акт

17 Марта 1965 г. дер. Панькине, Угличского района

Мы, нижеподписавшиеся Уполномоченный КГБ при см. Литовской ССР в Угличском районе подполковник Бирюков В. К., начальник отдела 2 отдела 2 Управления КГБ при см. Литовской ССР подполковник Жуванцев И. И., старший уполномоченный этого отдела майор Веселов В. В., Уполномоченный КГБ при см. Литовской ССР в Акимовской области майор Розка В. П. и вахтер аппарата КГБ в Молотковском районе младший сержант Кудачев В. В. в присутствии понятых издас пригласили и на месте издас издас, проживающих в дер. Панькине, Угличского района, Литовской ССР составили настоящий акт о нижеследующем.

На основании санкции прокурора Литовской ССР заслуженного советника юстиции 1 класса Валентина Ивановича от 16 марта 1965 г. в квартире коммунального работника А. Д. Давыдова, проживающего в дер. Панькине, Угличского района, Лит. ССР был произведен обыск.

В 13 часов 30 минут в указанном помещении под петлей в деревянной стене (на основании течения) была обнаружена щель, примерно 5 см. шириной.

Розком квартиры коммунального работника А. Д. Давыдова в щель, ведущую под петлю, для дали издас. Коммунальный работник А. Д. заявил, что под петлей ничего и никого нет.

При попытке с помощью лома расширить щель из под петли раздался выстрел из автомата, длинной очереди, в результате чего

2-
Гиньябугис А.Д. был ранен.

31

Ввиду того, что вход в укреплении, находящегося под землей, отсюда находился восточнее, обнаружены не было, присутствовавшие при обходе из квартиры, были удалены.

По заявлениям граждан Гиньябугиса Оми Э. Эдвардо (псевдоним Гиньябугиса А.Д.) и ее сестры Виктории Гиньябугиса Эдвардо в укреплении под землей находится бывший преставленный банда литовского национального подполья вооруженный человек Крауцис Айтас.

Крауцису Айтасу было предложено сдаться, но Крауцис ответил отказом из автомобиля в направлении сотрудников КЗБ и милиции, находящихся в оккупированной Гиньябугиса А.Д. В результате чего Крауцисом были легко ранены вахтер аппарата КЗБ в Молотовском районе и егерей Кузнецов Р.В., историк-исследователь-ро-зетской собаки Антониянского Романа Литовской сер. егерей милиции Гиньябугис Витас и егерей-ро-зетская собака "Роланд".

В 14 часов 15 минут, через Гиньябугиса Оми Эдвардо Крауцису была передана записка

с предположением сдаться (завеса на шиферном
изине прилагается) Однако краулис пробо-
тав вистит оном из автомата с гердака дома
Тинкябунгиса Анжана с Душмет.

В 14 часъ вошелъ по гердаку дома Тинкябун-
гиса Анжана, откуда был оном краулис,
оперативной группой был открыт перекрестный
оном из автоматов.

В 14 часъ 35 минут Вукмишкити Дуна Д.
Джардаса заявила оперативной группе что
краулис видимо убит. по предположению
старшего оперативной группы Вукмишкити
А. Д. вынесла и передала оперативной группе
Немецкий автомат №726.а с одним патроном
и 22.45 (двадцатью двумя) боевыми патронами,
который она взяла у краулиса на гердаке
дома.

При осмотре гердака дома Тинкябунгиса А. Д.
около входа на гердак был обнаружен труп
краулиса Анжана, который для осмотра
и познания с гердака дома был снят.

Убито

Автомат Немецкий №726.а	- 1 шт (один)
гранат РГ-42	- 1 шт. (одна)
запалов к ней	- 1 шт. (один)
(уничтожен на месте)	

Гайтманов автомобиль - 91 м (двухколесное) (один)
 Ротенка автомобиль - 3 м (три)
 Охотничье ружье, таб. двухствольное - 1 (один)
 Мундир солдатский с трехугольным пфех-
 цетским знаком с надписью на левом
 плече - 1 (один)

Летно раненые Кузнецов Р. В., Мухоморов
 Ф. и лава семьи Мухоморов О. В. были немед-
 ленно направлены в больницу г. Утеша.

Группа Крайнего Антанаса после осмотра
 и опознания доставлена в уездно-медицинскую
 больницу Утешской больницы для дальнейшего
 осмотра и вскрытия.

О чем и сообщали настоящим акт.

Уполномоченный КЗБ при ком. Лит. ССР
 в Утешском р-не подполковник (Мухоморов)

Полковник мед. г. Лойд и Мухоморов КЗБ
 при ком. Лит. ССР подполковник (Мухоморов)

Вет. ф. уполн. Лойд и Мухоморов КЗБ при ком. Лит. ССР майор (Мухоморов)

Уполномоченный КЗБ при ком. Лит. ССР
 в Анкашгайском р-не майор (Мухоморов)

Ваксера аппарата КЗБ при ком. Лит. ССР
 в Утешском р-не и. сержант (Мухоморов)

Генерал: уполн. Лейба (Мухоморов)
 Мухоморов Мухоморов

SS-2

LAVONO APŽIŪROS PROTOKOLAS

1965 m. kovo mėn. 17 d.

Papiškių km.

VSK prie Lietuvos TSR MT Tardymo skyriaus vyresnysis tardytojas kapitonas VYTĖ, esant akivaizdoje kviestiniams:

1. Mameniškiui Juozui, gyv. Utenos rajono Papiškių kaime.

2. Cibui Pranui, Jono s., gyv. Utenos rajono Papiškių kaime, kuriems jų teisės ir pareigos, numatytos Lietuvos TSR BPK 153 str. išaiškintos, vadovaudamasis Lietuvos TSR BPK 201 str. apžiūrėjau lavoną, apie ką sustačiau šį protokolą:

Apžiūros metu nustatyta:

Lavonas randasi 4 m. atstume nuo namo sienos iš šiaurės pusės.

Lavonas vyriškos lyties, aukšto ūgio, guli aukštiekninkas, ištisas, galva pakreipta prie dešinio peties, akys užmerktos, rankos ant krūtinės, kojos ištiestos, praskestos.

Lavonas aprangtas: mėlynos spalvos moteriško tērningo kelnėmis, po jų vyriškos kelnės vilnonės ir apatinės kelnės. Raudonos spalvos suknelė, rudos spalvos megztinis su baltais raštais, viršutiniai ir apatiniai baltiniai. Kojos apautos baltom vilnonėm kojine.

Lavonas pilnos mitybos. Galva sužeista šaunamu ginklu, nosyje tarp akių žaizda, iš pakaušio ištįskę smegenys. Kitos trys žaizdos smakro apačioje ir kakle. Lavono kišenėse rasta:

dešinėje: 1. du automato rageliai su šoviniais, viename 22 šoviniai, kitame 28, 2. nosinė, 3. dirželis pistoletui, medalikėlis su segtuku;

kairėje: sulenkiamas peilis ir 19 palaidų automato šovinių. Asmens dokumentų nerasta.

27

2.

Lavonas nufotografuotas.

Smulkesnė lavono apžiūra pavesta Utenos rajono teisimo medicinos ekspertui.

Apžiūra pravesta 15 val. iki 15 val.30 min. prie dienos šviesos.

Iš kviestinių pusės pareiškimų nebuvo.

Protokolas perskaitytas, užrašyta teisingai.

Kviestiniai: 1.(parašas)

2-(parašas)

VSK prie Lietuvos TSR MT Tardymo skyriaus
vyr.tardytojas - kapitonas

(VYTĖ)

Nuorodas liks:

*VSK prie Lietuvos TSR MT
Tardymo sk. vyr. tardytojas
kapitonas Bumbly - (Vyte)*

USK prie Lietuvos RSK m. aparato
įgaliotinis Aukštųjų rajonui
operatyviniam įgaliotėsiui

Misiukoniui

Atskiras pavedimas

1965 m. kovo mėn. 17 d. kreatos metu
Utenos rajono Papirius, namo gyventojas
Pionieriaus Antano namuose po
krosnim buvo rasta sleptuvė kiburoje
slapstai giuntuvos nelegalas krau-
jis Antanas, kuris būdamas apstik-
tas pradėjo šaudyti iš automato.
Goltmesuko susišaudymo metu krau-
jis buvo sužeistas po ko pats ne-
siorė.

Dados raundamosis Lietuvos RSK APK 48
n. 196 str. str. prarai prarasti krau-
lio laurus atpažinimo

USK prie Lietuvos RSK m.
Gardymo Sa. vyr. tardytojas
kapitonas (dyti)

1965. III. 17 d.

41

Protokolas
lavono pateikimo atpažinti mums

1965 m. kovo 17 d. Utenos rajono
Papirščius km.

At VSK prie LTSR LT operatyvinių
įgaliotinių Anykščių rajone, p. leitenanto
Kusimkono, pareides VSK prie LTSR LT
tardytojų, vadovaujamami LTSR BPK
186 šlp. dienos šio rank, kviotinys aryvais-
doje: 1) Mameišio Juono s. Juono, ggy.
Papirščius km, Utenos rajone ir 2) P. Ebo
Prano, m. nam. Juono ggy. Papirščius km.
Utenos rajone, išuostinus juos ties ir
pareides pagal LTSR BPK pagal 153 šlp.,
patvirtam pil. Pinkevičienės Onos d. Ed-
vardo atpažinti mums lavoną.

Pil. Pinkevičienė O. E. persipita
pagal VSK BPK 189 ir 190 šlp. šlp.

Aprašyti mums lavoną, Pinkevi-
čienė O. E. pareide, kad tai kraupelio sateno
tiro vardo nerimanti lavona, kuri
mums 1965 m. pradžioje lapkriči į 4 namuose
padesytoje operatyvijoje skipturėje po kros-
nini.

Protokolas man perskaitytas, su-
rašytas laisvai.

(Pinkevičienė)

Pinkevičienė
Kviotiniai: 1) Mameišio (Mameišio)
2) P. Ebo (Ebo)
VSK prie LTSR LT operatyvinių įgaliot.
Anykščių apsaugos
p. leitenanto Kusimkono
(Kusimkono)

Lavono pateikimo atpažinti protokolai, pasirašyti Onos Pinkevičienės.

1965 03 17

42

Protokolas
lavono pateikimo atpažinti

1965 m. kovo 17 d. Utenos rajono
Papilkinų kaimas

Ši operatyviam įgaliojimui patvirtinti
sąjungos komiteto prie LTSR LT Sąjūdžio
rajone jaun. laisvės kaimo, pavadus
BPK prie LTSR LT tarybų du net suinteresuoti,
arba išsilaikę kviotini: 1) Hanevičis Juozas
S. Juozas, gyvenantis Papilkinų kaime Utenos
rajone; 2) Cito Pranas S. Juozas, gyvenantis
Papilkinų km. Utenos rajone, kuriame išsilaikę
sūris ir pareikš pagal 153 šp. Lietuvos LR BPK,
notariškai pil. Snukiškytė Janina d. Edoardo
lavono atpažinti, kas, vadovaujama
LTSR BPK 186 šp. nustatyto protokolas.
Prie snukiškytės J. E. persiėta pagal
LTSR BPK 189 ir 190 šp. šp.

Apie tai, kas lavona, snukiškytė J. E.
pareikš, kad tai kraujalis šulys, šuo
vardo nesiraukiant lavona, kuris 1965 m. pra-
džioje elio pas jo ir šioji padaryti šp-
tuoji, ne kromis mi.

Protokolas perpažinti, surašyti
terringai:

3 m. 1 snukiškytė

Kviotiniai: 1) Mares / Hanevičis /
2) P. Cito / Cito /

BPK prie LTSR LT operatyviam
įgaliojimui Sąjūdžio rajone
/ kitiems kaimams /
/ kitiems /

kapitonas Buž - (lyti)

Lavono pateikimo atpažinti protokolas, pasirašytas Janinos Snukiškytės.
1965 03 17

43

Larvono pateikimo atpažinti
Protokolas

Utena, 1965 m. kovo mėn. 19 d.

JSK prie Lietuvos TSR MT Tėvų šeimų draugijos, tarpel-
nės kapitonas Vytautas Urvaitis, anksčiau buvęs
Krievijos armijos: 1. J. S. Krievijos armijos, jo
mo d. vyr. Utenoje Gedimino g. re. Nr. 8
2. J. S. Krievijos armijos, Utenoje
Utenoje, Pranasavičius g. re. Nr. 64
pateiktas jų tėvų ir pareigų, mums
pateiktas Lietuvos TSR TSRS 153 str. išai-
skintose nurodymuose Lietuvos TSR
TSRS 154-185 str. str. Utenos rajono, M.
Krievijos skyriaus kieno dienos dienos
pateiktas pil. Kraujelis Jonas, Pr.
mo s. vyr. Ištobilaus rajone, Krievijos
atpažinti mums vyriausybės lyties baron.
Pil. Kraujelis perspektas už atpa-
žinti arba vengiantis šviesi praradymus
užtikrinant praradymus darantys pra-
d Lietuvos TSR TSRS 154 ir 190 str. str.
Pil. Kraujelis Jonas apsiūsiųs
pateiktas jame atpažinti mums baron, pa-
vėrė: pateiktame mums baron, pa-
tal dešedus reido bruožas ar gėrai
atpažinti savo pasirašė Kraujelis
Utenos Stepono sūnus, su kuriuo
mums karto augau ir jau 5 mo-
nais.
Protokolas perskaitytas, vira-
lyta tikringai
Krievijos: 1. J. S. Krievijos
2. J. S. Krievijos

JSK prie Lietuvos TSR MT
Tėvų šeimų draugijos, tarpel-
nės kapitonas Urvaitis (Vytautas)

Larvono pateikimo atpažinti protokolas, pasirašytas Jono Kraujelio. 1965 03 17

APŽIŪROS PROTOKOLAS

1965 m. kovo mėn. 17 d.

Papiškių

VSK prie Lietuvos TSR MT Tardymo skyriaus vyr. tardytojas kapitonas VYTĖ, esant akivaizdoje kviestiniam:

1. Mameniškiui Juozui, gyv. Utenos rajone, Papiškių kaime.

2. Cibui Pranui, Jono s., gyv. Utenos rajono Papiškių km., kuriems išaiškintos jų teisės ir pareigos, numatytos Lietuvos TSR BPK 153 str., vadovaudamasis Lietuvos TSR BPK 200 str., apžiūrėjau slėptuvę, kurioje slapstėsi ginkluotas nelegalas KRAUJELIS Antanas.

Apžiūros metu nustatyta:

Slėptuvė randasi Papiškių kaime piliečio Pinkevičiaus Antano gyvenamame name po krosnim. Įėjimo į slėptuvę anga randasi ~~po~~ krosnies sienoje, 1,30 m. atstume nuo šiaurinių lauko durų. Angos dydis 44 x 33 cm, slėptuvės sienos iš vidaus mūrinės, silikatinių plytų. Sienos storis pusė plytos.

Slėptuvės dydis 94 x 132 x 69 cm.

Slėptuvėje rasta ir išimta:

1. Žurnalas "Karys", įrištas - du tomai.
2. Dvi bonkutės 200 gr. talpos su medžiokliniais šratais.
3. Baltas chalatas (kombinezonas) pilname komplekte (kapišonas, marškiniai ir kelnės).
4. Du tinklai iš žalių ir juodų siūlų.
5. Trys gilzės 9mm kalibro ir du šoviniai to paties kalibro.
6. Du medžiokliniai šoviniai užtaisyti 16 kalibro.
7. Dvi metalinės dėžutės su medžiokliniais šratais ir kapsulėmis.
8. Odinė juodos spalvos žieminė kepurė (palikta vietoje)

- 9. Du šampolai trumpi .
- 10. Tuščia bonka 250 gr. talpos (sunaikinta vietoje)
- 11. Dvi pagalvėlės didelė ir maža (palikta vietoje)
- 12. Dvi vatinės antklodės (paliktos vietoje po apžiūros).
- 13. Žalios spalvos kitelis su antpečiais ir trikampio formos emblema su užrašu: "mano darbas ir jėgos tėvynės Lietuvos gerovei" ir juostom geltonos, žalios ir raudonos spalvos.

Viršutinėje išorinėje kairėje kišenėje rasta:

- 14. pieštukas, dešinėje: sukos ir 9 kulkos 9mm.
- Vidinėje kairėje kišenėje: peilis ir šakutė (dalis komplekto) ir 13 šovinių 7,65 kalibro mažame maiščiuke.

Dešinėje -vidinėje - kompasas.

- 14. Šilti baltiniai (palikti vietoje)
- 15. Šilkiniai vėjoletiniai baltiniai -viršutiniai (palikti vietoje).
- 16. Teatriniai žiūronai sugadinti.
- 17. Guminis aulinis batas (paliktas)
- 18. Žibintuvėlis (neveikia, sugedęs)
- 19. Granatos atsargos plunkanelė.

Apžiūrint gyvenamojo namo aukštą, prie rytinio langelio rasta dvivamzdis 16 kalibro medžioklinis šautuvas su viena iššauta gilze ir numesti 4 užtaisyti medžiokliniai to paties kalibro šoviniai. Šautuvo Nr. 73875-6.

Apžiūrint prieangį prie įėjimo į slėptuvę, šiaurės rytiniame kampe tarp buročių rastos penkios automato 9mm kalibro iššautos gilzės ir vienas medžioklinis užtaisytas 16 kalibro šovinis.

Prie durų, vedančių iš prieangio į kambarį pietų pusėje ant grindų, kambario pusėje rastos dvi gilzės 7,65 mm kalibro.

48

3.

Laikė apžiūros rastieji daiktai nufotografuoti ir supakuoti bei užantepauduoti.

Kviestiniai pastabų nepareiškė.

Apžiūra daryta dienos metu, pradėta 14 val. 40 min., baigta 19 val. 20 min.

Protokolas perskaitytas, surašytas teisingai.

Kviestiniai 1. (parašas)

2. (parašas)

VSK prie LTSR MT tardymo skyriaus
tardytojas-kapitonas

(VYTĖ)

*Nuoviras Luras: VSK prie Lietuvos SR MT
Tardymo sk. vsp. tardytojas
kapitonas B. m. z. - (Vyti)*

Apžiūros protokolas įvykio vietoje dalyvaujant kviestiniams. 1965 03 17

USK prie Lietuvos VSK MT aparato
Igaliojimo Lietuvos rajone
vyr. oper. įgaliojimai
kapitonui

Laguckui

Atskiras pavedimas

1965 m. kovo 17 d. Lietuvos rajono Papišius
kaimo gyventojas Pinkevičius Antanas na-
muose kratos metu buvo rasta slepturė,
kurioje slapstėsi kraujelis Antanas, kuris,
būdamas apstiktas, paleido iš slepturės
sėriją (3-4 šėrius) iš automatinio ginklo
ir sužiedė namus šeimininkų Pinkevičių.

Uždavardamas Lietuvos VSK MT 48 ir
176 str. str. prašau pranešti Pinkevičius
namuose papildomą įvykio vietos apžiū-
rą, tikslu nustatyti ar liko sėrių šau-
tos kulkos ir jas imti.

USK prie Lietuvos VSK MT
Gaudymo sk. vyr. tardytojas
kapitonas Birnys (lytė)

1965. III. 19 d.

[vykio vietos apžiūros

PROTOKOLAS

ПРОТОКОЛ

осмотра места происшествия

Papiškiai

1965 m. kovo 19 d., mėn. d.,
1965 m. kovo 19 d., mėn. d.,

Lietuvos TSR

Следователь прокуратуры

prokuratūros tardytojas

Литовской ССР

Ulenos raj. vyř. oper. kapitonas La

guskař. VSK prie Lietuvos TSR MT

remdamasis

на основании

tarėdymo skyrėiam vyř. tarėdytojo

kapitono Vyřei įavedėmė, atlieto

parėdėdama apėiūra jėt. Pimėerėieėi

Olas, Edvardas d. gėvėnamų namo priėangė

atvyko į Papiškiai m. jėt. Pimėerėieėi

прибыл в

деег Олас, Edvardas d. gėvėnamų

namų

ir pakvietę kvėstėnių:

и пригласив понятых:

Ryliškių Rutėnų, Franė Ulenos m. ko

pil.

gėv.

Amėmanų g-tvė Nr. 26 23

Roėkaimekėstėnų, Kazė Ulenos m.

pil.

gėv.

Šloėkotėno g-tvė Nr. 17

bei kartu su

в присутствии

Įvykio vietos apžiūros protokolas. Papiškiai, 1965 03 19

Kviestiniams, išaiškinta jų teisė būti akivaizdoje, atliekant visus tardytojo veiksmus ir Poniajam разъяснено их право присутствовать при всех действиях следователя и де- dėl šių veiksmų daryti pareiškimus. Be to, dar vadovaujantis Lietuvos TSR BPK 153 str. лать заявления по поводу тех или иных его действий. Кроме того, на основании ст. 153

išaiškinta jų pareiga patvirtinti įvykio vietos apžiūros faktą, turinį ir rezultatus. УПК Литовской ССР разъяснена их обязанность удостоверить факт, содержание и резуль- таты осмотра места происшествия.

Apžiūra pradėta 12 00 val. min. baigta 13 00 val. min.
Осмотр начал в час. мин. окончен в час. мин.

Apžiūros metu nustatyta:

Во время осмотра установлено:
priešingo namo prieangis raudonas
stauris vakariname namo kampe
į priešingą vėdą laisvo durys iš stau-
ris vakarinis pusis. Į priešingą
vėdą durys yra į kambarį pri-
vakarinėje pusėje ir kitos durys
į vidurinę esančią apytikriai namo
kampe. Prieangis ilgis 2,25 m., plotis
1,30 m. ir aukštis 2,45 m. Prieanga-
rišname priešingio ione (pusėje) yra
kaimotiko priešais mūrinis sienas, t.y.
mūrinis sienas. Šioje sienoje apa-
čioje 2,15 m. atstume nuo kaimo ir 2 m.
atstume nuo pietvakarinės sienos
yra anga, vedanti į slėptuvę, esančią
po pėsčiomis. Šiame vakarinėje dur-
vėje tarp durų lauko ir vidurinės vo-
durnės į kambarį esanti pietvaka-
rinėje namo dalyje yra trys są-
lės, pamatūs į kulkas įėjimo sąlyga.
Pirmoji mylė raudona 95,5 cm. atstume
nuo grindų ir 35 cm. atst. nuo lauko
durų staktos, antroji 100 cm. atst. nuo
grindų ir 52 cm. atst. nuo staktos ir
trečioji 101 cm. nuo grindų ir 48 cm.
atst. nuo durų staktos. Po to į sta-
myles buvo įvestos metalinės virvelės
laikant jų galai su juo į slėptuvę
angą. Atlikus šį veiksnius su karto
pagalba, buvo įkištos ir su juo
trys kulkos 9 mm. kalibro (skrodinios)

68

196 m. _____ mėn. _____ d. įvykio vietos apžiūros protokolo tęsinys _____
 происшествія от _____ Продолжение протокола осмотра места

Po apžiūros iš įvykio vietos paimta _____
 После осмотра с места происшествия изъято _____
trys melkos žuvis iš mišos.

Apžiūra padaryta _____
 Осмотр произведен _____
duenos metu
 (atžymėjimas apie apšvietimą, orą ir kt.—отметки о погоде, освещении и пр.)

Apžiūros metu _____
 Во время осмотра _____
fotografuota situacija
 (atžymėjimas apie plano sudarymą, fotografavimą, atliejų darymą ir kt.)
melkos žuvis iš sleptųjų įėjimų anga
 (отметки о составлении плана, фотографировании, о слепах и пр.)

Kvieslinių pareiškimai bei pastabos: _____
 Заявления и замечания понятых: _____
незамечено

Notorimas

(poimiai daryti)

Utena

1965 m. xovo mėn. 18 d.

Šio prie Lietuvos RS MT Gardymo skyriaus
yp. tardytojas kapitonas Vyta, suagrūnėjęs
kaučiukinio dylio № 181 medžiagą dėl
padaryto kraujelio butaus nuskaitimus,

Nustatė:

1965 m. xovo mėn. 17 d. kratos metu Utenos
rajonso Papisius kaimo gyventojų Pinkevičiaus
namuose buvo rastos kuro slaptaurės
slėpturėje giukluotas nelegalas kraujelis kn-
tauras, kuris, būdamas aptiktas, pasiprie-
šino ir šaudė iš trijų giuklo rūšių:
automato, pistoleto ir medžioklinio šau-
turo, ir patvirtino rastos įvyčio vietoje
šiuo giuklo šovinių tūtelis. Iš giuklo bu-
ro rasta tik automatas ir medžiokli-
nis šautuvas. Pistoleto surasti nepavyko.

Toliau paaiškėjo, kad pistoleto galėjo
spėti paslėpti namų šeimininkė Pinke-
vičienė Ona, kuri 1965 m. xovo mėn. 18 d.
pareiškė radusi minėtą pistoletą aut-
namo aukšto rūse, radovandamoris
lietuvių RS APX 184 str., -

Nutari:

Piņķevičēnis Onos, Edvards d.
ggr. Utuvs rajone Papiņius naime
namuorē padaryt līkusio tuvai
pistoleta poēms.

Poēms atlikti parasti VSK
pie diituros VSK M aparatā izgalotīno
Utuvs rajone ggr. ggr. izgalotī-
nisi kapitoni laquechui.

VSK. pie diituros VSK
M Vardymo St. ggr. tādētojas
kapitonas Bumf- (4yti)

Nutarimas poēmiui atlikti. 1965 03 18

Poëmis protokolas

71

Tapisnei nu, 1965 m. kovo 19 d.

USK prie Lietuvos TSR MT Ato -
nos raj. vyr. oper. kapitonas Lagunas
vadovaudamasis 1965 m. kovo mėn.

18 d. USK prie Lietuvos TSR MT tar-
dynio skyriaus vyr. taradytojo ka-
pitono Vytauto metarimui ir d. S. R.
BPK 189, 190 ir 192 str. str., dalyvau-
jant Kristinai Ryliskii Anta-
nui, Prano s. gyp. literos m. Ro-
manas g. tve Nr 26-23 ir Raci-
skii Stanii, Kazio s. gyp. me-
nos m. Plochetus g. tve Nr 17.

Kurimis sutinkamai su d. S. R. BPK
153 str. isai kirtos jis teisai ir pa-
reigos, pasmelbe jve. Pinkevicienei
Onai, Edwardo d. metarimui pasla-
ryti pas juos poëmis protokolo ir at-
tis daiktai, priklausiusius Kraujeliui
Antanui ir kartu pasmelbe juos ir
duoti jais gerasoje.

Pr. Pinkeviciene O. E. vëni is-
lovas protolitz ir atidavi. Ant proto-
lito dësiu pusi, metarimui dalyti
ipo nusiakaitomas Lotinipom rai-
dini isprotolitz rairasas. Protolito
m. 913 a. Protolito ophaloye rasta
5 (penki rëviniai) ir rairasdy vënas
kalibro 7,65 m. m. Rôtis dalyty ne-
partike. Kaip paaiskino Pinkeviciene
O. E. ji protolitz atradusi ant namo
analo. sienu.

Protolitz poëmis, kites dalyty ne-
raidi.

Poëmis dalytas dienos metty,
Pradetas 11.00 baigtas 12.00
Kristina pastabas rëparuiki,
Protokolas kuraitytas dësinigai,
Zairiai perrasytytas
Pinkeviciene

99

LENTELĖ—ТАБЛИЦА № 1

Prie ekspertizės akto Nr. 296 nuo 28 апреля 196 5 m.
 К акту экспертизы от

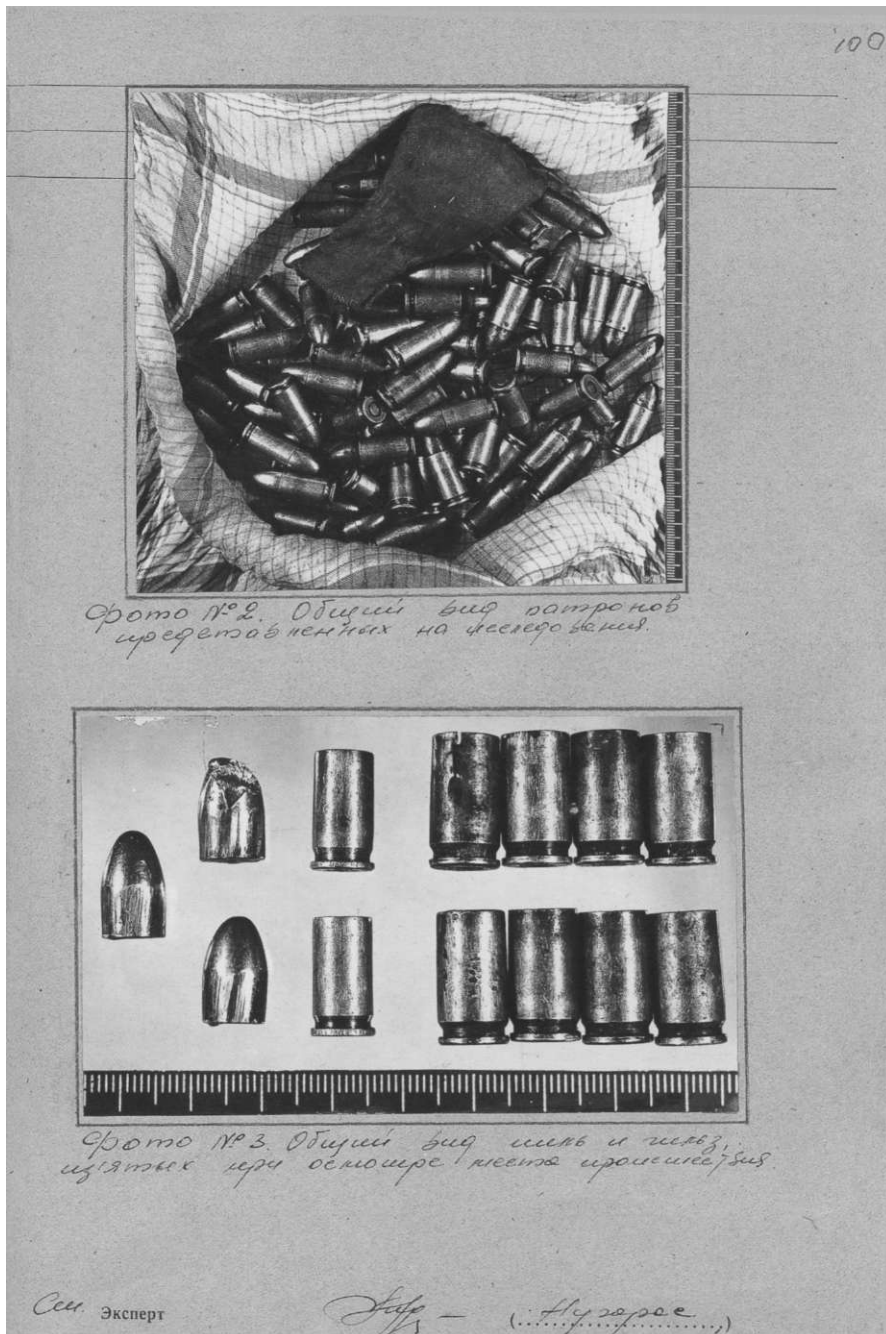
Аrie По уголовному делу № 181

Фото №1. Общий вид оружия представ-
 ленного на исследование.

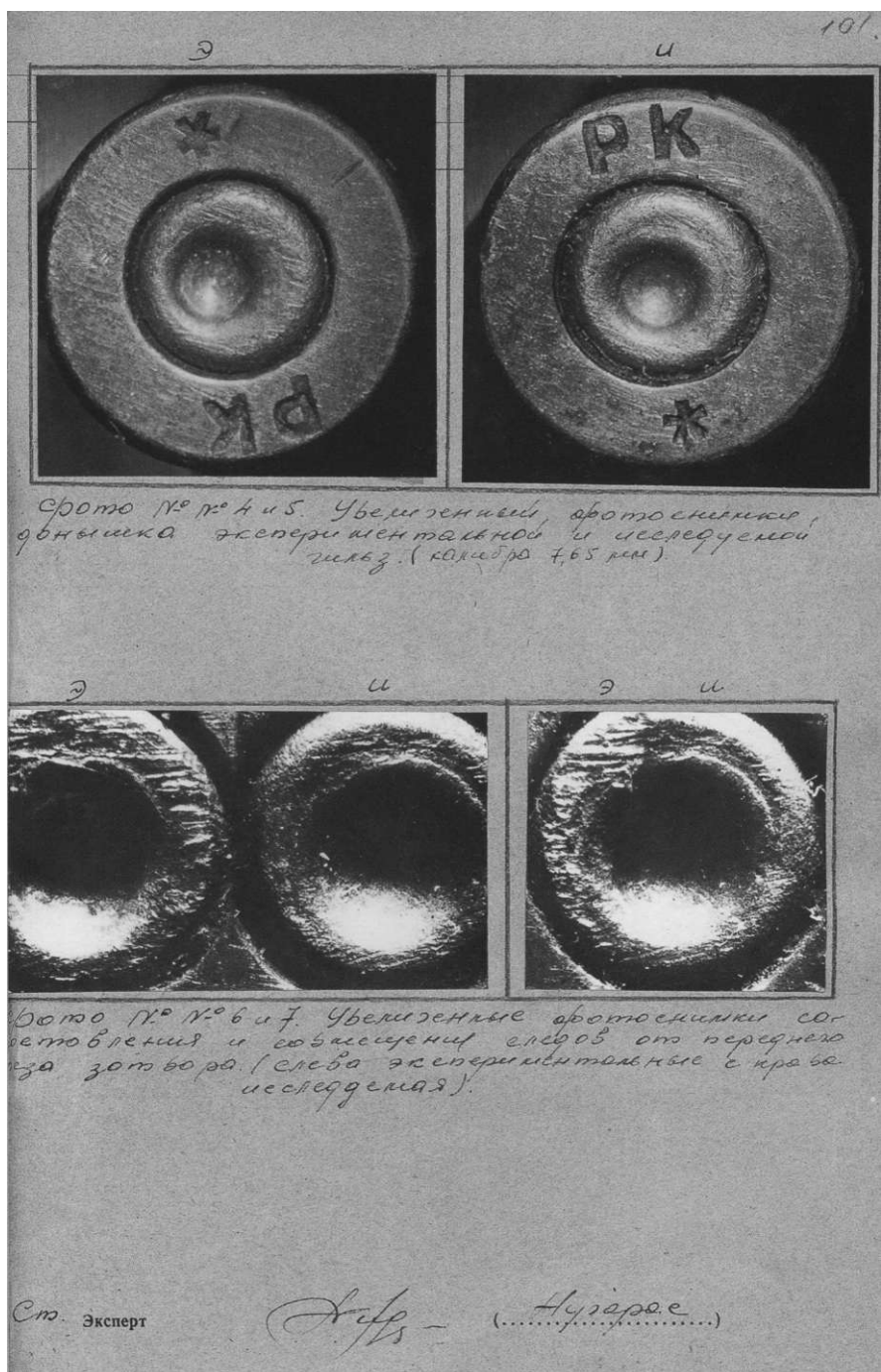
Ссс. Эксперт

Сифс — (Нугарое)

Antano Kraujelio ginklai, pateikti ekspertizei. 1965 04 28



Ivykio vietoje rasti šoviniai ir tūtelės, pateikti tyrimui.



Įvykio vietoje rastos šovinių tūtelės, pateiktos tyrimui.

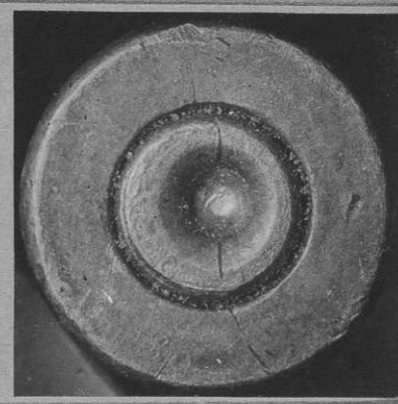
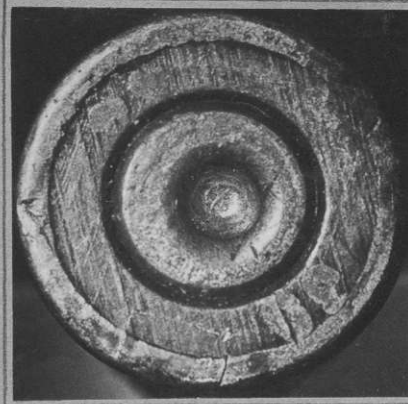


фото № № 3 и 9. Увеличенные фотоснимки донных
часть экспериментальной и исследуемой пилы (кал. 9 мм)

э

э

э

и

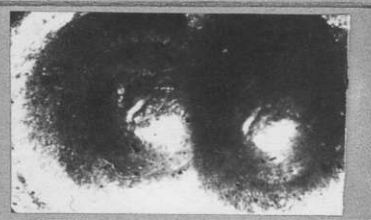


фото № № 10 и 11. Увеличенные фотоснимки
сравнения следов от бояка ударника с лева
на экспериментальных с правой на экспериментальной и
исследуемой пиле

э

э

и

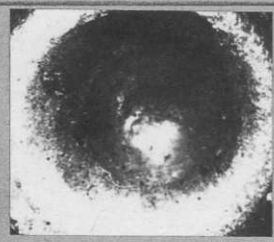
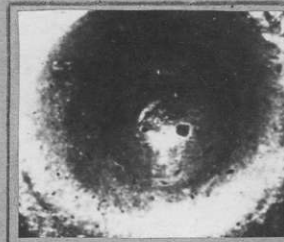


фото № № 12 и № 13. Увеличенные фотоснимки
сравнения следов от бояка ударника с лева
на экспериментальных с правой на эксперимен-
тальной и исследуемой пиле

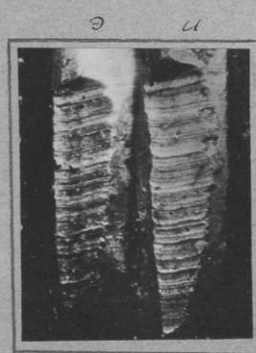
Ст. эксперт

Сид. / Нуреев.

LENTELĖ—ТАБЛИЦА № 2.

При экспертизе акто № 296... по 28 " августа... 1965 г.
 К акту экспертизы от

Арие По Уголовному делу № 181



срото №14 и №15. Уверительные фотоснимки со-
стоявшиеся следов сходившейся обрабатываемых температур-
нором на галлах. (срото на экваториальн. с. №14 на экватор. и центр.)

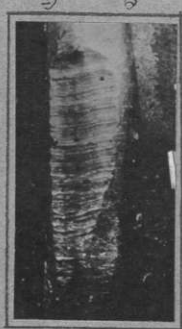


фото № 16 и № 17 Увеличенные фотомикроскопические снимки
сечений слюнных желез, расположенных в глотке, на глоточной
стенке не измеренных размеров слюнных желез, на глоточной
стенке и исследуемой.

Сек. Эксперт

Sept -

(Hypocrite.....)

102



фото № 18 и № 19. Фотоувеличение двух исследуемых следов.

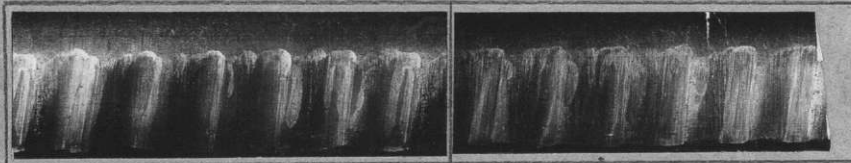


фото № 20 и № 21. Фотоувеличение двух экспериментальных следов.

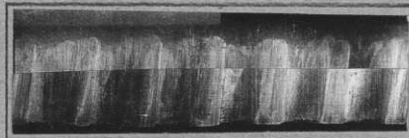


фото № 22. Совмещение следов на исследуемой и экспериментальной ленте путем наложения фотоснимков.

Сек. Эксперт

(Изд.)

(Нуреев)

СОВЕРШЕННО СЕКРЕТНО

Министерство Государственной Безопасности

Управление мѣ
Вильнюсской обл. мѣер

174

ЗАРЕГИСТРИРОВАНО
в отделе „А“ УМГБ
по Вильнюсской обл.
№ 08
1. ноября 1951 г.

ПЕРЕСМОТРЕНО

ДЕЛО О ВЫСЕЛЕНИИ № _____

Архив 1-го МБД Литовской ССР

На семью участника Ванды
Крауляса Виталиаса с. Виталиаса

ПЕРЕСМОТРЕНО в соответствии с
приказом МВД СССР № 0026-1951 г.

33281/5

252

Центра в МГБ СССР
№ П-389.365

Начато „12“ 18 1951 г.

Окончено „“ 1951 г.

Арх. № 33281/5

Дело рассматривается для рассмотрения
в Отделе Совещаний и СР

Antano Kraujelio šeimos trėmimo byla

„УТВЕРЖДАЮ“
 Министр Госбезопасности
 Литовской ССР
ГЕНЕРАЛ - МАЙОР
 / **КАПРАЛОВ** /
 (подпись)
 17 сентября 1951 г.

„САНКЦИОНИРУЮ“
 Прокурор
 19/10/51

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

17 сентября 1951 г.

Я, Оперуполномоченный отдела 2^{ой} Управления МГБ Вильнюсской области, Литовской ССР младший лейтенант **РОДИОНОВ**

Рассмотрев дело о высылении семьи **действующего участника вооруженной националистической банды - КРАУЯЛИСА Антанаса С.Степаса**, 1930 года рождения, уроженца дер.Каньки, Молятского района, Вильнюсской области Литовской ССР.

Н А Ш Е Л:

что **КРАУЯЛИС А.С.** вступил в националистическую банду **"ЛИТАСА"**, в составе которой действует до настоящего времени под кличкой **"СЯУБУНАС"**.

Участниками банды "ЛИТАСА", в составе которой действует **КРАУЯЛИС "СЯУБУНАС"**, совершено ряд террористических актов над колхозниками и совпартактивом.

До вступления в банду проживал вместе с отцом **КРАУЯЛИС Степасом С.Антанаса** в дер.Каньки, Молятского района, Вильнюсской области.

В составе семьи награжденных, участников Отечественной войны,, служивших в Советской Армии и имевших особые заслуги перед государством, не имеется.

Sprendimas apie Antano Kraujelio-Siaubūno šeimos išstrėmimą. 1951 09 15

П О Л А Г А Л Б Ы:

Семью КРАУЯДИСА Антанаса с.Стяпаса (указывается фамилия главы выселяемой семьи или члена семьи, за которого выселяется семья)
 проживающую в дер.Каньки, Молятского района, Вильнюсской области,
Литовской ССР. (указать точный адрес, по которому проживает семья)

В составе:

1. Глава семьи - КРАУЯДИС Стяпас с.Антанаса, 1903 года рождения,
2. Жена - КРАУЯДИЕНЕ Анеля дочь Томаса, 1901 года рождения,
(перечисляются: степень родства к главе семьи, фамилия, имя, отчество, год рождения)
3. Дочь КРАУЯДИТЕ Виталия дочь Стяпаса, 1932 года рождения,
4. Дочь - КРАУЯДИТЕ Ацилия дочь Стяпаса, 1937 года рождения,
5. Дочь - КРАУЯДИТЕ Броня дочь Стяпаса, 1937 года рождения
6. Дочь - КРАУЯДИТЕ Яня дочь Стяпаса, 1941 года рождения,
7. Дочь - КРАУЯДИТЕ Стефа дочь Стяпаса, 1945 года рождения,
8. Сестра жены - КАРВЯДИЕНЕ Наталья дочь Якубаса, 1899 года рождения.
9. _____
10. _____

выселить из пределов Литовской ССР (республика, край, область) в отдаленные места Советского Союза
 на спецпоселение, имущество конфисковать (указать конфисковать ли имущество)

Учетное дело направить на рассмотрение Особого Совещания при МГБ СССР.

ОПЕРУПДНОМОЧЕННЫЙ ОТДЕЛ 2"Н" УМГБ
ВИЛЬНЮССКОЙ ОБЛАСТИ **МЛ ЛЕЙТЕНАНТ**

/ГОДИНОВ/.-

СОГЛАСЕН:

УПРАВЛЕНИЯ МГБ ВИЛЬНЮССКОЙ
ОБЛАСТИ ДСС - ПОДПОВНИК (должность, звание и фамилия)

/ЗАХАРОВ/.-

15 сентября 1951 г.

Захаров
 (подпись)

ОПРОСНЫЙ ЛИСТ

1. Фамилия Краужалис
2. Имя и отчество Евгений Анатольевич
3. Год и место рождения 1903. уроне. д. Кайюки Кайюк-ского с/сов. Малецский р-н. Вильнюс обл.
4. Место жительства и с какого времени проживает со дня рождения д. Кайюки ныне с/сов. Малецкого р-на В/обл.
5. Место работы, должность или род занятий на разных работах в к-зе "Кайюки"
6. Национальность, гражданство Литовец гр.-л. сссл.
7. Если ранее состоял в другом гражданстве, указать в каком и когда принял Советское гражданство до 1941 г. был гр.-л. подданный гр.-л. с/с. Сметановской Литвы
8. Соц. происхождение из крестьян
9. Партийность б/нечл.
10. Отношение к военной службе (категория военного учета) резерв военн.обязанный
11. Имеет ли кто-либо в семье награды (ордена, медали, грамоты) не имеет.
12. Не является ли кто-либо из членов семьи в данное время лицом выборным (депутатом краевого, областного, городского, районного советов) нет.
13. Кто из членов семьи служил в период Отечественной войны в Советской Армии или в партизанских отрядах, кто служит в Советской Армии в настоящее время не служил не служит.
14. Кто из членов семьи репрессирован (когда, кем, за что был судим и мера наказания) нет.
15. Кто из членов семьи служил у немцев, в какой должности и где сейчас находится ни кто не служил

Анкет. циф.	Степень рожда	Фамилия, имя и отчество полностью	Год рожд.	Место рождения	Место работы и должность	Национальность	Политичность	Личная под- пись каждо- го члена семьи
1	мать	Кравченко Анаст. доч. Домаш	1901.	д. Калыки Малая - См. р. в д. Калыки	домохозяйка	русская	б/п.	Кравчен- на Анаст.
2	дочь	Кравченко Виктор - сын д. Сидорова	1930.	- " -	на работе (бел)	- " -	- " -	
3	- " -	Кравченко Анаст. д. Сидорова	1938.	- " -	- " -	- " -	- " -	
4	- " -	Кравченко Виктор д. Сидорова	1937.	- " -	- " -	- " -	- " -	
5	- " -	Кравченко Анаст. д. Сидорова	1943.	- " -	- " -	- " -	- " -	
6	- " -	Кравченко Виктор д. Сидорова	1946.	- " -	- " -	- " -	- " -	
7								

17. Прочие сведения, сообщаемые о себе или семье Сын. Проудаме Анисим с. Сын 1929 г. роде.
находясь в диспансере.

Опрос произвел Сот. в/ч Иванов, Рене Юм. Е. Владимирович (должность, звание и фамилия) Ленинград

«20» Сентября 1951 г.

859

11
СОВЕРШЕННО СЕКРЕТНО

СПРАВКА

Семья проживавшая по адресу: д. Кайюки Моляцкого р-на Вильнюсской
(указать село, район, город, улицу, № дома)
области Литовской ССР.

изъята согласно заключения Управления МГБ по Вильнюсской области ЛССР
(указать: название органа МГБ и дату)

для выселения на спецпоселение.

СОСТАВ СЕМЬИ:

1. Глава семьи КРАУЯЛИС Стяпас сын Антоно, 1908 года рождения
(фамилия, имя, отчество, год рождения)
2. Члены семьи: жена: КРАУЯЛИТЕ Анея дочь Томаса, 1901 года рожд.
(указать фамилию, имя, отчество и год рождения)
дочь: КРАУЯЛИТЕ Виталия дочь Стяпаса, 1930 года рожд.
3. дочь: КРАУЯЛИТЕ Анея дочь Стяпаса, 1938 года рождения
дочь: КРАУЯЛИТЕ Вроня дочь Стяпаса, 1937 года рождения.
4. дочь: КРАУЯЛИТЕ Яня дочь Стяпаса, 1942 года рождения.
дочь: КРАУЯЛИТЕ Стефа дочь Стяпаса, 1946 года рождения.
5.
6.
7.

РАСПИСКА

Указанную семью, для этапирования до станции Иркутск-2 Восточно-Сибир-
(указать название ж.-д. станции и дороги)
ской ж.д. в распоряжение УМГБ Иркутской области.
(указать край, область)

Принял начальник эшелона № 97331 Зам. Начальника Тормозного Отдела
(должность, звание и фамилия)

МВД Литовской ССР - подполковник Юпин.

(подпись)

Сдал сотрудник МГБ ст. опер. уполномоченный УМГБ по
(должность, звание и фамилия)
Вильнюсской области ЛССР - майор - ДВОЯТНИКОВ.

(подпись)

« сен тября, 1951 г.

860

Pažyma apie Stepono Kraujelio šeimos trėmimą. 1951 m. rugsėjis

Накануне моего Рожд.
св. 1-му тв. Бакутисе.

Репорт.

Докончу, что в мойкий введенья семьи
самым действующим бандитом Краудинса Анта-
наса сына Станоса, не введена мой малой
семьи Краудинса Натанша дочь Якубаса, 1879 года
рождения, последняя как умышленно для сведения
судетна вышла к своим родственникам, кроме
введенных в другие районы, но где конкретно, не
известно.

Зам. нач. моего Рожд.
наштан тв. аману - (халов)

20. 9. 57 тв.

13

2. „УТВЕРЖДАЮ“
 Министр Госбезопасности
 Литовской ССР
 Генерал-майор *[подпись]*
 27 декабря 1951 г.

3. „САНКЦИОНИРУЮ“
 Прокурор Литовской ССР
 Гос. советник юстиции II кл.
[подпись]
 27 декабря 1951 г.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

„9“ ноября 1951 г. гор. Вильнюс

я, сотрудник УМГБ Вильнюсской области, Литовской ССР подполковник
(должность, наименование органа МГБ, звание и фамилия сотрудника)
ЗАВЫЛОВ рассмотрел материалы дела о выселении № 08
 оформленного УМГБ Вильнюсской области МРБ Лит. ССР
(наименование органа МГБ)
 на семью действующего бандита КРАУЯЛИСА Антанаса с. Стяпаса, 1930 года
(указать главу выселенной семьи или члена семьи, за которого выслена семья, его установочные данные,
рождения, уроженца дер. Канюки, Моветского района, Вильнюсской области
местонахождение; если осужден, — кем, когда, на сколько)

НАШЕЛ:

„15“ сентября 1951 года было оформлено дело о выселении семьи КРАУЯЛИСА
Антанаса с. Стяпаса в составе:

1. отца — КРАУЯЛИС Стяпаса с. Антанаса, 1903 г.р.
2. матери — КРАУЯЛЕНЕ Анели д. Томаса, 1901 г.р.
3. сестры — КРАУЯЛИТЕ Виталии д. Стяпаса, 1932 г.р.
4. сестры — КРАУЯЛИТЕ Апилии д. Стяпаса, 1937 г.р.
5. сестры — КРАУЯЛИТЕ Брони д. Стяпаса, 1937 г.р.
6. сестры — КРАУЯЛИТЕ Яни д. Стяпаса, 1941 г.р.
7. сестры — КРАУЯЛИТЕ Стефы д. Стяпаса, 1945 г.р.
8. тети — КАРВЯЛЕНЕ Натальи д. Якубаса, 1879 г.р.

В момент выселения установлено, что при оформлении учетного дела не были учтены члены семьи:

и допущены искажения: в опросном листе вместо КРАУЯЛИС Стяпас занесен
 „Крауялис Степас“.

В подготовительных материалах на выселение, в постановлении значится
 КРАУЯЛИТЕ Апилия л. Стяпаса, 1937 г.рожд., а в момент выселения при

989 — 51

Sprendimas patikslinti Antano Kraujelio-Siaubūno tremiamos šeimos duomenis.
 195 11 09

её опросе она оказалась КРАУЯЛИТЕ Анеля д.Стапаса, 1938 г.р., глава
семьи КРАУЯЛИС Стяпас значился сын Антанаса, а при опросе его он ока-
зался сын Антано. Дочь его КРАУЯЛИТЕ Виталия значилась, 1932 г.р., а
при её опросе она оказалась 1930 г.р.; дочь Яня числилась 1941 г.р.,
а оказалась 1942 г.р.. Дочь Стефа значилась 1945 г.р., а оказалась
1946 года рождения.

что подтверждается рапортом начальни-

(полное наименование органа УГБ)

На основании изложенного

ПОЛАГАЛ-БЫ:

Считать правильным фамилии, имя, отчество и возраст выселенных чл.в. семьи:

1. глава семьи - КРАУЯЛИС Стяпас с. Антано, 1903 г.р.
2. жена - КРАУЯЛИТЕ Анеля д.Томаса, 1901 г.р.
3. дочь - КРАУЯЛИТЕ Виталия д.Стапаса, 1930 г.р.
4. дочь - КРАУЯЛИТЕ Анеля д.Стяпаса, 1938 г.р.
5. дочь - КРАУЯЛИТЕ Броня д.Стяпаса, 1938 г.р.
6. дочь - КРАУЯЛИТЕ Яня д.Стяпаса, 1942 г.р.
7. дочь - КРАУЯЛИТЕ Стефа д.Стяпаса, 1946 г.р.
- 8.
- 9.
- 10.

Не оказалась в доме в момент выселения сестра жены КРАУЯЛИСА -
КАРВЯЛИТЕ Наталья д.Якубоса, 1879 года рождения.

Сотрудник УМГБ Вильнюсской области

(должность)

ПОДПОЛКОВНИК

(звание)

ЗАВЬЯЛОВ

„СОГЛАСЕН“ Нач. УМГБ Вильнюсской обл. Лит. ССР

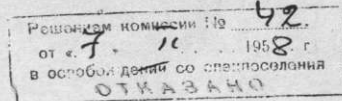
ПОДПОЛКОВНИК

(звание)

ЯКОВЛЕВ

1951 г.

ем-3



СЕКРЕТНО

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

/ По архивно-учетному делу № 38281/5/
"16" января 1958 года.

Г. Вильнюс.

Я, сотрудник МВД Литовской ССР АФАНАСЬЕВ, рассмотрев материалы архивно-учетного дела № 38281/5,-

НАШЕЛ:

В 1951 году по постановлению Особого Совещания при МГБ СССР от 27 февраля 1952 года, из дер.Какюки, Малетского района, Литовской ССР были выселены на спецпоселение в Голуметский район, Иркутской области, как члены семьи бандита-националиста:

КРАУЯЛИС Стяпас с.Антано 1908 г.р.
жена - КРАУЯЛЕНЕ Анеля д.Томаса 1901 г.р.
дочь - КРАУЯЛИТЕ Виталия д.Стяпаса 1930 г.р.
дочь - КРАУЯЛИТЕ Броня д.Стяпаса 1937 г.р.
дочь - Анеля 1938 г.р., дядя - 1942 г.р. и Стефа - 1946 г.р.

Основанием к выселению семьи КРАУЯЛИС послужило то, что их сын КРАУЯЛИС Антанас с.Стяпаса 1930 г.р. с 1950 года по настоящее время находится в вооруженной националистической банде, совершил ряд террористических актов /л.д.17/.

По социоложению крестьяне-середняки /л.д.1,2/

Семья КРАУЯЛИС, как члены семьи действующего участника националистической банды были выселены обоснованно, а поэтому,-

ПОЛАГАЛ БЫ:

КРАУЯЛИС Стяпаса с.Антано 1908 г.р.
КРАУЯЛЕНЕ Анели д.Томаса 1901 г.р.
КРАУЯЛИТЕ Виталии д.Стяпаса 1930 г.р.
КРАУЯЛИТЕ Броню д.Стяпаса 1937 г.р.

на спецпоселении оставить.

СОТРУДНИК МВД ЛИТОВСКОЙ ССР

/АФАНАСЬЕВ/

LTSR VRM pareigūno Afanasjevo sprendimas pratęsti Steponono Kraujelio šeimos tremtį. 1958 01 16

0179606 24/10.591

СЕКРЕТНО

СЕКРЕТАРЬ Молетского РАЙКОМА КП
 ЛИТВЫ ТОВ. Юсявичюс
 ПРЕДСЕДАТЕЛЮ Молетского РАЙИСПОЛ-
 КОМА

33281/5

ТОВ. Толвойша

Представляю заявление гр-на Краужлис Стягас Антонио ходатайствующему о прописке его членов семьи и приложением материалов проверки.

Докладывая, что гр-н Краужлис Стягас Антонио с членами его семьи был выселен в 1951 году из дер. Канюкай Молетского района, за то, что его сын Краужлис Антониас Стягас находился в вооруженной банде.

Гр. Краужлис Стягас Антонио в хозяйстве имел 10 га земли. /применял, не применял наемную рабочую силу/

Гр. Краужлис Стягас Антонио и его семья освобождены со спецпоселения на основании Постановления Совета Министров СССР от 24.8.1955г.

..... без права проживания в Лит. ССР.

Учитывая, что его сын находится и находится в вооруженной банде под кличкой "Сувенир" полагалось.

Гр. Краужлис Стягас Антонио и его членам семьи проживать на территории Лит. ССР разрешить. Молетского отказать.

Начальник ОМ Молетского РИК СДТ
 капитан милиции

ТРЕШЧЕНКО

С разрешением -отказом
 проживать на территории Лит.
 ССР.

семья Краужлис С. А.

"Согласен" Брюселис
 Секретарь РК КП Литвы

/Ослявичус/
 "23" 1959 г.

С разрешением -отказом проживать
 на территории Лит. ССР
 семья Краужлис С. А.

1. "Согласен" Толвайша
 Председатель райисполкома
 /Толвайша/

"23" 1959 г.

LTSR Molėtų KP sekretoriui Jucevičiui ir Molėtų vykdomojo komiteto pirmininkui Tolvaišai skirtas milicijos kapitono Treščenos parėdymas neleisti Stepono Kraujelio šeimai gyventi LTSR teritorijoje. 1959 10 22

Решением комиссии № 64-сн ЛССР
от 21.12.1959 г.
о освобождении спецпоселенцев
МВД КАЗАНО

СЕКРЕТНО.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

/По архивно-учетному делу № 33281/5 /

" 17 " ноября 1959 года.

гор. Вильнюс.

Я, Оперуполномоченный I Спецотдела МВД Литовской ССР,
ст. лейтенант милиции КУБИЛЬСКИС, рассмотрев архивно-учетное
дело № 33281/5 о выселении семьи КРАУЯЛИС и заключение Молет-
ского РОМ, -

НАШЕЛ:

В 1951 году по Постановлению Особого Сопсовещания при МГБ
СССР от 27 февраля 1952 года, из дер. Канюкай, Молетского рай-
она, Литовской ССР были выселены на спецпоселение в Голуметский
район, Иркутской области, как члены семьи участника банды:

КРАУЯЛИС Степас, с. Антанас, 1903 г.р.
жена- КРАУЯЛЕНЕ Анеля, д. Томаса, 1901 г.р.
дочь- КРАУЯЛИТЕ Виталия, д. Стяпаса, 1937 г.р.
дочь - Анеля, 1938 г.р., Яне, 1942 г.р., Стефа, 1946 г.р.

Выселены были за то, что их сын - КРАУЯЛИС Антанас, с.
Стяпаса, 1930 г.р. в 1950 году вступил в банду, совершил ряд
терактов и по сей день находится в банде.

Хозяйство имели средняцкое - 10 га земли.

Освобождены по Постановлению Совета Министров СССР от
24/XI-1955 года, приехали в Молетский район и ходатайствуют о
прописке.

Молетский райком и райисполком их прописать не желает.

Учитывая, что сын-бандит до настоящего времени не обна-
ружен,

ПОЛАГАЛ - БЫ:

КРАУЯЛИС Степас, с. Антанас, 1903 г.р.
КРАУЯЛЕНЕ Анеля, д. Томаса, 1901 г.р.
КРАУЯЛИТЕ Виталии, д. Стяпаса, 1930 г.р.
КРАУЯЛИТЕ Брони, д. Стяпаса, 1937 г.р.

в проживании в Литовской ССР - отказать.

ОПЕРУПОЛНОМОЧЕННЫЙ I СПЕЦОТДЕЛА МВД ЛССР
СТ. ЛЕЙТЕНАНТ МИЛИЦИИ *Вильнюс*
/КУБИЛЬСКИС/

*По сообщению Иркутского УМД
освобождены как семья негра-
жданского происхождения.*

LTSR VRM pirmo specialiojo skyriaus milicijos vyresniojo leitenanto Kubilskio
sprendimas drausti Stepono Kraujelio šeimai gyventi LTSR. 1959 12 21

VALSTYBĖS SAUGUMO KOMITETAS prie LIETUVOS TSR MINISTRŲ TARYBOS
КОМИТЕТ ГОСУДАРСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ при СОВЕТЕ МИНИСТРОВ ЛССР

РЕВИЗИЯ
1965-1966 г.г.

Верхний лист Литовской ССР
Д. 2-45
Получено 28.12.1965 г.

BAUDŽIAMOJI BYLA № 200
УГОЛОВНОЕ ДЕЛО № 200

Kaltinamasis *Smukiškytės*
По обвинению *Janinos, Eduardo d.*
kaltinamos nusikaltimai,
numatyti LTSR BK 89 straipsnio, padaryti

РЕВИЗИЯ
1976-1977 г.г.

2 tomas. Tomas № 1
tomas. Том

Pradėta 1965 m. kovo mėn. 20 d.
Начато г. д.
Baigta 1965 m. birželio mėn. 4 d.
Окончено г. мес. д.

Р-ч. № **47457/3**
Арх.

VSK prie Lietuvos TSR MT Įskaitos-archyvinio skyriaus Archyvas
Архив Учетно-Архивного отдела КГБ при СМ Литовской ССР

720

Antano Kraujelio žmonos Janinos baudžiamoji byla Nr. 200 (2 tomai).
Pradėta 1965 03 20, baigta 1965 06 04

65

Sektoriai su LTSR BPK 48
 skrupulini pavedu valstybei sav.
 gimus Romslo pri LTSR mi-
 nistrų Tarybos Izaličnui Myko-
 čius rajone aparatą apnalyviniui
 izaličnui joms. le to uosui
 olg. Misiukoniui pavola rgti
 krata pas psl. Ruzgutę
 Gens. Juoso "gy". Anykščių
 raj., Smalčėnais rus.

vsk pri LTSR MT
 Tarybos skyriaus Tarybojai
 uyr. 1-tas (Skilina) (pildomas)

11. V. 65

Valstybės saugumo komiteto prie LTSR MT tardymo skyriaus tardytojo
 vyr. leitenanto Vilimo pavedimas M. Misiukoniui atlikti kratą pas pilietę
 Genę Ruzgutę. 1965 05 11

207

N U T A R I M A S

Vilnius

1965 m. gegužės 28 d.

Valstybės Saugumo Komiteto prie Lietuvos TSR Ministrų Tarybos Tardymo skyriaus tardytojas vyr. leitenantas Vilimas, išnagrinėjęs kaltinamosios Snukiškytės Janinos, Eduarda dukters baudžiamosios bylos Nr. 200 medžiagą,-

N U S T A T Ė :

1965 m. gegužės 25 d., darant kratą name Utenos raj., Papiškių km., kur anksčiau gyveno kaltinamoji Snukiškytė, ant namo aukšto specialioje slėptuvėje buvo surastos priklausiusios buvusiam ginkluotos gaujos dalyviui Kraujeliui Antanui ir kaltinamajai Snukiškytei fotonuotraukos. Viso paimta kratos metu 166 fotonuotraukos, iš kurių kaip turinčios daiktinių įrodymų reikšmę, prie baudžiamosios bylos Nr. 200 prijungtos tik 8 fotonuotraukos.

Kadangi likusios 148 fotonuotraukos parodo buvusio ginkluotos gaujos dalyvio Kraujelio Antano nusikalstamą veiklą ir gali būti daiktiniais įrodymais baudžiamojoje byloje Nr. 181,

N U T A R Ė :

Paimtas kratos pas pil. Pinkevišienę Oną metu 148 fotonuotraukas, priklausiusias buvusiam nacionalistinės gaujos dalyviui Kraujeliui iš baudžiamosios bylos Nr. 200 išskirti, kaip neturinčias tiesioginio ryšio su šia byla.

Valstybės Saugumo Komiteto prie LTSR MT Tardymo skyriaus tardytojas vyr. leitenantas (Vilimas)

Valstybės saugumo komiteto prie LTSR MT tardymo skyriaus tardytojo vyr. leitenanto Vilimo nutarimas. 1965 05 28

Snukiškytės rauburėlis 232-3

lįdė Ramelis Gasparas antšičiau buvęs Skudutiškio
kolūkio pirminku. Ir rasi jam Kraujalis
kokius laiškus ar rašius. Iš šitų jokių
rašėlių rašinių. Tiesa iš ko gaudavo Kraujalis
rašius. Kai gyveno pas Petroniną tai turėjo
automatą ir brauniką. Eikanių apilinkis jį
netoli nuo mūsų. Mikiškių kaimas randasi
Amišiūnų rajone Helnkaitės kolūkyje.

Quidarius tam tikrai padidėai miel
atnaujimu savo žinias jums. Bet tai viską
žino net stebėtina. Kraujalis dažnai klausdavęs
mano patarimo ar arčiau registruotis ar ne.
Jis labai norėjo kad sugrįžtų jo šeimai.
Kai ai paklaundavau kad jei būtų susisusidomėjęs
ar kas, deq daritum ar gyventi pasiduoatum
ar šauditum. Anas atsakydavęs kaip ai
gyventi galim pasiduoat, paskui manė nuakantį
ir rašydavo Kraujalis į Mototų rajoną
Sugirėnų apilinkes man rašinėja. Jėči par

Janinos Snukiškytės laiškas pateiktas tyrimui. 1965 04 21

akto Nr. 25 iš 1965 m. balandžio mėn. 21 d.
straunkos atskirų dalių laisvų
lygimui sukurkitytes laisvų
2: amcjoje lygoje w 200

Brangus Draugai.
jums savs žinias Mano
21-mer dienas laiškas ir jūsu
kad likę paslėpti. Apie jį ne
taip laisvai kad ir ⁹negalima² ji
nei pa. Bet šio clay tie už ir
⁴hois rėk¹ ¹susimot¹ hurino

Ekspertas

Ratynas

šie tyrimo akto Nr. 25 iš 1965 m. balandžio mėn. 21 d.
botanotauras Smukis Kyšys Gomins
raissenas pavizdeis, patėktis
tyrimui.

Zindarius tam tikrai paduogij, kiel
 knajimu savo zinios jums. Bet tai viska
 ne net skolina. Franjoles ¹ knajim klansu
 am ¹¹ patermo ⁶ ar ⁶ naituato ar m.
 lolei ⁵ nojio kad sugyato je ³ sijnio.
 as pakausdencu kad je tik suisauo
 kas, deq daritum ar gysu pasiduo
 sanditums. Inas atsikydauo knaji ⁵ in
 am gokeri pariduat parku mone rukanda
 nendauo Franjoles ³ Motety nojio
 karto sumens lale pat. Niliu gysuam po
¹⁰ Tamiuna Niliu laleuo gni or is de
 po Sadaula vado npraimu

Ekspertas

1849

277

nes visi žinomi jo ir man jo
 artimi visuon atžalos, ir dar an-
 kščiau ai jis buvo joms išlaikęs
 bet nepaėmė o antra kart nebe-
 mėginsiu nes man gali tikt atga-
 nomai. Šį jo išvairingą pranešimą
 o toliau spėjusį paty.

prasiau kad būtų viskas skaidriai
 paslaptis, nebūčiau tikinasi draugai
 sužinoti o gal patikėtis pasisakius
 ir kur eis apsistot kada...

Dabon jis laisvai atsargiai laukia
 ne sino kad yra daroma schemai
 ir visus taisyti turi nustatęs kur
 sekot.

Vishas paslapti

1955 m VIII 16 d.

[Signature]

Pirminkui

2322

Šiuo rašteliu aš noriu papasakoti
 ir suabūti ginčotą kalbą, ~~ir~~ jn
 nuplūcis man 14 dienų buvo užėjus
 per mane ir daug kg kalbų.
 Ši tuoji pasitaravai apie jo pa-
 siūstą Ramelį laisvą, ar jis tikrai
 nusistatęs rygdyti ir dabar jis taip
 daro. Per iškalbėjimą jis man taip
 išpasakojė, jai Ramelis važiavo ma-
 šina tai jo kisti nemanoma, nes šefe-
 rų gali nusiūti ir antra jai motociklu
 važinėdamas bus apsiginklaves automatu
 tai irgi nelies, nes rakuoja, kad per
 pusiūstas gali patraukti sėdyje ir gali
 nūti. Jo nuomone yra ta, kad tuoji
 prokls Ramelis pijepti po kaimus
 palei palauštenas su brauniku, pabos
 jam automatas tūsyti. Braunikas
 turi užpildyti kaimais kad Ramelis pradi-
 jo lūpti kaimus kad paminio visus
 savo tuos prastitus, o jo.
 Aš savo namuose jo išduoti negaliu.

Antano Kraujelio Janinai Snukiškytei padiktuoti laiškas, klaidinantys saugumiečius. 1955 08 16

Šyvokienė, Janina

-122 GYVENIMĄ PAAUKOJĘS TĖVYNEI / Janina Šyvokienė. - Vilnius : Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija, 2006. - 280p., iliustr.

ISBN 9986-738-80-6

Leidinyje rašoma apie partizano Antano Kraujelio-Siaubūno (1928-1965) gyvenimą ir veiklą. Be to, knygoje atskleistas gausios Kraujelių šeimos likimas sovietinio genocido ir pasipriešinimo jam sąlygomis, įtraukti partizano artimųjų bei bendraamžių prisiminimai bei pateikta bibliografinė rodyklė apie paskutinį Aukštaitijos kovotoją, kuris iki gyvenimo pabaigos nepalūžo, nepasidavė, nepakluso raginimams legalizuotis. Pristatomos įdomesnių dokumentų iš Antano Kraujelio-Siaubūno ir jo žmonos Janinos Snukiškytės bylų kopijos.

UDK 355.42(474.5):929Kraujelis

2006 10 17. Tiražas 1050 egz. Užsakymas GL-620.

Išleido Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija,

Totorių g. 25/3, LT-01121 Vilnius.

Spausdino Krašto apsaugos ministerijos Leidybos ir informacijos aprūpinimo tarnyba,

Totorių g. 25/3, LT-01121 Vilnius.



Šios knygos autorė – partizaninės kovų dalyvė, mikrobiologė Janina Šyvokienė.

Kartu su tėvais ir penkiolika metų išstremta į Sibirą, Irkutsko sritį (1951 m.) ir Krasnojarsko kraštą (1960 m.), kur būdama nepilnametė dirbo medienos paruošimo įmonėje ir baigė vakarinę vidurinę mokyklą. Janina svajojo tapti gydytoja ir studijuoti Lietuvoje, tačiau jos nepriėmė į Kauno medicinos institutą, nes tėvai buvo išstremti. Tuomet ji įstojo į Lietuvos veterinarijos akademiją, kurią baigusi dirbo Zoologijos ir parazitologijos institute ir mokėsi šio instituto aspirantūroje.

1973 m. Vilniaus universitete apgynė biologijos mokslų kandidato disertaciją, o 1989 m. Maskvos M. Lomonosovo universitete – biologijos mokslų daktaro disertaciją. 1993 m. nostrifikuota habilituota daktare (gamtos mokslai).

Janina Šyvokienė parašė daugiau nei 200 mokslinių straipsnių, išleido monografiją „Hidrobiontų ir vabzdžių simbiotinis virškinimas“, kuri Paryžiaus universitete išversta į prancūzų kalbą.

Šios knygos autorė – ilgametė Lietuvos mokslų akademijos choro dalyvė.

LIETUVOS NACIONALINĖ
MARTYNO MAŽVYDO BIBLIOTEKA

07 / 15518



Lietuvos nacionalinė
M. Mažvydo biblioteka



Antano Kraujalio artimieji prie ženklo partizanams atminti. Kaniūkai, 2001 07 07